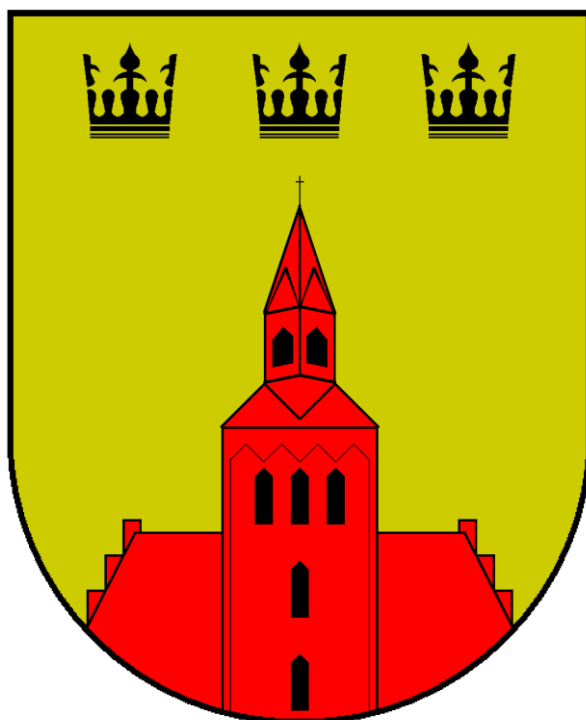

STRATEGIA ROZWOJU

GMINY KOLNO

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Położenie gminy.....	4
3. Charakterystyka środowiska naturalnego gminy	13
3.1. Budowa geologiczna i surowce naturalne	13
3.2. Rzeźba terenu	14
3.3. Warunki klimatyczne	15
3.4. Gleby	16
3.5. Sieć hydrograficzna.....	18
3.6. Lasy	24
3.7. Fauna i flora	27
3.8. Ochrona przyrody.....	28
4. Dziedzictwo kulturowe i turystyka gminy	41
4.1. Historia gminy.....	41
4.2. Charakterystyka środowiska kulturowego	42
4.3. Zabytki i atrakcje.....	51
4.4. Baza noclegowa.....	80
4.5. Szlaki turystyczne	82
4.6. Atrakcje w okolicach gminy	94
5. Otoczenie społeczno - gospodarcze	100
5.1. Demografia.....	100
5.2. Warunki życia ludności	103
5.3. Charakterystyka urządzeń usługowych	105
5.4. Rynek pracy.....	110
5.5. Gospodarka lokalna.....	111
5.6. Rolnictwo	114
5.7. Rybactwo.....	116
5.8. Leśnictwo	117
6. Infrastruktura techniczna.....	118
6.1. Komunikacja	118
6.2. Gospodarka wodna.....	123
6.3. Gospodarka ściekowa.....	128
6.4. Sieć gazowa.....	132
6.5. Sieć elektroenergetyczna.....	132
6.6. Gospodarka odpadami.....	133
7. Obszary problemowe gminy	135
7.1. Infrastruktura techniczna.....	135
7.2. Sfera społeczna.....	138
7.3. Sfera gospodarcza	141
7.4. Sfera kulturowa	143
7.5. Turystyka.....	144
7.6. Środowisko przyrodnicze.....	147
8. Analiza SWOT gminy Kolno.....	148
9. Cele rozwoju gminy Kolno – kierunki i możliwości	152
9.1. Formułowanie celów rozwoju	152
9.2. Cele strategiczne i operacyjne.....	154
10. Monitorowanie strategii	170

1. Wstęp

Zarządzanie gminą wiąże się z podejmowaniem szeregu działań i decyzji ważnych dla społeczności lokalnej. Można rozróżnić 3 poziomy zarządzania przyszłością, z których każdy ma swoje ramy czasowe oraz zespół środków za pomocą, których oddziałują na zachodzące i przewidywane zdarzenia. Można je ująć następująco:

- poziom strategiczny – długi horyzont czasowy – zarządzanie po-przez wartości, cele nadrzędne oraz wyznaczanie kierunków (strategia rozwoju).
- poziom programowy – średnioterminowy horyzont czasowy – zarządzanie poprzez wyznaczone cele (np. lokalny program rewitalizacji),
- poziom zadaniowy – krótki horyzont czasowy – zarządzanie za po-mocą procedur (np. procedura realizacji inwestycji w ramach wdrożonego systemu zarządzania jakością ISO 9001:2000),

Z powyższego rozróżnienia wynika, że zapisy strategii powinny wskazywać nadrzędne cele, do których należy dążyć w założonej perspektywie czasowej i w ramach określonych środków. Współczesna Strategia definiuje jedynie kierunki rozwoju, natomiast ustalenia, co, jak, kiedy i za ile dokonuje się na poziomie programowym i zadaniowym. W strategii określa się kierunki działań, problemy i cele rozwoju społeczno - gospodarczego, wskazuje możliwe drogi realizacji wyznaczonych celów oraz zasady kontroli i oceny podjętych działań.

Rola władzy lokalnej we współczesnym świecie polega nie tylko na sprawczym podejmowaniu doraźnych decyzji i bezpośrednim sterowaniu, ale przede wszystkim na tworzeniu odpowiednich warunków dla rozwoju i po prawy poziomu życia społeczności lokalnej. Jednym z narzędzi w tym procesie jest strategia rozwoju danego systemu. Tak więc potrzeba posiadania strategii wynika nie tylko z uwarunkowań zewnętrznych i standardów europejskich, ale także ze względów pragmatycznych. Strategia wskazuje możliwe kierunki rozwoju oraz pozwala na określenie niezbędnych dokumentów programowych i ich wzajemnych po-wiązań. Dzięki wyznaczeniu kierunków i w dalszej perspektywie powiązaniu wyznaczonych celów z programami rozwoju, zapewniona zostaje kompleksowość podejmowanych działań oraz efektywniejsze wykorzystanie posiadanych zasobów.

2. Położenie gminy

Gmina Kolno położona jest w centralnej części województwa warmińsko – mazurskiego, które pod względem powierzchni zajmuje czwarte miejsce w kraju (24,2 tys. km², co stanowi około 7,7 % powierzchni kraju).

W granicach województwa warmińsko-mazurskiego funkcjonuje 116 jednostek samorządu gminnego, w tym 16 miejskich, 33 miejsko-wiejskich, 67 wiejskich. Województwo to podzielone jest na 17 powiatów ziemskich oraz 2 powiaty grodzkie, tj. miasta: Olsztyn i Elbląg. Stolicą województwa i siedzibą władz samorządowych jest centralnie położony Olsztyn.

Rysunek 1. Podział administracyjny województwa warmińsko – mazurskiego

Region Warmii i Mazur obejmuje obszary o wybitnych walorach przyrodniczych, unikatowych w skali europejskiej, na które składają się: urozmaicona rzeźba terenu, liczne jeziora, duże kompleksy leśne o charakterze puszczańskim oraz bogata flora i fauna. Obszary prawnie chronione (8 parków krajobrazowych, obszary chronionego krajobrazu, 96 rezerwatów przyrody) stanowią 53 % powierzchni województwa (średnio w kraju – 31 %), ponadto znajduje się tu 20 % krajowej powierzchni rezerwatów przyrody.

Między innymi z tego powodu jest to obszar bardzo atrakcyjny turystycznie. Na tym terenie znajdują się cenne obszary takie jak: pojezierza (iławskie, olsztyńskie, ełckie) kraina Wielkich Jezior Mazurskich, Zalew Wiślany oraz duże kompleksy leśne (rezerваты i parki krajobrazowe), wzbogacone licznymi zabytkami architektury i techniki (np. Kanał Ostródzko – Elbląski), bogatymi zbiorami muzealnymi, stanowiskami archeologicznymi i zabytkowymi parkami i wiele innych miejsc wartych zobaczenia.

Województwo warmińsko – mazurskie zajmuje 7,7% ogólnej powierzchni kraju. Użytki rolne stanowią 54% powierzchni, 29% zajmują lasy, 6% wody, a 8% drogi i tereny zabudowane. Województwo ma mniej niż średnio w Polsce ziemi użytkowanej rolniczo, a znacznie więcej wód i nieużytków.

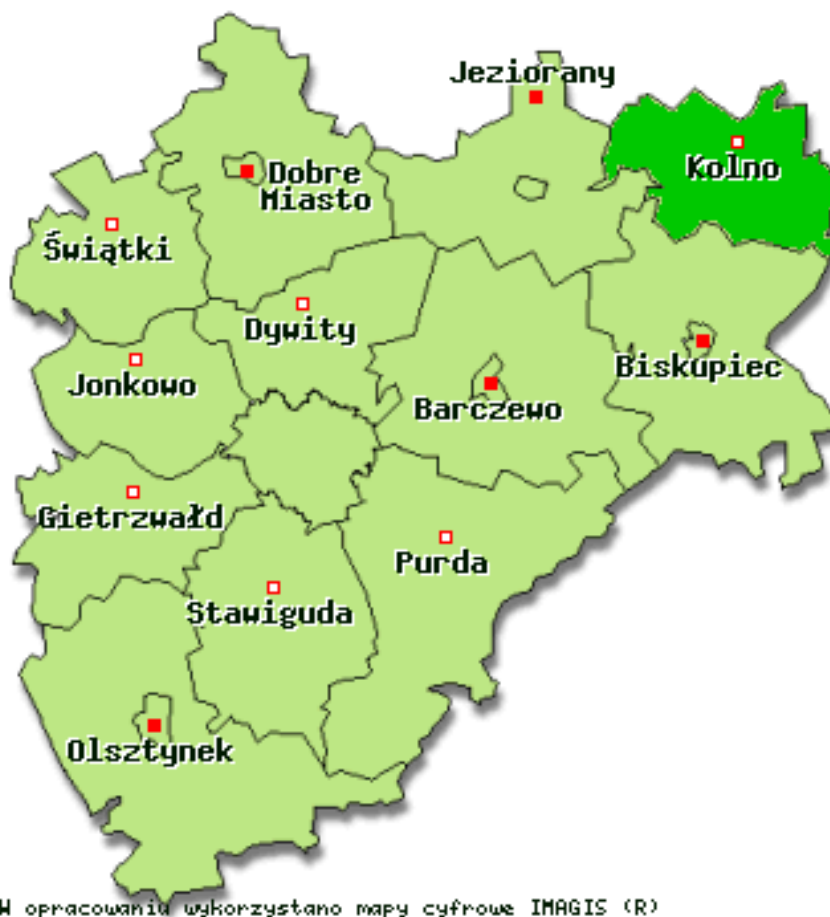
Pod względem liczby ludności Warmia i Mazury zajmuje 12 miejsce w kraju (1.463,5 tys. mieszkańców, tj. 3,8% ludności Polski). Średni wskaźnik gęstości zaludnienia wynosi 60 osób/ km² i jest najniższy w kraju. Jeszcze rzadziej zaludnione są obszary wiejskie – średnio 25 osób/km².

Stopień zamożności mieszkańców województwa odbiega niekorzystnie od średniej krajowej. Jest to spowodowane m.in. niskim poziomem przeciętnych wynagrodzeń, wysoką stopą bezrobocia i znaczną liczbą osób pobierających świadczenia społeczne.

Województwo warmińsko - mazurskie charakteryzuje się stosunkowo niskim poziomem uprzemysłowienia, co spowodowało uznanie go za Zielone Płuca Polski. Jego udział w krajowej produkcji sprzedanej wynosi 2,5%, w zatrudnieniu 2,9%. Znajduje się na 14 pozycji w kraju pod względem liczby zatrudnionych w przemyśle na 1000 mieszkańców.

Gmina Kolno administracyjnie przynależy do powiatu olsztyńskiego, w którego skład oprócz tej gminy wchodzi gminy miejsko - wiejskie: Barczewo, Biskupiec, Dobre Miasto, Jeziorany Olsztynek; gminy wiejskie: Dywity, Gietrzwałd, Jonkowo, Purda, Stawiguda, Świątki i miasta na prawach powiatu: Olsztyn.

Rysunek 2. Podział administracyjny powiatu olsztyńskiego

Powiat olsztyński zajmuje centralną część województwa warmińsko-mazurskiego, a jego powierzchnia wynosi 2840,3 km², co stanowi 11,7% obszaru województwa. Taki stan rzeczy sprawia, że jest to największy powiat w województwie i trzeci co do wielkości w Polsce.

Powiat położony jest w środkowej części Pojezierza Olsztyńskiego i cechuje się różnorodnością form terenu z dużą ilością jezior i lasów. Różnice w wysokościach między wzniesieniami, a obniżeniami sięgają do 30 m.

Klimat tego obszaru, w stosunku do ogólnych warunków klimatycznych panujących w Polsce, cechuje się niższymi temperaturami, krótszym okresem wegetacyjnym (195-200 dni) i wyższymi opadami atmosferycznymi (600-700 mm).

Na terenie powiatu olsztyńskiego znajduje się 155 jezior powyżej 1 ha, zajmujących powierzchnię 11.730 ha, co stanowi ponad 4% ogólnej powierzchni. Największe jeziora to: J. Pluszne, J. Łańskie, J. Dadaj, J. Luterskie, J. Wulpińskie, J. Wadał, J. Maróz. Duże walory turystyczno-przyrodnicze niektórych jezior zadecydowały o objęciu ich strefą ciszy (Giłwa, Zyzdrój Wielki, Klimut, Łańskie, Pluszne, Serwent, Wulpińskie, Pisz, Sarong, Tumińskie,

Wadąg). Przez obszar powiatu przepływają największe rzeki województwa: Pasłęka, Łyna, Pisa. Główna rzeka Łyna, zwana często królową rzek tego powiatu, jest lewym dopływem Pregoty, a jej całkowita długość wynosi 289 km z czego 175 km w obrębie powiatu.

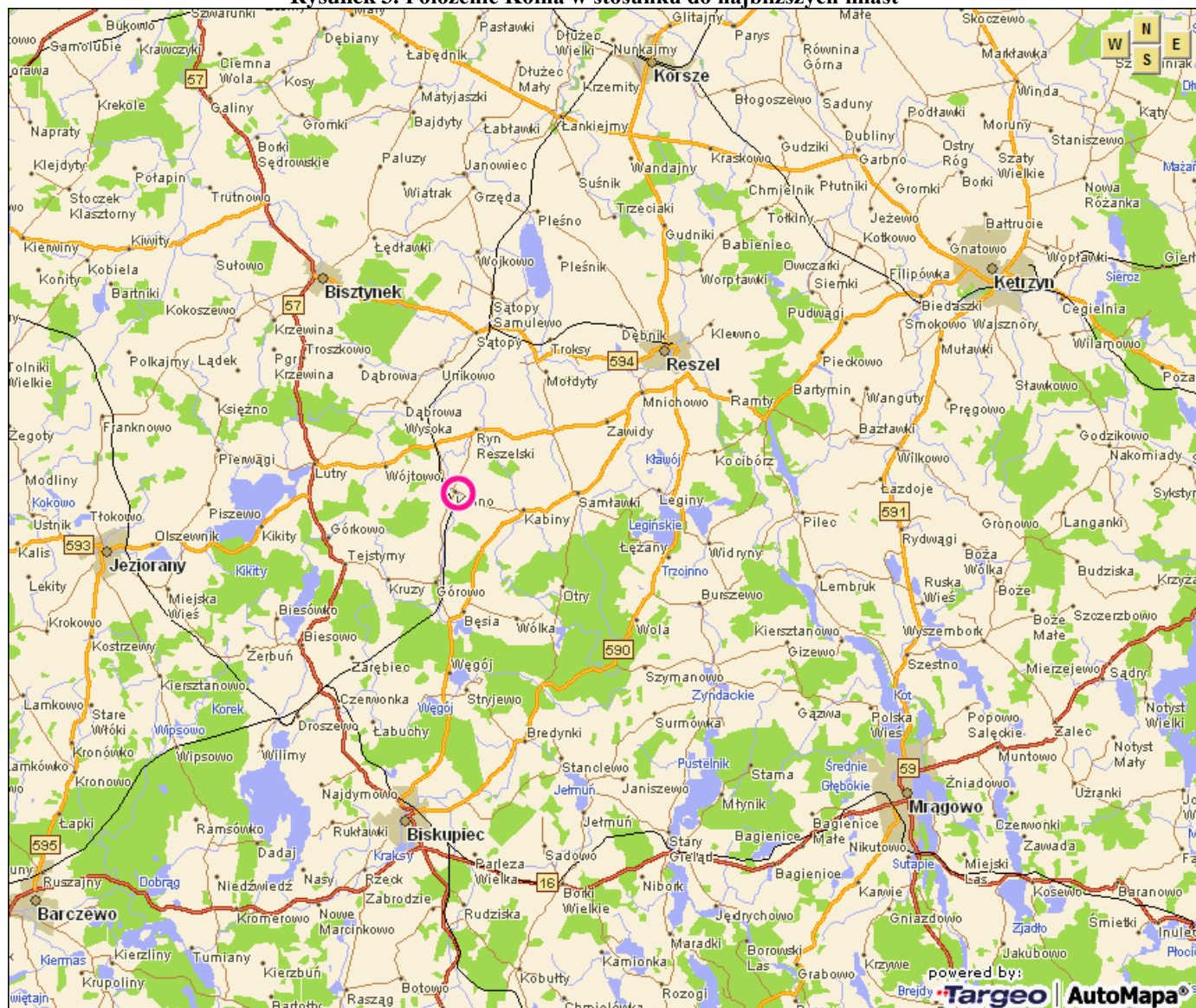
Na terenie powiatu olsztyńskiego znajduje się 12 rezerwatów przyrody na łącznym obszarze 3 300 hektarów oraz 673 hektarów użytków ekologicznych. Dla osób spragnionych innych atrakcji niż lasy, jeziora i rzeki interesująca zapewne okaże się zróżnicowana i dobrze zachowana architektura świecka i sakralna.

Świat zwierzęcy pod względem gatunków jest równie bogaty jak roślinny, powstały więc także rezerwaty fauny. W powiecie olsztyńskim znajduje się 12 rezerwatów przyrody, zajmujących 3300 ha oraz 14 użytków ekologicznych o powierzchni 673 ha. Liczne pomniki przyrody występują w postaci ciekawych głazów i drzew pojedynczych występujących w grupach i alejach. Cechą charakterystyczną jest duża lesistość powiatu ponad 36% powierzchni powiatu, przy średniej krajowej 28%. Dominuje sosna, świerk, dąb, buk, brzoza i olcha.

Gmina Kolno położona jest w północno – wschodniej części powiatu olsztyńskiego. Zajmuje ona obszar o powierzchni 178 km² i graniczy z gminami: Reszel, Bisztynek, Jeziorany, Biskupiec i Sorkwity.

Odległość z siedziby gminy (wsi Kolno) do najbliższych miast wynosi do Bisztynka -16 km, do Biskupca – 17 km, do Jezioran – 23 km.

Rysunek 3. Położenie Kolna w stosunku do najbliższych miast

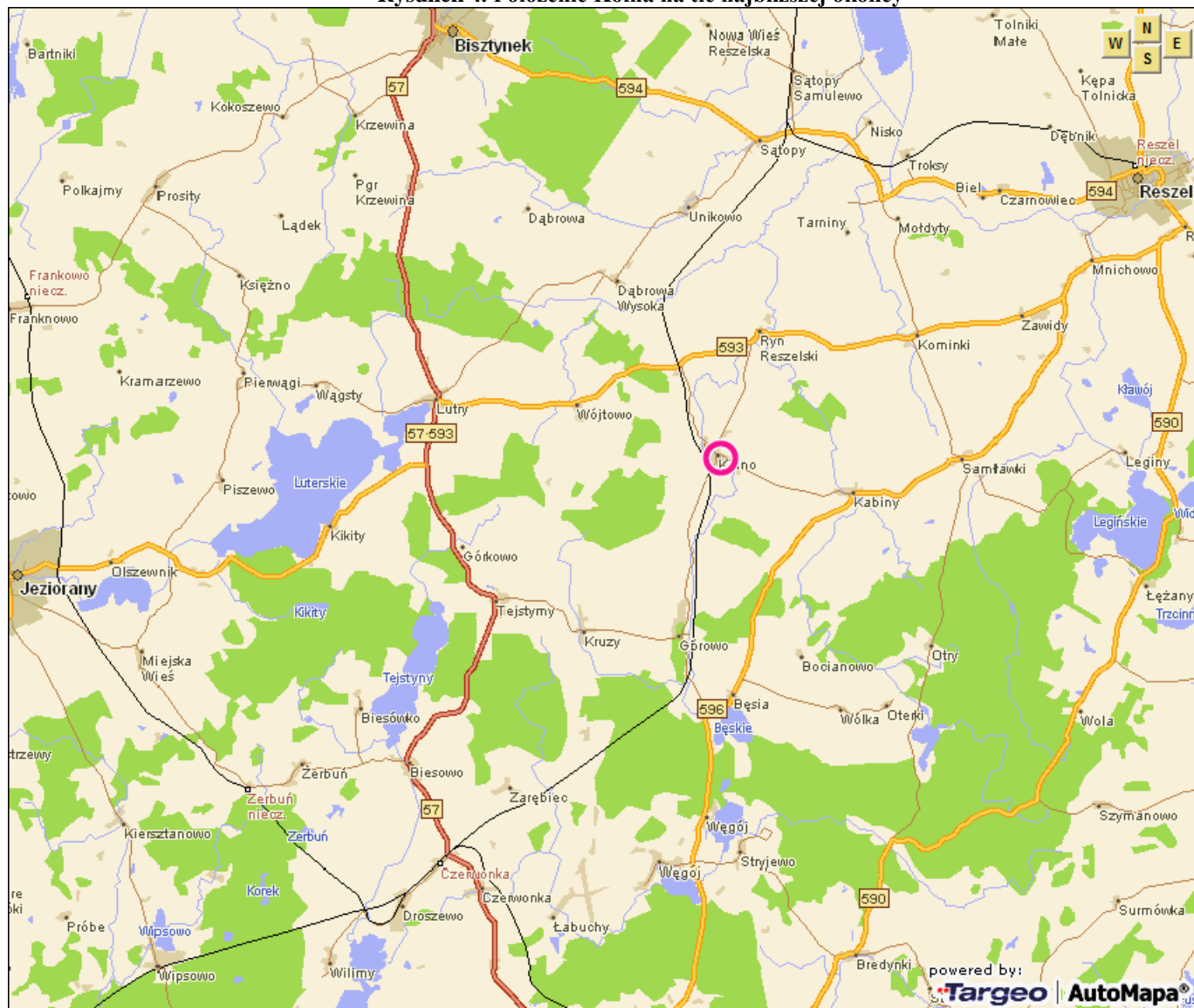
Obszar gminy powiązany jest z krajowym systemem obszarów chronionych poprzez leżące na jej terenie fragmenty trzech obszarów chronionego krajobrazu.

Układ komunikacyjny gminy oparty jest na drodze krajowej nr 57 przecinającej gminę z północy na południe w zachodniej jej części, oraz na drogach wojewódzkich przecinających gminę promieniście w stronę Reszla. Przez środkową część gminy przebiega magistrala kolejowa Poznań-Skandawa.

W zakresie realizacji zadań administracji samorządowej Gmina podzielona została na 15 sołectw. Do największych sołectw pod względem ilości mieszkańców zalicza się: centralnie położone Kolno oraz Bęsię i Lutry. Miejscowości te są jednocześnie największymi ośrodkami, w których skupiona jest infrastruktura obsługująca mieszkańców.

Pozostałe Sołectwa to: Górowo, Kabiny, Kominki, Kruzy, Lutry, Ryn Reszelski, Samławki, Tarniny, Tejstymy, Wągsty, Wójtowo, Wysoka Dąbrowa.

Rysunek 4. Położenie Kolna na tle najbliższej okolicy

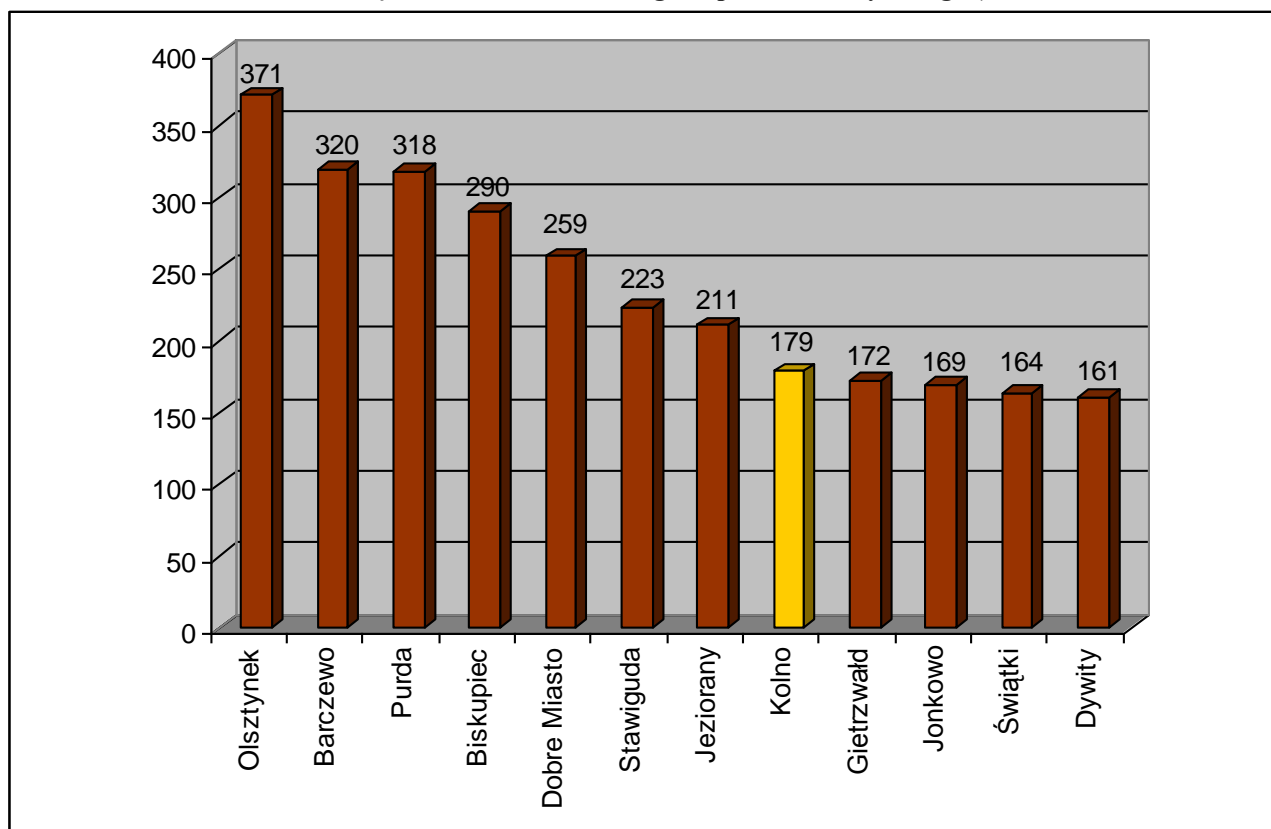
Na terenie Gminy Kolno położone są trzy spore jeziora: Luterskie, Bęskie i Bierawy, natomiast głównym ciekim płynącym przez teren gminy jest rzeka Ryn, która jest dopływem Sajny,

Zachodnia część Gminy charakteryzuje się ciekawą dynamiczną rzeźbą terenu, natomiast na całym terenie gminy występują warunki sprzyjające do rozwoju aktywnych form turystyki. Dodatkowym atutem, determinującym ożywienie turystyki jest bliskie sąsiedztwo obiektów atrakcyjnych turystycznie takich jak: Krutynia, Święta Lipka, Reszel, czy Gierłoż.

Na terenie Gminy Kolno znajduje się również wiele atrakcyjnych ze względu na swój unikatowy charakter obiektów, które powinny prowadzić do rozwoju Gminy i intensyfikacji alternatywnych źródeł dochodów mieszkańców. Jednakże, brak dbałości o dorobek kulturalny, głównie ze względu na barierę finansową, doprowadził do znacznej dewastacji tych obiektów, czego ewidentnym dowodem może być wiatrak w Bęsi. Część z tych atrakcji turystycznych znalazła się w rękach prywatnych, gdzie samorząd ma niestety ograniczone możliwości oddziaływania, co jeszcze bardziej pogarsza sytuację.

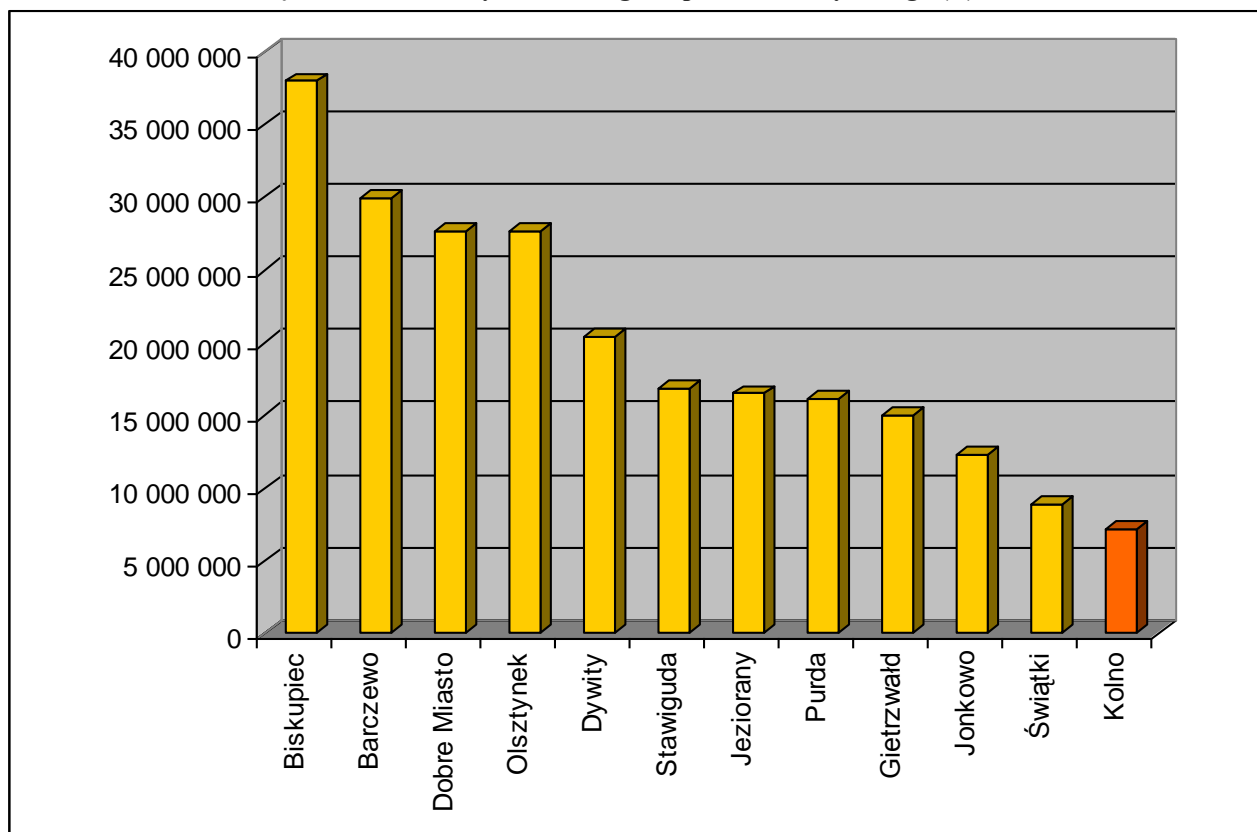
Gmina Kolno jest jedną z mniejszych jednostek samorządu terytorialnego powiatu olsztyńskiego pod względem liczby mieszkańców, ale średnią pod względem terytorialnym, co można zaobserwować na poniższym wykresie.

Rysunek 5. Powierzchnia gmin powiatu olsztyńskiego (km²)

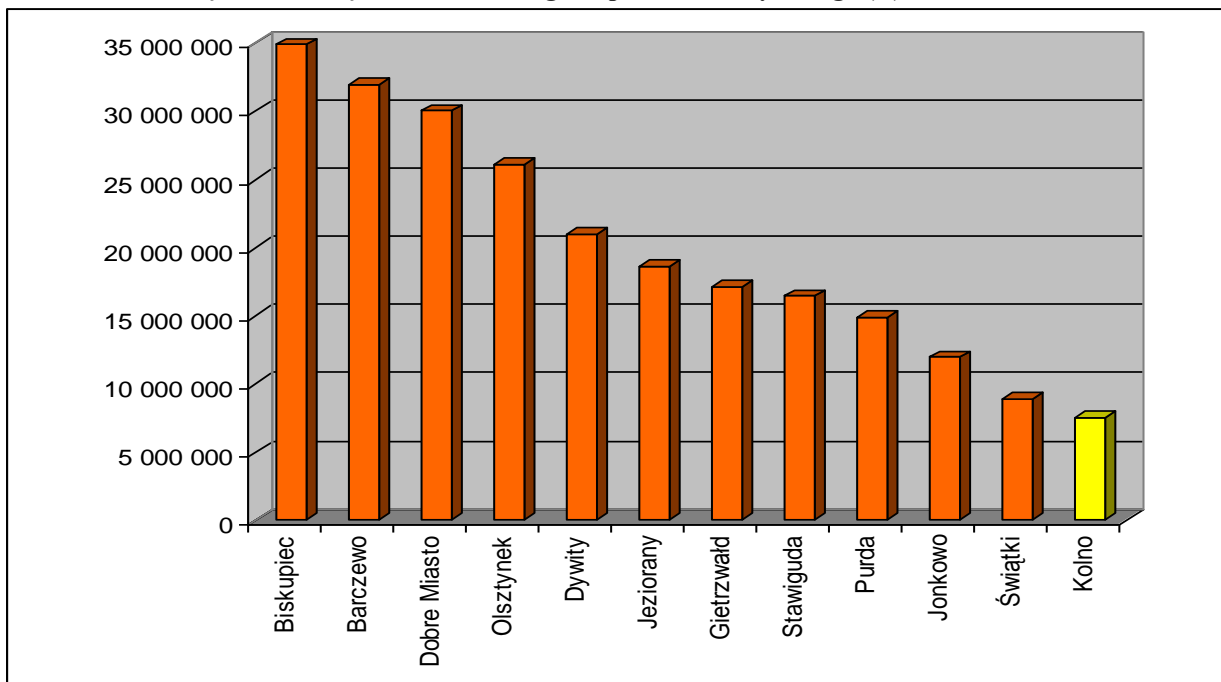
Pod względem wielkości dochodów budżetu gmin powiatu olsztyńskiego Gmina Kolno znajduje się niestety na ostatnim miejscu z kwotą 7 160 288 zł, co między innymi jest powodem ograniczonych możliwości rozwojowych tego samorządu terytorialnego.

Rysunek 6. Dochody budżetów gmin powiatu olsztyńskiego (zł) w 2006 r.

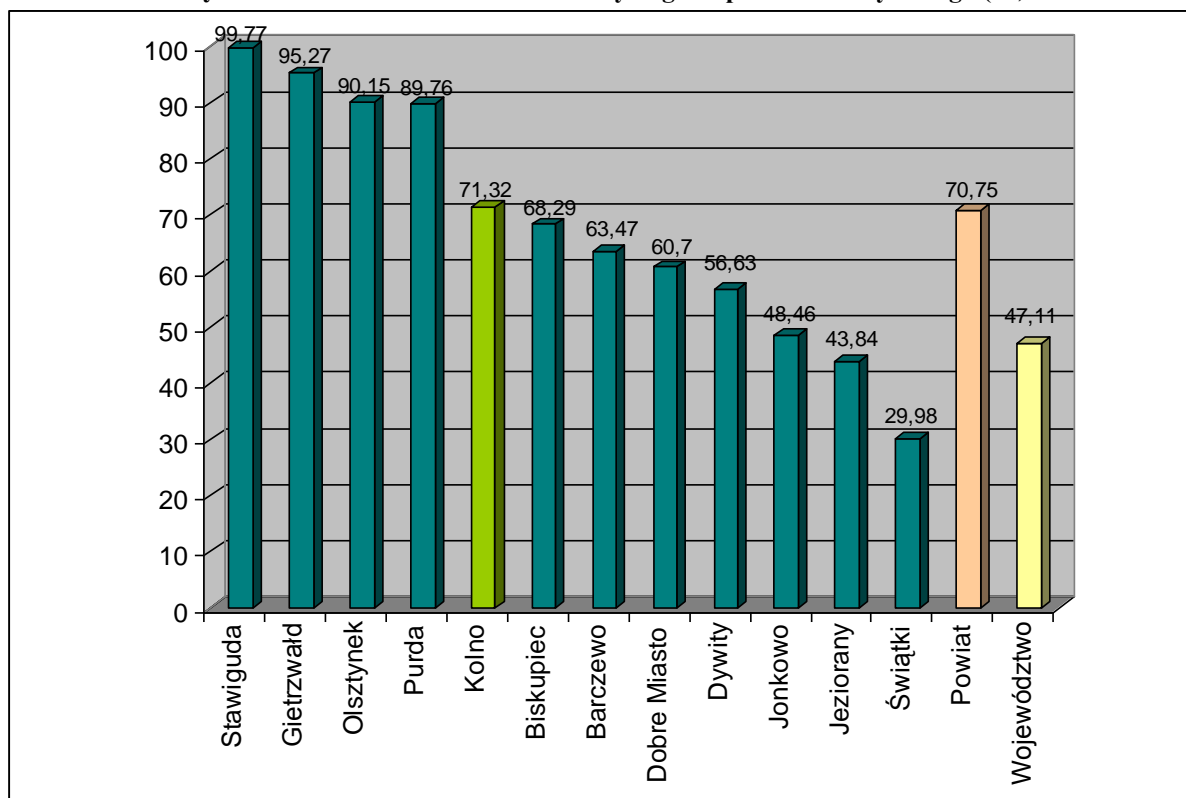
Podobnie wygląda sytuacja, jeżeli chodzi o wydatki. Gmina Kolno z kwotą 7 531 707 zł zajmuje ostatnie miejsce wśród gmin powiatu olsztyńskiego, co świadczy o niewielkich możliwościach inwestycyjnych, ale też również o jej niskim zadłużeniu.

Rysunek 7. Wydatki budżetów gmin powiatu olsztyńskiego (zł) w 2006 r.

Sytuacja przedstawia się inaczej, jeżeli przeanalizujemy udział obszarów chronionych w gminach powiatu olsztyńskiego. Na poniższym wykresie można zauważyć, że Gmina Kolno w tej materii zajmuje jedno z czołowych miejsc w powiecie, a udział obszarów chronionych jest dużo większy niż średnia dla województwa i nieznacznie większy niż średnia dla całego powiatu.

Rysunek 8. Udział obszarów chronionych gmin powiatu olsztyńskiego (%)

3. Charakterystyka środowiska naturalnego gminy

3.1. Budowa geologiczna i surowce naturalne

Gmina Kolno położona jest w skrajnej części wielkiej platformy wschodnioeuropejskiej, która zbudowana jest ze skał metamorficznych i głębinowych – głównie z granitoidów (granity, granodioryty, sjenity), gnejsów, migmatyków i amfibolitów.

Powierzchnia tego obszaru składa się ze związanych ze zlodowaceniem północno – polskim utworów czwartorzędowych (utwory plejstoceny) oraz osadów holoceny powstałych po zaniku lądolodu.

Szczególną różnorodnością odznaczają się utwory plejstoceny reprezentowane m. in. przez: utwory morenowe (gliny, piaski naglinowe, piaski całkowite i żwiry zwałowe), utwory pochodzenia wodnego (piaski i żwiry sandrowe, piaski i żwiry akumulacji szczelinowej, pyły i ropy zastoiskowe) oraz utwory eoliczne (piaski wydymowe)

Osady holoceny występują natomiast najczęściej w postaci torfów i namulów występujących w obrębie bezodpływowych zagłębień w dolinach rzecznych i na obszarze

wysoczyzn polodowcowych. Piaski i żwiry akumulacji rzecznej budują terasy zalewowe rzek lub wypełniają koryta rzek.

Na terenie gminy Kolno udokumentowano i zarejestrowano:

- 1 złoża surowców ilastych do produkcji kruszywa lekkiego – glinoportu „Wólka – Oterki”, jest to złożo, którego zasoby geologiczne bilansowe zostały szczegółowo rozpoznane i określone na 5,912 mln ton;
- 33 złoża torfu, które zawierają 5,9 mln m³, są to głównie małe złoża torfu niskiego.

Wytypowane są również 3 obszary prognostyczne występowania kruszywa naturalnego: Samławki - Kabiny, Wysoka Dąbrowa i Orłowo-Górowo („*Inwentaryzacji złóż surowców mineralnych woj. olsztyńskiego z uwzględnieniem ochrony środowiska. Gmina Kolno*” – *Polgeol W-wa 1996 r.*).

Pod względem występowania kruszywa naturalnego obszar gminy jest słabo rozpoznany. Brak jest udokumentowanych złóż tego surowca. Jest kilka okresowo czynnych żwirowni.

3.2. Rzeźba terenu

Gmina Kolno położona jest w obrębie dwóch mezoregionów fizyczno-geograficznych: Pojezierza Olsztyńskiego i Pojezierza Mrągowskiego, co jest konsekwencją ukształtowania tego obszaru.

Dominującym elementem rzeźby tego terenu jest wysoczyzna morenowa pagórkowata. Głównym jej budulcem są osady zwałowe (gliny i piaski lodowcowe) i sporadycznie piaski wodnolodowcowe. Mniej licznie reprezentowane są słabo przekształcone formy akumulacji – równiny sandrowe oraz wały moren czołowych.

Obszar gminy charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu. Szczególnie dynamicznym ukształtowaniem charakteryzuje się część zachodnia obszaru gminy (rejon Kruz, Tejstym, Wójtowa, Kolna i Wysokiej Dąbrowy) - obszary występowania moren czołowych. W rejonie Tejstym i Kruz wzgórza osiągają do 210 metrów n.p.m. Najwyżej położony punkt (210 m n.p.m.) znajduje się w miejscowości Augustówka. Wschodnia i północna część gminy charakteryzuje się mniej urozmaiconą rzeźbą terenu. Dotyczy to w szczególności rejonu Bęsia - Oterki i Koprzywnika, gdzie zalegają łąki zastoiskowe. Najniżej leżą dolinne tereny rzeki Ryn przy północno-wschodniej granicy gminy – około 60-70 m n.p.m.

Charakterystycznymi cechami morfologii terenów są dolinki cieków, często głęboko wcięte – o charakterze wąwozowym. Na obrzeżach gminy: zachodnim, wschodnim i południowym znajdują się misy jezior, w części o znacznych powierzchniach.

3.3. Warunki klimatyczne

Klimat gminy Kolno, podobnie jak klimat całej Polski, odznacza się dużą różnorodnością i zmiennością. Związane jest to z przemieszczaniem się frontów atmosferycznych i częstą zmiennością mas powietrza. Zmiany stanów pogody są nawet większe niż w pozostałych nizinnych regionach kraju, co związane jest z różnorodnością fizjograficzną podłoża: urozmaiconą rzeźbą, występowaniem dużych kompleksów leśnych, obszarów podmokłych oraz bogatej sieci wód powierzchniowych.

Gmina Kolno leży w obrębie Mazursko-Białostockiego Regionu Klimatycznego, którego klimat należy do typu klimatu pojeziernego, odznaczającego się cechami przejściowymi od klimatu kontynentalnego do klimatu morskiego. Ta dzielnica klimatyczna jest najchłodniejsza w nizinnej części Polski, a związane jest to głównie z chłodnymi zimami i wiosnami.

Różnorodność klimatu wyraża się w znacznych wahaniami temperatury i opadów w tych samych miesiącach poszczególnych lat. Średnie roczne temperatury wynoszą 6,4oC; średnia półrocza zimowego – 0oC, a półrocza letniego – 1C.

Długość bezmroźnego okresu wynosi średnio 125 dni. W pierwszej połowie maja niemal corocznie występują przymrozki. Jest to spowodowane obniżeniami terenowymi, które przyczyniają się do zalegania chłodnego, wilgotnego powietrza, dużych wahań dobowych temperatury, mniejszych prędkości wiatrów i występowania przymrozków wczesną jesienią.

Średnie sumy roczne opadów dla terenu gminy wynoszą 624 mm, z przewagą opadów półrocza letniego. Średnia liczba dni z opadem wynosi około 160-170 rocznie. Największe są latem (w lipcu około 90 mm), a najmniejsze zimą i wczesną wiosną (styczeń – kwiecień; 34 - 42 mm). Pokrywa śnieżna utrzymuje się średnio około 114 dni w roku. Zachmurzenie generalnie jest większe w okresie późnej jesieni i zimą, mniejsze w pozostałych porach roku.

Okres wegetacyjny trwa około 160-190 dni i znacznie różni się w poszczególnych latach, nawet o kilka tygodni. Dla porównania dla Szczecina i Wrocławia sezon wegetacyjny wynosi około 230 dni.

Przeważają zdecydowanie wiatry z kierunku południowo – zachodniego (20,1%). Także dość znaczny udział mają wiatry z kierunków: zachodniego (16,5%) północno-zachodniego (16,3%). Częstość wiania wiatrów z pozostałych kierunków wynosi około 7-10%. Przeważają wiatry słabe i o średniej prędkości.

3.4. Gleby

Na obszarze całej gminy dominują gleby płowe, brunatne wylugowane i odgórnie oglejone wytworzone najczęściej z piasków gliniastych, glin lekkich i pyłów (przepuszczalność średnia do małej) oraz z piasków gliniastych i pyłów (średnia przepuszczalność). W obniżeniach terenu, w miejscach wilgotnych utworzyły się gleby hydrogeniczne: torfowe, mułowotorfowe, murszowo-torfowe i murszowo-mineralne.

Teren Gminy Kolno położony jest w strefie klimatu wilgotnego, gdzie opady przewyższają parowanie. Efektem tego jest stale zachodzący proces przemywania gleb i przemieszczania składników mineralnych z poziomów powierzchniowych do poziomów głębszych. W wyniku tego procesu następuje tzw. bielcowanie gleb (głównie pod lasami iglastymi) i powstawanie gleb zbielcowanych. Pod lasami liściastymi i mieszanymi zachodzą procesy brunatnienia, które kształtują główną grupę gleb na terenie gminy.

Gleby klas III zajmują 4 665 ha, zaś gleby klas IV zajmują 5 193 ha, co stanowi odpowiednio 42 i 47 % powierzchni użytków rolnych. Szczególnie wysoki odsetek gruntów klas III powyżej 50% użytków rolnych występuje w obrębach: Tarniny – 57%, Ryn Reszelski – 52%, Wysoka Dąbrowa – 52%; powyżej 40% w obrębach: Wągsty – 48%, Kruzy – 48%,

Besia – 45%, Kabiny – 44%. Grunty klas IV przeważają w obrębach: Wójtowo – 57%, Kominki – 55%, Lutry – 54%, Górkowo – 53%, Samławki – 50%, Kolno – 50% użytków rolnych. Powyżej 40% użytków rolnych, klasy IV stanowią w obrębach: Kruzy – 48%, Kabiny – 48%, Besia – 47%, Ryn Reszelski – 41% i Wysoka Dąbrowa – 41%.

Wskaźnik bonitacji jakości i przydatności rolniczej gleb na terenie gminy wynosi 62,1 przy średniej dla województwa 50,1.

Na terenie gminy brak jest gruntów I i II klasy bonitacyjnej.

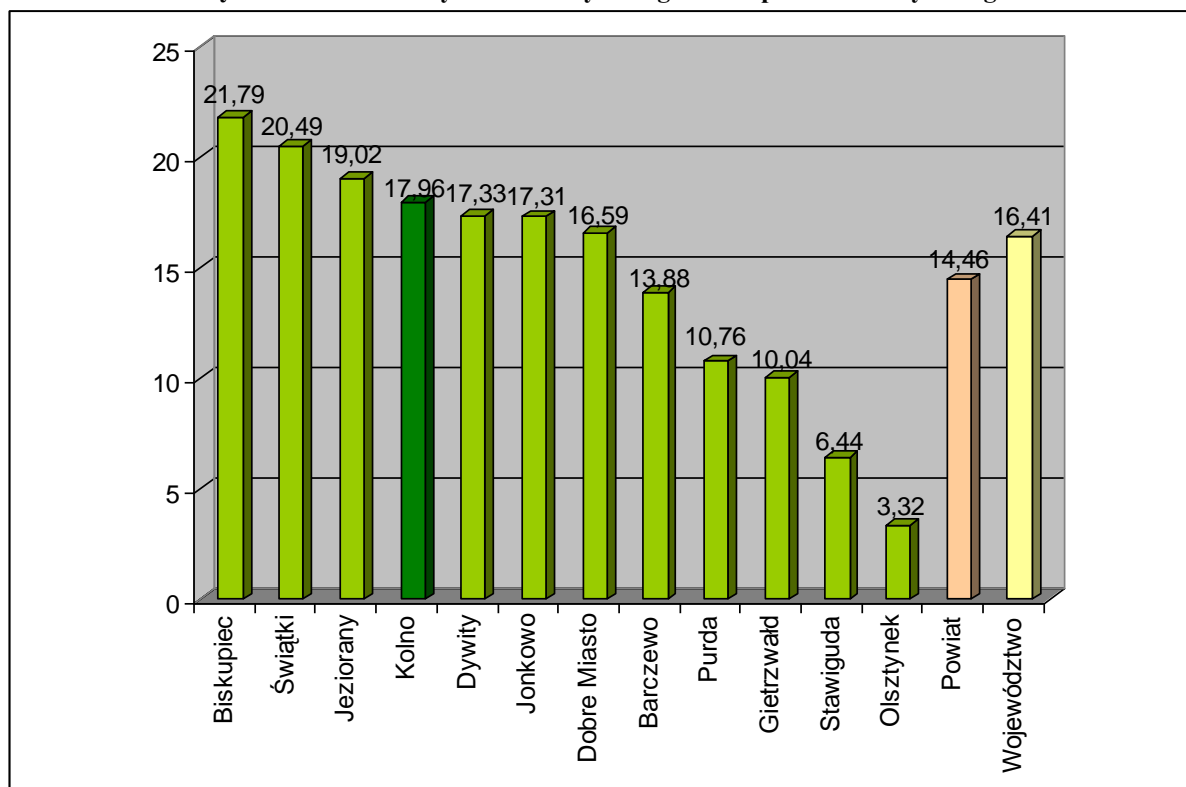
Użytki zielone na terenie gminy występują w rozproszeniu, przeważnie w dolinach i obniżeniach terenu. Dominuje kompleks średni, przy znacznym udziale kompleksu dobrego, natomiast sporadycznie występują użytki zielone kompleksu słabego.

Użytki zielone dobre, w których składzie gatunkowym przeważają mady zalegające na łąkach lub pyłach, najliczniej występują w rejonie wsi Kabiny, Kolno i Wysoka Dąbrowa.

Kompleks użytków zielonych średnich rozmieszczony jest na terenie gminy prawie równomiernie i przeważają na nim gleby torfowe i mułowo-torfowe. W rejonie wsi Wysoka Dąbrowa występują czarne ziemie zdegradowane mające w składzie mechanicznym gliny lekkie pylaste. W skład tego kompleksu wchodzi łąki i pastwiska o względnie uregulowanych stosunkach wodnych.

Użytków zielonych słabych i bardzo słabych jest mało, są to użytki V i VI klasy, przeważnie o glebach torfowych. W rejonie wsi Oterki występują gleby mułowo – torfowe zalegające na gytii.

Rysunek 9. Udział użytków zielonych w gminach powiatu olsztyńskiego

3.5. Sieć hydrograficzna

Wody powierzchniowe

Gmina Kolno położona jest w dorzeczu Pregoly. Wody powierzchniowe zajmują ok. 4,7 % jej powierzchni, przy średniej wojewódzkiej około 5,7 %. Obszar gminy znajduje się w zlewisku Zalewu Wiślanego i jest odwadniany do dopływów Łyny: Sajny (z większości obszaru gminy), Symsarny (z zachodniej części gminy) i Wadąga (z południowego fragmentu gminy).

Charakterystyczne dla tego obszaru są ciekły o niewielkich przepływach, będące w odcinkach źródłiskowych i górnych. Głównym ciekim płynącym przez teren gminy jest rzeka Ryn, która jest dopływem Sajny.

Cechą charakterystyczną sieci rzecznej wykształconej na terenie gminy Kolno, jest jej młody wiek. Rzeki na terenie gminy, bardzo często łączą ze sobą jeziora, doprowadzając i odprowadzając z nich wodę.

Sieć hydrograficzną gminy uzupełniają liczne niewielkie bezimienne ciekły, bardzo często prowadzące wody okresowo oraz sztuczne rowy.

Na terenie gminy znajdują się 3 jeziora o powierzchni powyżej 1 ha. Zestawienie jezior na terenie gminy, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Wykaz jezior na terenie gminy

Lp.	Nazwa jeziora	Powierzchnia w ha	Głębokość średnia w metrach	Głębokość max. w metrach
1.	Luterskie	691,1	7,2	20,7
2.	Bęskie	56,2	3,5	8,5
3.	Bierdawy	34,1	1,0	2,0

Jezioro Luterskie

Jest to jezioro o powierzchni 691 ha i głębokości 20 m, typu sielawowego, które rozciąga się z północnego wschodu na południowy zachód, o urozmaiconej linii brzegowej, z dwiema dużymi półkolistymi zatokami na północy i północnym zachodzie oraz wyspą w tej partii akwenu. W części północno-wschodniej występuje przewężenie, które łączy jezioro Luterskie z trzecią zatoką, wyodrębnianą czasem jako jezioro Luterskie Małe. Jezioro Luterskie łączy się rowami z jeziorami Bierdawami i Kikitami, a z jego południowo-zachodniego krańca wypływa rzeka Symsarna do jeziora Ławki. Wysokie i stosunkowo strome brzegi są od strony południowej porośnięte lasem, na pozostałych partiach dominują

poła uprawne i łąki. Przy północno-wschodniej zatoce leży wieś Lutry, a przy południowej części wschodniego brzegu Kikity.

Jeziro Luterskie jest jednym z większych jezior Pojezierza Olsztyńskiego o głębokości maksymalnej 20,7 m i powierzchni zlewni całkowitej 50,8 km².

Na podstawie badań WIOŚ w Olsztynie (1999r.), jezioro Luterskie należy do zbiorników przeciętnie reagujących na wpływy zlewni i zostało zaliczone do II kategorii podatności na degradację. Sumaryczny wynik punktacji, w wyniku przeprowadzonej kontroli, kwalifikuje wody jeziora Luterskiego do II klasy czystości.

Jeziro Bęskie

Jest to jezioro dość płytkie z prawie całkowicie zarośniętym dnem przez takie rośliny jak: wywłócznik, rogatek, grzybień biały, grązel żółty. Brzegi jeziora są co do zasady płaskie jednak miejscami zdarzają się większe nastromienia, akwen jest trudno dostępny ze względu na obfitą roślinność porastającą jego brzegi (oczerety-trzcina, sitowie, pałka wodna). Najbliższe otoczenie jeziora stanowią pola uprawne i łąki, natomiast wokół zatoki występują podmokłe łąki i bagna. Nad brzegiem znajduje się hotel, restauracja, boiska, korty, plaża. Dla amatorów wędkarstwa stanowić ono będzie Nielaba atrakcją ze względu na występujące tu licznie szczupaki i liny.

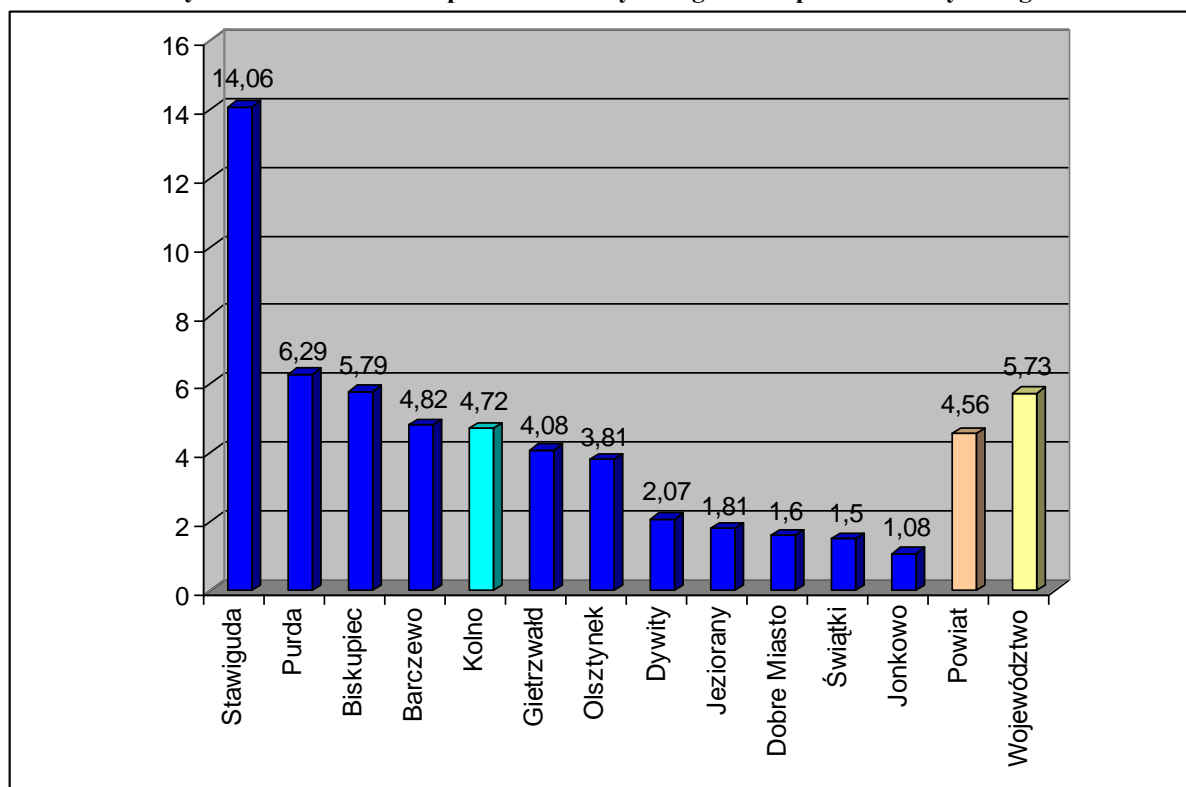
Jeziro Bierdawy

Jest to jezioro trudno dostępne ze względu na otaczające je podmokłe łąki i roślinność wynurzona. Dno jeziora jest całkowicie porośnięte roślinnością. Brzegi jeziora są płaskie, a porasta je trzcina, sitowie i pałka wodna. Na północnym brzegu jeziora zlokalizowana jest wieś Wągsty. Niniejszy zbiornik wodny jest długi na niecały kilometr, a szeroki na pół kilometra. Na południu jezioro posiada odpływ w postaci cieką wodnego niosącego wody do Jeziora Luterskiego. Tak jak w przypadku Jeziora Bęskiego dla amatorów wędkarstwa stanowić ono będzie sporą atrakcję z e względu na występujące tu licznie szczupaki i liny.

Dodatkowo, granica gminy Kolno przebiega linią brzegową jeziora Tejstymy (położonego w całości na terenie gminy Biskupiec), a od strony wschodniej – linią brzegową jeziora Legińskiego (położonego na terenie gminy Reszel).

Zdecydowana większość jezior to zbiorniki eutroficzne, a wszystkie są wykorzystywane na cele rekreacyjne.

Rysunek 10. Udział wód powierzchniowych w gminach powiatu olsztyńskiego

Wody podziemne

Najkorzystniejsze warunki hydrologiczne występują w południowo-wschodniej części Gminy Kolno (rejon miejscowości Otry, Oterki, Wólka, Bęsia) oraz w jej części zachodniej (rejon Tejstym, Kruz, na wschód od Lutr oraz – w mniejszym stopniu – rejon Kolna). Na tych obszarach wydajności studzien wahają się zwykle w granicach 40 – 100 m³/h, wydajności jednostkowe wynoszą przeważnie kilkanaście m³/h/1 m depresji (w rejonie Oterek dochodzą do 150 m³/h/1m). Mniejsze wydajności jednostkowe (0,7 -3,5 m³/h/1m) występują w rejonie Kolna, co jest spowodowane litologicznie mniej korzystnym wykształceniem warstw – w postaci piasków drobnoziarnistych.

Zgodnie z powyższym można wyróżnić dwa użytkowe horyzonty wodonośne wód podziemnych:

- horyzont wodonośny wód podziemnych zalegający na głębokości 5-20 m, a na niektórych obszarach gminy również 0-5 m o lokalnym rozprzestrzenieniu. Jego wody ujmowane są przez część gospodarstw studniami kopanymi. Wody tego poziomu nie są izolowane od powierzchni terenu, przez co w znacznym stopniu narażone są na zanieczyszczenia.
- horyzont wodonośny wód wgłębnych, gdzie warstwy wodonośne zalegają na głębokościach 20-100 m o regionalnym rozprzestrzenieniu i podstawowym znaczenie jako użytkowy poziom wodonośny, gdzie ujmowany jest studniami wierconymi. Wody tego poziomu są na ogół dobrze izolowane w sposób naturalny serią glin zwałowych, w związku z czym w niewielkim stopniu są narażone bezpośrednio na zanieczyszczenia z powierzchni terenu. Ze względu na izolację utworami nieprzepuszczalnymi, zasilanie warstw wodonośnych jest głównie podziemne.

Południowa i środkowa część obszaru gminy wchodzi w skład jednego z głównych, wstępnie rozpoznanych, zbiorników wód podziemnych w Polsce. Jest to Główny Zbiornik Wód Podziemnych – czwartorzędowy Zbiornik Międzymorenowy Nr 208 Biskupiec. Jego szacunkowe zasoby dyspozycyjne wynoszą 75 tys. m³/d, a średnia głębokość ujęć – 20 - 30 m.

Poza omówionymi strefami, badaniami geofizycznymi wyodrębniono szereg innych obszarów, w których występują gorsze warunki hydrogeologiczne, ale niewykluczające pozytywnych wyników wierceń. Dwa większe z nich – to część północna gminy (rejon Koprzywnika i Wysokiej Dąbrowy) i część środkowa (rejon Edwarowo, Kolenko). Jeden z

mniejszych (potwierdzony studniami) występuje w rejonie Samławek. Wydajności studni w tych rejonach wynoszą zwykle kilkanaście m³/h (lub nieco więcej), a wydajność jednostkowe wahają się w granicach jednośc lub kilku m³/h/1m depresji.

Wody mineralne

Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego występują głównie wody chlorkowo-sodowe. Część województwa, w obrębie, której leży gmina Kolno, znajduje się na pograniczu obszarów określanych jako perspektywiczne w występowanie wód mineralnych i obszarów określanych jako mało rozpoznane pod względem występowania wód mineralnych o znaczeniu leczniczym. Zalegania solanek o znaczeniu leczniczym i mineralizacji ogólnej rzędu kilkudziesięciu gramów w litrze można się spodziewać w piaskowcach dolnej jury i triasu na głębokościach około 1 km. Temperatura tych wód wynosi około 20 - 25° C. Wody te nadają się głównie do kąpeli leczniczych i rekreacyjnych. Do kąpeli leczniczych prawdopodobnie konieczne będzie ich dogrzewanie.

Spodziewać się należy wód mineralnych pospolitych, nadających się głównie do kąpeli leczniczych i rekreacyjnych.

Wody geotermalne

Wody geotermalne (wody podziemne o temperaturze powyżej 20°C) zalegają w osadach mezozoiku i paleozoiku. W Gminie Kolno najpłytsze z nich występują w utworach środkowej jury, na głębokości od około 700 m. Ich temperatura jest rzędu 20°C. Najgłębiej zalega zbiornik wód geotermalnych w utworach kambryjskich, na głębokości około 1500 m. Temperatura tych wód wynosi około 30°C. Są to solanki znacznie zmineralizowane - prawdopodobnie rzędu 150 - 200 g/dm³.

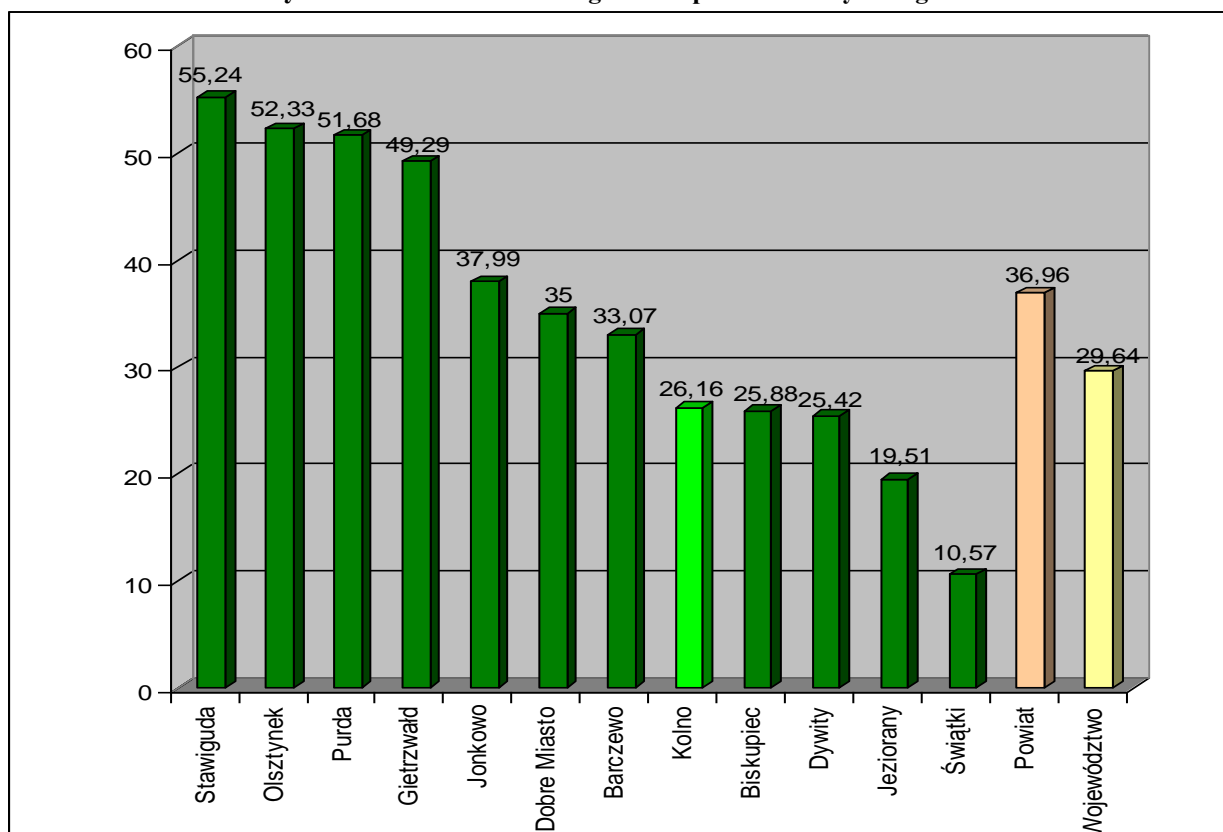
Ponadto w warstwach płytszych występuje energia niskotemperaturowa, zawarta w gruntach i wodach.

Wykorzystanie do celów grzewczych energii wód geotermalnych, występujących na obszarze gminy Kolno, wymagać będzie zastosowania pomp ciepłych. Dotyczy to również wód najcieplejszych - kambryjskich.

3.6. Lasy

Lesistość gminy jest niezbyt wysoka. Grunty leśne zajmują 26,16% powierzchni gminy i jest to poniżej średniej powiatu olsztyńskiego (29,64) i średniej województwa warmińsko – mazurskiego (36,96).

Rysunek 11. Udział lasów w gminach powiatu olsztyńskiego

Największy kompleks, wykraczający poza obszary gminy znajduje się w części południowo – wschodniej, są to tzw. Lasy Sadłowskie. Większe kompleksy leśne występują również w części zachodniej gminy – na północ od Lutry i na wschód od jez. Tejtymy. Ponadto dość licznie występują drobne kompleksy śródpolne. Siedliska przeważają żyzne, głównie jest to las świeży i las mieszany oraz mniej żyzne siedliska borowe. Wśród występujących gatunków przeważają drzewa liściaste (buk, dąb, brzoza), a z iglastych świerk.

Lasy zachodniej części gminy zostały zakwalifikowane do lasów wielofunkcyjnych, tj. spełniających obok funkcji gospodarczych (produkcji drewna) także funkcje: ochrony przyrody, rekreacji i turystyki.

Niewielkie powierzchnie lasów objęte zostały statusem ochronnym (lasy grupy I). Są to głównie lasy wodochronne (między innymi wyznaczone nad jez. Legińskim), lokalnie lasy glebochronne (wyznaczone głównie w kompleksie na południe od Tejstym).

Stan zdrowotny lasów oceniany jest na podstawie wyników monitoringu lasów, prowadzonego od 1989 roku, opierającego się na sieci stałych powierzchni obserwacyjnych.

W „Raporcie...” WIOŚ za rok 2001 stwierdza się, że wyniki prowadzonych badań wskazują, że drzewostany na terenie woj. warmińsko-mazurskiego są w skali kraju w najmniejszym stopniu dotknięte szkodami wyrządzonymi przez szkodliwe emisje przemysłowe, a ich stan jest lepszy od przeciętnej krajowej.

Lesistość Polski wynosi 28,4%, jest niższa od średniej europejskiej wynoszącej 32% i niższa od średniej wojewódzkiej wynoszącej 29,64%, a także niższa od średniej lesistości dla powiatu olsztyńskiego, która wynosi 36,96%.

Jest to dobry wskaźnik, zwłaszcza na tle kraju. Krajowy Program Zwiększenia Lesistości zakłada bowiem przyrost powierzchni leśnej do 30% w okresie do 2020 r., a 33% do roku 2050. Na podkreślenie zasługuje fakt, że w trzech gminach Powiatu wskaźnik lesistości wynosi więcej niż połowa powierzchni tych gmin. Największą lesistością w powiecie charakteryzują się gminy Stawiguda (55,24%), Olsztynek (52,33%) oraz Purda (51,68%). do najmniej zalesionych należą gminy: Jeziorany (19,51%) oraz Świątki (10,57%).

Przynależność województwa warmińsko-mazurskiego w tym powiatu olsztyńskiego i Gminy Kolno do obszaru Zielone Płuca Polski, oznacza preferowanie celów ekologicznych w polityce rozwojowej powiatu. Jednym z zadań w ramach programu ochrony środowiska przyrodniczego jest prowadzenie zrównoważonej gospodarki leśnej.

Zadanie to powinno być realizowane poprzez:

- opracowanie, zatwierdzenie i wdrożenie planów ochrony i rezerwatów przyrody,
- wprowadzenie ustaleń planów ochrony do planów urządzenia lasów państwowych i niestanowiących własności Skarbu Państwa,
- objęcie ochroną rezerwatową lub uznanie za lasy ochronne lasów o najwyższych walorach przyrodniczych i pełniących ważne funkcje ekologiczne,
- upowszechnianie doświadczeń Leśnych Kompleksów Promocyjnych.

Lasy powiatu charakteryzują się niezbyt żyznymi warunkami siedliskowymi. W składzie drzewostanów przeważa udział sosny i modrzewia – 59,5% powierzchni zalesionej i odpowiednio świerka – 9,4%, dębu, klonu, jesionu, jaworu i wiązu – 9,6%, buka – 4%, brzozy – 10,1%, olchy – 6,4%, grabu – 0,3%, osiki – 0,6%. Pozostałą

powierzchnię drzewostanów stanowią także gatunki jak: jodła, daglezja, lipa i wierzba (stan na koniec 2001 r.). Oceniając procentowy udział poszczególnych gatunków lasotwórczych w składzie drzewostanu można stwierdzić wyraźne zmniejszanie się udziału sosny na korzyść gatunków liściastych, tj. dębu i buka. Realizowany kierunek w odnowieniu lasu, zmierzający do preferowania gatunków liściastych, jest zgodny z zasadami ekologizacji gospodarki leśnej, tj. dostosowywaniem składów gatunkowych drzewostanów do siedlisk leśnych. Wiek drzewostanu wynosi 54 lata, przy średniej wojewódzkiej wynoszącej 57 lat.

Widać więc, że lasy Gminy Kolno posiadają nieco odmienny charakter niż typowe obszary leśne właściwe dla całego powiatu.

Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego uchwalił w 2001 r. "Wojewódzki program zwiększania lesistości na lata 2001-2010", który określił, że w wyniku realizacji programu, lesistość powiatu wzrośnie o 944,63 ha w 2010 r. w stosunku do powierzchni zalesionej w roku 2000.

Tabela 2. Program zalesienia gruntów niestanowiących własności Skarbu Państwa

Gmina	Ogólna pow. do zalesień w latach 2001-2005	Przewidywana pow. zalesień w latach 2006-2010	Przewidywana pow. zalesień w latach 2011-2020
Barczewo	11,40	10,00	35,00
Biskupiec	20,00	8,00	12,00
Dobre Miasto	68,00	50,00	70,00
Dywity	175,00	175,00	350,00
Gietrzwałd	16,00	15,00	11,00
Jeziorany	39,00	40,00	38,20
Jonkowo	40,00	40,00	80,00
Kolno	87,77	8,00	10,00
Olsztynek	17,00	13,00	20,00
Purda	32,00	20,00	60,00
Stawiguda	9,36	0,00	0,00
Świątki	20,00	30,00	20,00
Razem	535,53	409,00	706,20

3.7. Fauna i flora

Fauna

Świat roślin na terenie gminy jest bardzo urozmaicony, występuje tutaj bogactwo gatunków północnych, można zaobserwować wygasanie zasięgów licznych gatunków roślin środkowo- i zachodnioeuropejskich.

Gmina Kolno zaliczana jest do obszarów Polski wyróżniających się bogactwem flory wodno-błotnej i łąkowo-zaroślowej. Stale i okresowo podmokłe obszary najczęściej występują w strefach przyjeziornych lub w obrębie niecek wykształconych w glinie zwałowej.

Na omawianym obszarze przeważają lasy liściaste (buk, dąb, brzoza), mniej jest iglastych – świerkowych.

Wiele z występujących tu roślin to gatunki rzadkie lub objęte ochroną gatunkową, m.in. wawrzynek wilczczyko, pióropusznik strusi, zawilec wielkokwiatowy.

Na terenie gminy występuje łącznie kilkadziesiąt gatunków roślin chronionych, z czego większość to rośliny zielne. Duży udział chronionych gatunków roślin związany jest z torfowiskami i obszarami podmokłymi, dlatego szczególnie ważna jest potrzeba zachowania tych siedlisk. Cenne są te% zbiorowiska roślinności wodnej i szuwarowej, a także leśnej.

Flora

Różnorodność siedlisk i zespołów roślinnych na terenie gminy stwarza dogodne warunki bytowania dla wielu gatunków zwierząt, przy czym najcenniejsze gatunki związane są z siedliskami leśnymi, wodnymi i wodno-błotnymi. Spotkać tu można zarówno gatunki środkowo-, jak i północno- i wschodnioeuropejskie.

Wiele z występujących tu gatunków należy do zagrożonych zarówno w skali kraju, jak i świata. Spośród bezkręgowców wymienić należy rzadsze gatunki owadów: tęcznik liszkarz, kozioróg dębosz, paż królowej, pażzeglarz i mieniak tęczowiec. Płazy reprezentowane są m.in. przez traszkę zwyczajną i grzebieniastą, kumaka nizinnego, grzebiuszkę, rzekotkę, żaby: wodną, jeziorkową, trawną, moczarową i śmieszkę. Spośród gadów wymienić należy jaszczurkę zwinkę i żyworódkę, padalca, zaskrońca i żmiję zygzakowatą.

Szczególnie interesującą i bardzo licznie reprezentowaną grupę stanowi awifauna. Miejsca żerowiskowe i lęgowe znajduje tu m.in. myszołów, krogulec, kormoran, gągoł,

pustułka, kobuz, żuraw, dzięcioł zielony oraz gatunki objęte szczególną ochroną prawną, które podlegają ochronie wraz z miejscami rozrodu i regularnego przebywania. Obserwowane są również polujące osobniki gatunków ptaków drapieżnych, które zwabia duże nagromadzenie ptaków wodno-błotnych.

Wśród ssaków stwierdzonych na terenie gminy warto wymienić wilka, który jest tu sporadycznie obserwowany.

3.8. Ochrona przyrody

Środowisko przyrodnicze Gminy Kolno, a zwłaszcza dziko żyjące zwierzęta i rośliny są pod nieustannym wpływem czynników, które przyczyniają się do zagrożenia, zubożenia i w konsekwencji do ograniczenia występowania oraz zaniku licznych gatunków roślin i zwierząt na obszarach swojego naturalnego zasięgu. Te niekorzystne zjawiska trzeba w miarę możliwości ograniczać, a nawet likwidować. Działania przyczyniające się do ochrony i zachowania środowiska przyrodniczego muszą odbywać się na wielu płaszczyznach, także w postaci działań ochronnych o charakterze konserwatorskim, znajdujących swój wyraz w tworzeniu w skali poszczególnych gmin, regionów i całego kraju racjonalnej sieci obszarów chronionych.

Obszary chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne, pomniki przyrody są powoływane na mocy rozporządzenia wojewody bądź uchwały rady gminy.

Występujące formy ochrony stosowanej w Gminie Kolno to: rezerwat przyrody, obszary chronionego krajobrazu i pomniki przyrody.

Rezerwaty

Na terenie gminy znajduje się jeden rezerwat przyrody: „Bukowy”. Położony on jest w kompleksie leśnym w południowo-wschodniej części gminy. Ustanowiony został w 1954 roku. Wcześniej obiekt ten chroniony był przez ówczesne władze niemieckie, a w pierwszych latach powojennych został uznany za zabytek na mocy zarządzenia Wojewody Olsztyńskiego nr IV-4-5-49 z dnia 17.02.1949 r.

Omawiany rezerwat liczy 8,35 ha powierzchni i znajduje się koło miejscowości Otry w gminie Kolno na terenie Nadleśnictwa Mrągowo, a utworzony został dla ochrony ze względów naukowych i dydaktycznych drzewostanu bukowego położonego na wschodnim krańcu zasięgu geograficznego buka zwyczajnego.

Głównym składnikiem drzewostanów rezerwatu jest około 150-letni, dorodny buk. Zarówno znaczny wiek tego gatunku, jak również mało sprzyjające mu warunki klimatyczne są przyczyną pewnego osłabienia drzewostanu, co znajduje swój wyraz w znacznie większym niż przeciętnie wypadaniem drzew i zmniejszeniem naturalnego odnawiania się.

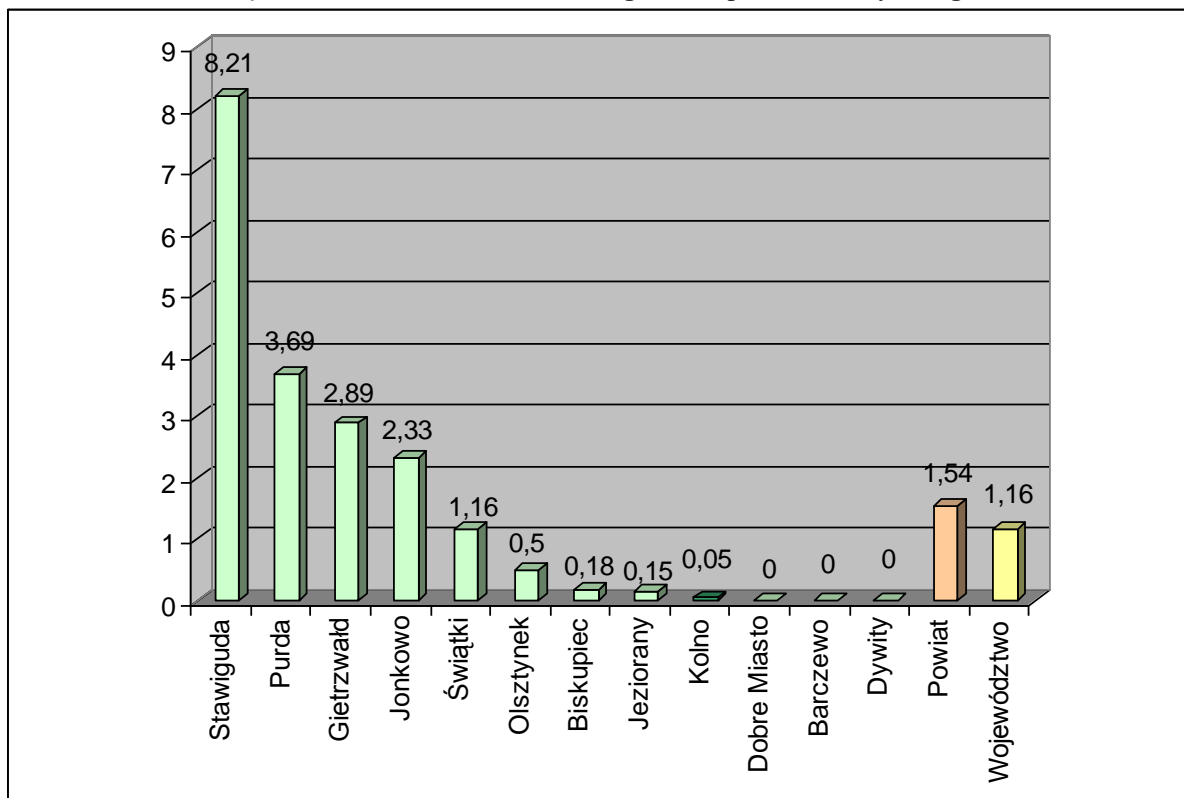
Rezerwat zlokalizowany jest na terenie moreny czołowej, stosunkowo silnie sfalowanym. Występują tu gleby brunatne wylugowane, wytworzone w większości z piasków gliniastych mocnych, miejscami z gliny średniej. W znajdujących się miejscami w rezerwacie małych, bezodpływowych zagłębieniach terenu występują ponadto cienkie warstwy słabo rozłożonego torfu, o miąższości 50-60 cm.

Drzewostany rezerwatu przedstawiają typ siedliskowy lasu liściastego. Panującym gatunkiem jest w rezerwacie buk pospolity w wieku 130-150 lat, któremu towarzyszy w domieszce świerk pospolity, klon zwyczajny, lipa drobnolistna, brzoza brodawkowata, grab zwyczajny, bardzo rzadko sosna zwyczajna, a w zagłębieniach terenu również olsza czarna. W podrostach i nalotach trafiają się ponadto: wiąz pospolity, jesion wyniosły, dąb szypułkowy.

W podszyciu poza wymienionymi gatunkami, występuje pospolicie leszczyna, trzmielina brodawkowata, trzmielina zwyczajna. Z roślin chronionych trafia się stosunkowo często wawrzynek wilczełyko.

Runo jest bogate w gatunki, z przewagą roślin właściwych lasom liściastym. Jest tu między innymi nerecznica samcza, nerecznica krótkoostna, zachyłka trójkątna, nerecznica grzebieniasta, skrzyp leśny, gwiazdnice: gajowa, wielkokwiatowa, ponadto szczyr trwały, kopytnik pospolity, zdrojówka rutewkowata, czerwiec gronkowy, żywiec cebulkowy, z roślin objętych ochroną gatunkową bluszcz pospolity, lilia złotogłów, konwalia majowa, podkolan biały, gnieźnik leśny, buławnik czerwony, marzanka wonna.

Rysunek 12. Udział rezerwatów w gminach powiatu olsztyńskiego

Obszary Chronionego Krajobrazu

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełniącą funkcją korytarzy ekologicznych.

Zgodnie z rozporządzeniem nr 21 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 14.04.2003 roku w sprawie wprowadzenia obszarów chronionego krajobrazu część zachodnia obszaru gminy Kolno i jej fragmenty północno-wschodni i wschodni są objęte obszarami chronionego krajobrazu. Na terenie gminy znajdują się następujące obszary chronionego krajobrazu:

- **„Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Symsarny”** („OChK Doliny Symsarny”), obejmujący zachodnią część terenu gminy, jego powierzchnia to 19.329,8 ha, położony również w gminach Lidzbark Warmiński, Kiwity, Biskupiec, miasto i gmina Jeziorany.
- **„Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Rzeki Guber”** („OChK Doliny Rzeki Guber”), obejmujący północno-wschodni fragment terenu gminy, jego powierzchnia

to 14.363,8 ha, położony również w gminach Sępól, Korsze, Barciany, Bisztynek, Kętrzyn, miasto Kętrzyn, Reszel i Ryn.

- **„Obszar Chronionego Krajobrazu Jezior Legińsko - Mrągowskich”** („OChK Jezior Legińsko - Mrągowskich”), obejmujący fragment wschodni terenu gminy, jego powierzchnia to 20.615,9 ha, położony także w gminach Reszel, Mrągowo, Mrągowo miasto, Sorkwity, Biskupiec.

Na obszarze chronionego krajobrazu mogą być wprowadzone następujące zakazy:

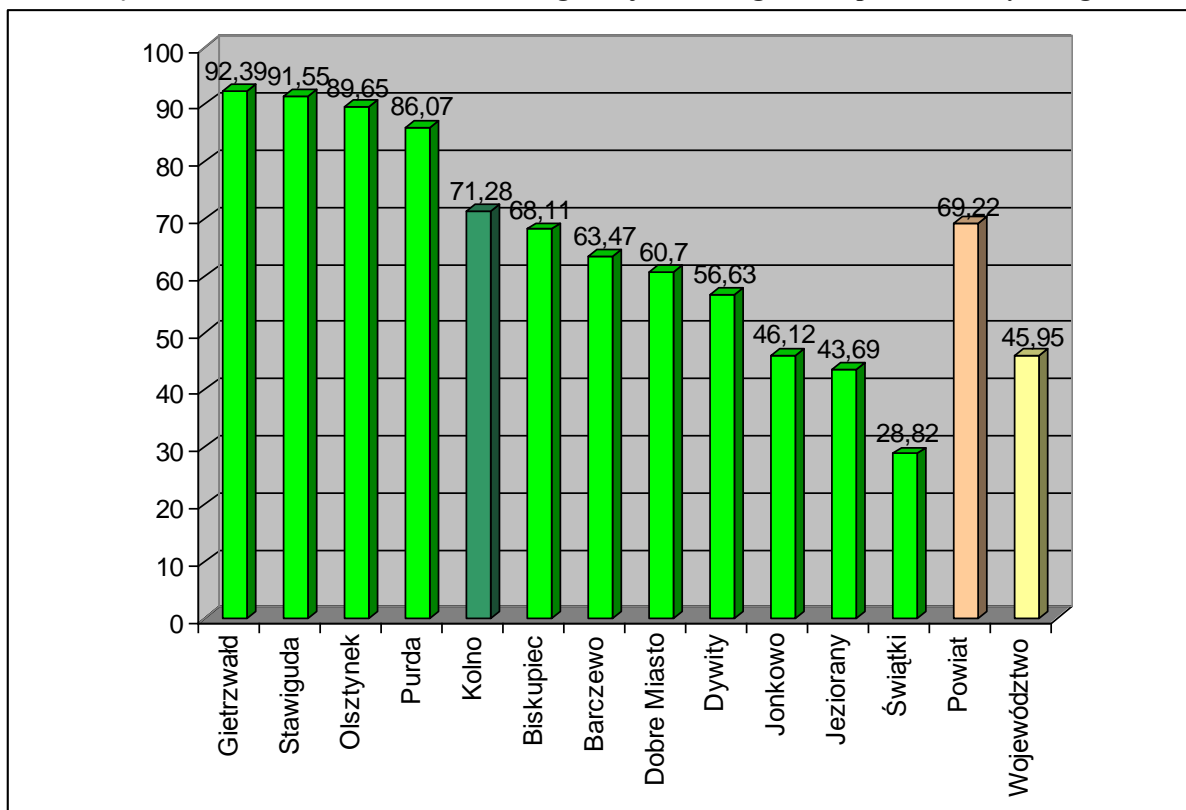
- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką,
- 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska,
- 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych,
- 4) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu,
- 5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych,
- 6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka,
- 7) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych,
- 8) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej,

- 9) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 200 m od linii brzegów klifowych oraz w pasie technicznym brzegu morskiego.

Powyższe zakazy nie dotyczą:

- 1) wykonywania zadań na rzecz obronności kraju i bezpieczeństwa państwa,
- 2) prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem powszechnym, realizacji inwestycji celu publicznego.

Rysunek 13. Udział obszarów chronionego krajobrazu w gminach powiatu olsztyńskiego

Pomniki przyrody

Kolejną formą prawnej ochrony przyrody są pomniki przyrody. Są to pojedyncze twory przyrody żywej bądź nieożywionej, odznaczające się indywidualnymi cechami, o wartości szczególnej z różnych względów.

Rysunek 14. Pomniki przyrody gmin powiatu olsztyńskiego

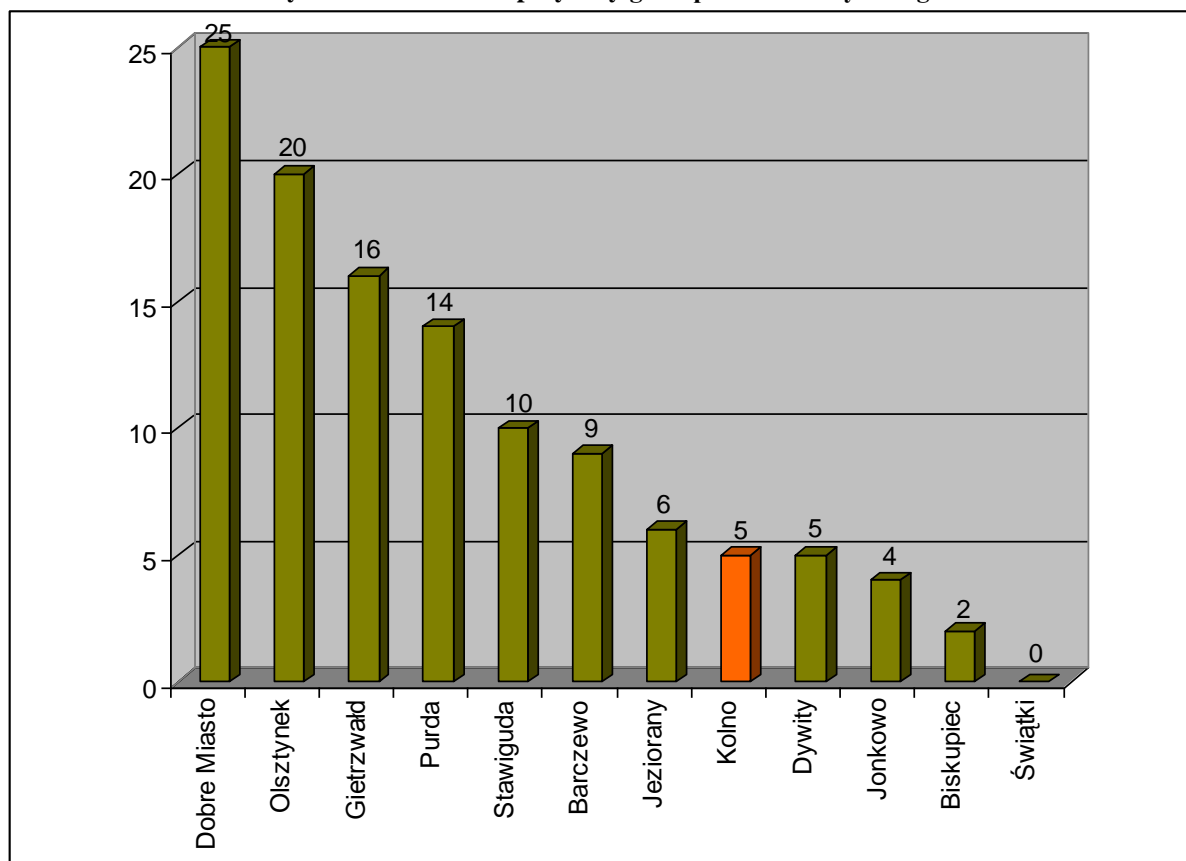

Tabela 3. Pomniki przyrody na terenie gminy Kolno

Nr	Obiekt	Obwód (cm)	Wys. (m)	Lokalizacja	Rok uznania
294	głaz, granitognejszary	950	0,8	Księżno. Las Teodora Pyrczaka	1963
377	dąb	460	22	1,5 km na północ od Kruz, pod lasem	1983
410	dąb	490	26	Przy zachodnim brzegu jez. Legińskiego, oddz. 84c	1984
411	6 dębów	300-432	23-26	Przy zachodnim brzegu jez. Legińskiego, oddz. 84c	1984
502	dąb	450	24	Przy leśniczówce na trasie Samławki-Otry	1989

Inne formy ochrony przyrody

Kolejną formą ochrony, niebędącej jednak prawną formą, są **parki wiejskie**. Na terenie gminy znajdują się one w Górowie, Bęsi (zespoły pałacowo-parkowe), Tejstymy, Oterki.

Cały teren gminy Kolno znajduje się w granicach obszaru funkcjonalnego **Zielone Płuca Polski**. Celem istnienia ZPP jest promowanie rozwoju proekologicznego, utrzymanie zrównoważonych struktur przestrzennych dla zapewnienia wysokiego standardu środowiska przyrodniczego.

Zielone Płuca Polski to organizacja ekologiczna utworzona w 1991 roku mająca na celu opracowywanie, promowanie i wdrażanie strategii ekorozwoju dla Warmii i Mazur oraz Suwalszczyzny. Zielone Płuca Polski obejmują swoim zasięgiem tereny ekologicznie nieskażone, leżące na terenie kilku województw: warmińsko-mazurskiego (bez jednej gminy), podlaskiego (całe województwo), mazowieckiego (północna część), kujawsko-pomorskiego (9 gmin) oraz pomorskiego (6 gmin).

Idea Zielonych Płuc Polski została sformułowana w 1983 roku przez Krzysztofa Wolfram, zakładała ona integrację ochrony środowiska z rozwojem gospodarczym i postępowaniem cywilizacyjnym na terenie północno - wschodniej Polski. W Białowieży 13 maja 1988 roku zostało podpisane porozumienie pięciu byłych województw: białostockiego, łódzkiego, olsztyńskiego, ostrołęckiego i suwalskiego w sprawie kompleksowej ochrony i ekorozwoju regionów. Od 21 grudnia 1990 r. do porozumienia przystąpiła Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska, 15.06.1991 Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa a 3.06.1992 Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Sejm RP 14 września 1994 przyjął Deklarację w sprawie obszaru ZPP, w której stwierdza się, że Sejm RP uznaje obszar ZPP za region, w którym należy konsekwentnie przestrzegać idei ekorozwoju. Obecnie Zielone Płuca Polski obejmują powierzchnię 60751 km kw., czyli 19,4% powierzchni kraju, mieszka tu 3693 tys. osób, co stanowi 9,6% ludności. Na obszarze ZPP znajduje się łącznie 355 gmin oraz 55 powiatów. Na obszarze ZPP znajdują się największe polskie obszary chronione, tworzące system ekologiczny w skład, którego wchodzi 4 parki narodowe, 13 parków krajobrazowych, 263 rezerwaty przyrody oraz około 5700 pomników przyrody. Łącznie różnymi formami ochrony przyrody objęte jest około 40% całego obszaru ZPP. Obecnie obszar ZPP charakteryzuje się niestety licznymi zanieczyszczeniami.

W dobie powszechnej globalizacji i postępującej unifikacji coraz większego znaczenia nabierają obszary charakteryzujące się unikatowymi cechami środowiska przyrodniczego i kulturowego. Unikatowość staje się wartością samą w sobie, którą trzeba chronić, ale także umiejętnie wykorzystywać w ramach marketingu terytorialnego. Zielone Płuca Polski są unikatowym obszarem, który może stać się polskim swoistym „towarem” eksportowym.

Cechy wyróżniające ten obszar stanowią szczególny, złożony, niezwykle atrakcyjny produkt.

Tworzą go:

- niska gęstość zaludnienia i dostosowana do warunków naturalnych;
- zrównoważona sieć osadnicza;
- spokój i czyste powietrze;
- dobra jakość środowiska przyrodniczego;
- unikatowa różnorodność systemu przyrodniczego;
- atrakcyjne kompleksy lasów, jezior i użytków zielonych;
- możliwość obcowania z przyrodą nie zmienioną przez cywilizację;
- bogactwo oraz różnorodność kultur i obyczajów;
- dobra tradycyjna kuchnia;
- rozwijająca się infrastruktura usługowa;
- potencjał akademicki;
- dobre warunki do produkcji zdrowej żywności i lokalizacji „czystego przemysłu”.

Gleby chronione

Obszarami podlegającymi szczególnej prawnej ochronie z mocy ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych są gleby III klasy bonitacyjnej. Na terenie gminy Kolno zajmują one bez mała połowę powierzchni użytków rolnych i są rozmieszczone na całej powierzchni gminy. Zmiana ich użytkowania w areale powyżej 0,5 ha wymaga zgody Ministra.

Chronione są też grunty rolne klasy IV, których zmiana użytkowania w areale powyżej 1 ha wymaga zgody Wojewody. Na obszarze gminy stanowią one około 45 % powierzchni użytków rolnych.

Z mocy powyższej ustawy ochronie podlegają również gleby pochodzenia organicznego, mające na terenie gminy duży udział wśród trwałych użytków zielonych. Zmiana ich użytkowania wymaga zgody Wojewody.

Zlewnie chronione

Ustawa prawo wodne z 18.07.2001 r., która weszła w życie 1 stycznia 2002 r. ustanowiła zakaz wprowadzania ścieków do jezior oraz ich dopływów, jeżeli czas dopływu ścieków do jeziora byłby krótszy niż jedna doba. Zakaz ten dotyczy obiektów nowych, wybudowanych po dniu wejściu w życie ustawy.

Na terenie gminy Kolno przepis ten dotyczy zachodniej jej części (zlewnie jezior Luterskiego i Tejstymy) oraz fragmentów: południowego (zlewnia jez. Bęskiego i Stryjewskiego), i wschodniego (zlewnia jeziora Legińskiego).

Dodatkowo na terenach zlewni całkowitych jezior stopień oczyszczania ścieków powinien być większy. Dotyczy to głównie substancji biogenych, szczególnie fosforu.

Ochrona gatunkowa roślin i zwierząt

Wiele z występujących w gminie roślin, to gatunki rzadkie lub objęte ochroną gatunkową, m.in. wawrzynek wilczelyko, pióropusznik strusi, zawilec wielkokwiatowy.

Na terenie gminy występuje łącznie kilkadziesiąt gatunków roślin chronionych, z czego większość to rośliny zielne. Duży udział chronionych gatunków roślin związany jest z torfowiskami i obszarami podmokłymi, dlatego szczególnie ważna jest potrzeba zachowania tych siedlisk. Cenne są też zbiorowiska roślinności wodnej i szuwarowej, a także leśnej.

Wiele z występujących w gminie gatunków zwierząt, należy do zagrożonych zarówno w skali kraju, jak i świata. Spośród bezkręgowców wymienić należy rzadsze gatunki owadów: tęcznik liszkarz, kozioróg dębosz, paż królowej, pażzeglarz i mieniak tęczowiec.

Plazy reprezentuje m.in. traszka zwyczajna i grzebieniasta, kumak nizinny, grzebiuszka, rzekotka, żaby: wodna, jeziorkowa, trawna, moczarowa i śmieszka.

Spośród gadów wymienić należy jaszczurkę zwinkę i żyworódkę, padalca, zaskrońca i żmiję zygzakowatą.

Szczególnie interesującą i bardzo licznie reprezentowaną grupę stanowi awifauna. Miejsca żerowiskowe i lęgowe znajduje tu m.in. myszołów, krogulec, kormoran, gągoł, pustułka, kobuz, żuraw, dzięcioł zielony oraz gatunki objęte szczególną ochroną prawną. Obecnie obserwowane są również polujące osobniki gatunków chronionych, które zwabia duże nagromadzenie ptaków wodno-błotnych.

Wśród ssaków stwierdzonych na terenie gminy warto wymienić wilka, który jest tu sporadycznie obserwowany.

Alternatywne źródła energii

Gmina Kolno położona jest w II strefie energetycznej wiatru, którą określa się jako bardzo korzystną do wykorzystania siły wiatru jako alternatywnego źródła energii.

Elektrownie wiatrowe są uważane za bardziej przyjazne dla środowiska w porównaniu z konwencjonalnymi technologiami, jednak ich budowa i eksploatacja pociągają za sobą negatywne skutki dla człowieka i środowiska.

Na przykład są to emisje związane z wytwarzaniem konstrukcji wieżowych i innych elementów elektrowni wiatrowych, ponieważ produkcja infrastruktury wiatrowej wymaga energii i materiałów.

Wiatr jest prawdopodobnie naszą najlepszą alternatywą, z najmniejszą relatywnie ilością przeszkód (technicznych, ekologicznych i ekonomicznych), jednak przy decyzji o lokalizacji elektrowni wiatrowych powinny być brane pod uwagę:

Aspekty ekologiczne

Głównymi negatywnymi oddziaływaniami elektrowni wiatrowych w sferze ekologicznej jest ich wpływ na zasoby faunistyczne (w tym szczególnie na awifaunę) oraz na występujące cenne obszary flory (np. rezerваты).

Obszary objęte prawną ochroną przyrody, ze względu na swoją wartość dla bioróżnorodności regionu jak i kraju powinny być wyłączone z lokalizacji energetyki wiatrowej. Wskazuje na to logika polityki zrównoważonego rozwoju takich terenów.

Aspekty krajobrazowo – kulturowe

Realizacja tak agresywnych w przestrzeni obiektów technicznych, jakimi są elektrownie wiatrowe w sąsiedztwie zabytków architektonicznych i miejsc o wyjątkowej wartości krajobrazowej może naruszać harmonię i niepowtarzalność przyrodniczo – kulturową takich terenów. Dziedzictwo przyrodniczo - kulturowe stanowi dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, jak również dorobek naszych czasów. Mieszkańcy każdej polskiej wsi, gminy czy miasteczka są spadkobiercami dorobku przyrodniczo - kulturowego poprzednich pokoleń. Poza tym dziedzictwo to jest częścią polskiego, europejskiego i światowego dziedzictwa. Stanowi nasze korzenie, dlatego warto je chronić.

Aspekty dostępności do sieci elektroenergetycznej

Dostępność do sieci elektroenergetycznych jest, obok zasobów energii wiatru i infrastruktury drogowej, jednym z podstawowych uwarunkowań przestrzenno –

infrastrukturalnych rozwoju energetyki wiatrowej. Ten aspekt lokalizacji elektrowni wiatrowych nie stanowi jednak przeszkody w rozwoju omawianej infrastruktury na terenie naszego województwa, ponieważ na jego obszarze istnieją rezerwy mocy przesyłowych, umożliwiające przyłączanie siłowni wiatrowych.

Aspekty dostępności komunikacyjnej terenów lokalizacji energetyki wiatrowej

Niezwykle istotnym uwarunkowaniem przestrzennym dla rozwoju energetyki wiatrowej jest odpowiedni system infrastruktury drogowej, a szczególnie takie jego cechy jak:

- gęstość dróg;
- parametry techniczne dróg – szerokość, dopuszczalne obciążenia na osie;
- geometria dróg – ich krętość, wzniesienia i spadki (o krótkim promieniu), krótkopłomienny ruch okrężny;
- występowanie przeszkód inżynierskich – wiaduktów, zwężeń na mostach, linii energetycznych i telekomunikacyjnych;
- przebieg dróg przez tereny zabudowane;
- stan zabudowy pobocza – znaki drogowe, słupy, płoty, ściany, reklamy i in.;
- stan techniczny nawierzchni – nierówności, dziury, koleiny.

Znaczenie powyższych elementów stanie się jasne jeżeli powiemy, że płaty wirnika elektrowni Enercon E-112 mają długość 66 m, średnice wież mogą wynosić od 3 do 8 m, a szerokość transformatora od 6 do 10 m. Tak duże elementy są transportowane na specjalnie przygotowanych do tych celów lawetach.

Energetyka wiatrowa a ekologia człowieka

Do potencjalnych negatywnych oddziaływań elektrowni wiatrowych na człowieka należą:

- możliwość występowania chorób lub pogorszenia się stanu zdrowia;
- wpływ na komfort zamieszkania;
- oddziaływanie akustyczne;
- emisja infradźwięków;
- efekty optyczne;
- oddziaływanie na krajobraz.

Identyfikacja obszarów, na których lokalizacja obiektów technicznych energetyki wiatrowej jest niewskazana lub wykluczona.

W dokumencie „Przyrodniczo – przestrzenne aspekty lokalizacji energetyki wiatrowej w województwie warmińsko – mazurskim” opracowanym przez Warmińsko – Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, filia w Elblągu przedstawione zostały obszary, na których lokalizacja obiektów energetyki wiatrowej jest niewskazana lub wykluczona:

- a obszary objęte ochroną prawną, o których mowa w art. 6 cyt. ustawy o ochronie przyrody, ze względu na ich wartość i znaczenie ekologiczne, z następującymi wyjątkami:
 - na terenach o niższym reżimie ochronnym – tj. na obszarach chronionego krajobrazu – możliwe jest dopuszczenie lokalizacji pojedynczych turbin, w przypadku stwierdzenia braku negatywnego oddziaływania na awifaunę i krajobraz;
 - możliwe jest dopuszczenie lokalizacji pojedynczych, małych (o mocy od 0,1 kW do 100 kW) turbin wiatrowych, o konstrukcji z pionową osią obrotu, lokalizowanych w gospodarstwach domowych i wykorzystywanych na użytek własny wnioskodawcy, w przypadku stwierdzenia braku negatywnego oddziaływania na awifaunę i krajobraz;
- b obszary znajdujące się na tzw. Shadow List (potencjalne obszary Natura 2000) – do czasu zatwierdzenia tych obszarów;
- c strefy otaczające obszary Natura 2000 w pasie szerokości min. 500 m – zgodnie z art. 33 ust. 1 ww. ustawy o ochronie przyrody *zabrania się podejmowania działań mogących w znaczący sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w znaczący sposób wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000* – wprowadzone ograniczenie nie dotyczy jedynie lokalizacji przedsięwzięć na obszarze Natura 2000 lecz także oddziaływania na obszar Natura 2000 przedsięwzięć położonych w jego sąsiedztwie;
- d trasy migracyjne ptaków, w tym:
 - 20-kilometrowy pas wybrzeża Zalewu Wiślanego,

- tereny w promieniu 5 kilometrów od najcenniejszych miejsc koncentracji wędrujących ptaków objętych ochroną międzynarodową (Jezioro Drużno, Jezioro Łuknajno, Jezioro Siedmiu Wysp),
 - tereny w promieniu 5 kilometrów od rezerwatów faunistycznych utworzonych z uwagi na ochronę awifauny,
 - rozległe tereny łąkowo - bagienne stanowiące miejsca odpoczynkowe na trasach wędrówki;
- e tereny w promieniu do 3 km od zwartych kompleksów leśnych oraz innych rejonów występowania cennych gatunków ptaków, w szczególności ptaków drapieżnych, objętych ochroną w ramach Dyrektywy Ptasiej;
- f obszary tworzące ośnoję ekologiczną województwa, wymagającą zachowania, tj.:
- tereny podmokłe ze zbiorowiskami roślinności torfowiskowej i łąkowej na glebach torfowych i mułowo-torfowych, charakteryzujące się przy tym niekorzystnymi warunkami geotechnicznymi dla posadowienia obiektów (zwłaszcza torfowiska pojezierne, doliny rzeczne);
 - kompleksy leśne,
 - cenne zbiorowiska roślinne poza lasami i bagnami, w tym murawy kserotermiczne, wrzosowiska,
 - akweny wodne,
 - miejsca ważne dla ptaków – atrakcyjne żerowiska, trasy regularnych przelotów wędrówkowych,
 - trasy regularnych dołotów na żerowiska i noclegowiska;
- g obszary o wysokich walorach krajobrazowych, tj.:
- krawędzie wysoczyznowe,
 - zespoły wnętrz krajobrazowych – zarówno zamkniętych, wydzielonych różnymi formami terenowymi, jak i otwartych z widokami poza obręb wnętrza,
 - przedpola panoram, strefy osi widokowych i ciągów widokowych,
 - tereny projektowanych parków kulturowych;
- h strefy ekspozycji krajobrazowej o szerokości do 3 km od głównych ciągów komunikacyjnych (drogi krajowe, wojewódzkie, główne linie kolejowe) oraz

szlaków i akwenów turystyki wodnej (zwłaszcza na Żuławach oraz w kompleksie Wielkich Jezior Mazurskich);

a także:

- i tereny korytarzy ekologicznych łączących europejską sieć Natura 2000;
- j tereny występowania udokumentowanych złóż kopalin;
- k tereny stanowisk archeologicznych;
- l tereny w granicach administracyjnych miast, inne tereny zabudowane;
- m tereny przeznaczone do użytkowania na cele inne niż energetyka wiatrowa.
- n tereny o wysokiej wartości historycznej i kulturowej, w tym miejsca wielkich bitew historycznych;
- o tereny wyznaczone przez powierzchnie ograniczające lotnisk;
- p tereny ochrony uzdrowiskowej;
- q tereny kluczowe dla rekreacji i wypoczynku;
- r tereny użytkowane na cele obronności;
- s tereny planowanych inwestycji w rozwój turystyki.

4. Dziedzictwo kulturowe i turystyka gminy

4.1. Historia gminy

W okresie od VI do XIII wieku obszary obecnej gminy Kolno zamieszkiwane były przez plemiona pruskie. Oterki leżały na granicy terytoriów zasiedlonych przez Bartów (na północy) i Galindów (na południu).

W pierwszej połowie XIII wieku Barcja, Galindia i pozostałe terytoria plemienne Prusów znalazły się we władaniu Zakonu Krzyżackiego. Podbite ziemie zostały włączone w nowy system administracyjny, a w 1243 roku na mocy bulli papieża Innocentego IV podzielone zostały na 4 diecezje (chełmińską, pomezańską, sambijską i warmińską). Bulla zawierała również rozporządzenia dotyczące rozdzielenia podbitej ziemi między Zakonem Krzyżackim a biskupami, skutkiem czego we władaniu biskupów ostatecznie znalazło się terytorium nazwane Warmią, podzielone na 10 jednostek administracyjnych – komornictw.

Po wojnie 13-letniej na mocy traktatu toruńskiego z 1466 roku Warmię przyłączono do Królestwa Polskiego i jako Prusy Królewskie, w takiej przynależności przetrwały do I rozbioru Polski w 1772 roku. Po rozbiorze Warmia weszła w skład Państwa Pruskiego.

W czasach przynależności Warmii do Królestwa Polskiego, mieszkańcom najbardziej dały się odczuć wojny w latach 1519-1521 i 7-letnia (1757-1763) jak również najazdy szwedzkie. Spowodowały one znaczne zniszczenia wsi, ludność dotknięta została nędzą i śmiercią.

Po kilkudziesięciu latach pokoju, kiedy wsie podniosły się z upadku, w kraju ponownie zapanował głód i śmierć. Wojny Napoleońskie w latach 1807-1815 i związane z nimi przemarsze i stacjonowanie wojsk spowodowały znaczne zubożenie społeczeństwa.

W latach 1827-77 obszary pruskie w połączeniu z Prusami zachodnimi utworzyły prowincję Pruską. Zjednoczenie Niemiec w 1871 roku i ówczesna polityka skutkowała tłumieniem polskości wśród tutejszego społeczeństwa. Tereny te stanowiły najslabiej rozwinięty i najuboższy obszar Niemiec.

Kolejne działania wojenne związane były z I wojną światową. Ponownie przyniosły zniszczenia, starty jak również nasiliły problemy narodowościowe. Jedną z bitew 26.VIII.1914 roku odbyła się pod Biesowem, zakończona zwycięstwem wojsk niemieckich; tego samego dnia na południe od Lutru niemiecka piechota rozgromiła rosyjską. Natomiast działania wojenne związane z II wojną światową rozpoczęły się właściwie w styczniu 1945 roku. Zniszczenia będące ich wynikiem były różne. Największe spowodowali Rosjanie po zakończeniu walk – podpalali domy, rekwirowali cenne przedmioty itd.

W związku ze zmianami organizacyjnymi administracji terenowej Kolno było kolejną siedzibą gminy, gromady i od 1973 roku ponownie gminy, której ranga znacznie wzrosła po 1975 roku, po zlikwidowaniu powiatu. Po II wojnie światowej nastąpił rozwój gospodarczy, cywilizacyjny i kulturalny gminy.

4.2. Charakterystyka środowiska kulturowego

Teren gminy Kolno przynależy do regionu historyczno – kulturowego Warmii. Na krajobraz tego terenu wpływ miały różne kultury: pruska, niemiecka, polska, choć właściwe oblicze ukształtowała kultura katolicka oraz administracja pruska. Warmia cechuje się wyjątkową odrębnością kulturową.

Krajobraz kulturowy Gminy Kolno w sposób wyrazisty świadczy o historii, dziedzictwie materialnym i niematerialnym tego terenu. Krajobraz kulturowy tych obszarów nierozłącznie związany jest z życiem wiejskim i z gospodarką wiejską, przejawia się w zabudowie tradycyjnej mieszkaniowej i gospodarczej, a także w terenach otwartych – polach i łąkach. Charakterystyczną cechą tych terenów są również majątki ziemskie z założeniami

dworsko – parkowymi i powiązane z nimi sieci folwarków. Istotnym elementem krajobrazu kulturowego są również: aleje przydrożne, cmentarze na skraju wsi, szkoły w centrum wsi i układy ruralistyczne. Najbardziej charakterystyczna dla tych terenów jest jednak architektura sakralna: kościoły na wzniesieniach, kaplice, kapliczki i przydrożne krzyże.

Większość jednostek osadniczych na omawianym terenie to średniowieczne lokacje (proces kolonizacji rozpoczęty przez biskupów warmińskich po przejściu tychże terenów), tylko nieliczne pochodzą z XIX w. i związane są z folwarkami.

Sieć osadnicza ukształtowana została w postaci wsi zakładanych na prawie chełmińskim (m.in. Górowo, Tejstymy), choć na zachodnim brzegu jeziora Luterskiego powstały majątki i wsie służebne na prawie pruskim, założone w celu zabezpieczenia kolonizacji prowadzonej wewnątrz tego obszaru.

Układ drogowy prawdopodobnie zachował się od czasów średniowiecznych, a czas jego rozwoju związany był z rozwojem sieci osadniczej. Lutry znajdowały się na trasie bardzo ważnej drogi (odnotowana w XVI wieku), prowadzącej z południa kraju do Królewca, która pełniła istotną funkcję komunikacyjną i handlową. Pozostałe drogi w większości miały znaczenie lokalne, komunikowały majątki i folwarki. Innym charakterystycznym elementem w krajobrazie, typowym dla przemian dziejowych i postępu cywilizacyjnego była linia kolejowa. W 1871 roku do użytku oddano linię kolejową na odcinku Czerwonka – Korsze, z dwoma przystankami kolejowymi w Wysokiej Dąbrowie i Górowie.

W krajobrazie wsi dominowała architektura sakralna. Początki kolonizacji tego terenu charakteryzowały się tym, że zaraz po założeniu wsi najczęściej jako pierwszy budowano kościół (najpierw parafialne, potem filialne; na przestrzeni dziejów niejednokrotnie odbudowywane, przebudowywane, w wielu przypadkach nie przetrwały w żadnej formie do dzisiaj). Przykładem takiego budownictwa mogą być kościoły filialne w Lutrach, Kolnie, Rynie Reszelskim. Przetrwały i istniejące kościoły, w odróżnieniu od pozostałej architektury związanej z dziedzictwem kulturowym, charakteryzuje dobry stan zachowania.

Dla XVII wieku charakterystyczne są kaplice (Wysoka Dąbrowa, Kabiny, Kominki, Samławki, Wągsty, Wójtowo), kapliczki (przydrożne, przy domach – Wysoka Dąbrowa, Kabiny, Kolno, Tarniny, Kominki, Lutry, Wójtowo), które powstały na tym terenie. Jest to element szczególny i wyróżniający warmiński krajobraz wśród innych części naszego kraju, niespotykany w innych regionach. Powstawały zwykle z inicjatyw chłopów i stanowiły manifest katolickości tutejszej ludności. Równie często pojawiały się krzyże – przy drogach, skrzyżowaniach i domach (m.in. w Lutrach, Wysokiej Dąbrowie, okolicach Wójtowa, Kabin, Kolna, Samławek, Tarnin). Kościoły sytuowano najczęściej na wzniesieniach (Kolno, Ryn

Reszelski, Lutry); stanowiły dominantę w krajobrazie. Często w sąsiedztwie kościołów zakładano cmentarze (Ryn Reszelski, Kolno, Lutry). Elementem uzupełniającym były również budowle przykościelne (plebania - Kolno, Lutry).

Innymi elementami istotnymi w pejzażu wsi warmińskiej były budynki użyteczności publicznej (szkoły wiejskie budowane już od XIX w. - Kabiny, dwie w Kolnie, Kominki, Lutry), poczta, sklep (Lutry), posterunki kolejowe (Wysoka Dąbrowa, Górowo), oraz budynki usługowe, w tym kuźnia, karczma, remiza, młyn (Lutry). Są to budynki w większości jednokondygnacyjne, czasem na podmurówce, z gankami, wyróżniające się detalami architektonicznymi na tle typowej zabudowy mieszkaniowej. Charakteryzują się one zlokalizowaniem w centralnej części wsi.

Południowa i fragment północnej części Gminy Kolno charakteryzuje się występowaniem pozostałości po majątkach ziemskich. Istotnym elementem tych majątków był ich podział na część rezydencjonalną tj. zespół pałacowo lub dworsko – parkowy (Tejstymy, Górowo, Bęsia) z kompleksem gospodarczym oraz szereg przynależnych folwarków (m.in. Bocianowo, Edwardowo, Augustówka, Orłowo, nieistniejące Młyńczysko), pracujących na potrzeby rezydencji, zlokalizowanych w bliskim sąsiedztwie siedziby dóbr. Folwarki składały się najczęściej z koloni mieszkalnej, rządcówki oraz zabudowań gospodarczych i inwentarskich, pojawiały się również zabudowania typu młyny, cegielnie itd. rzadziej zakładano niewielkie parki. Obok rozległych majątków ziemskich występowały również małe majątki - dobra, skupiające i dwór i park i zabudowę folwarczną (m.in. Oterki, Kruzy, być może Pokrzywnik).

Elementem charakterystycznym dla obszaru Gminy Kolno są występujące tu w sporej liczbie aleje przydrożne. Wprowadzane one były nakazem państwowym i w pierwszej kolejności zakładane wzdłuż głównych tras komunikacyjnych, następnie wzdłuż dróg o znaczeniu lokalnym. Wśród drzew najczęściej sadzonych w alejach można spotkać gatunki drzew długowiecznych, dobrze znoszących tutejsze warunki klimatyczne, m.in. dąb, jesion, lipa, grab, klon, brzoza.

Wykaz ważniejszych alei przydrożnych:

- Lutry – Wójtowo (grab, lipa)
- Wójtowo – przejazd kolejowy (grab)
- Przejazd kolejowy – Ryn Reszelski (dąb, lipa)
- Ryn Reszelski – Kominki (dąb, jesion, lipa)
- Lutry – Wysoka Dąbrowa (jesion, lipa)
- Samławki – Kolno (dąb, jesion, lipa, klon)

- Ryn Reszelski – Kolno – Górowo (jesion)
- Kabiny – Bęsia (jesion)
- Górowo – Bęsia (jesion)
- Górowo - Tejstymy (klon, jesion, lipa)
- Tejstymy – Wójtowo (we fragmentach jesion, lipa)
- Tejstymy – Biesowo (brzoza, jesion)
- Lutry – Wągsty (jesion)
- Lutry – Tejstymy (jesion, klon, lipa).

Na terenie gminy zlokalizowano również sporą ilość cmentarzy – przykościelnych, parafialnych, rodzinnych oraz wojennych. Cmentarze najczęściej umieszczane były przy kościołach (Lutry - niezrachowany obecnie, Ryn Reszelski, Kolno), natomiast od połowy XIX wieku lokalizowano je poza wsią (Kolno, Lutry). Oprócz cmentarzy kościelnych na terenie gminy można spotkać również typowe dla majątków ziemskich cmentarze rodowe (Górowo – niezachowany Sarasinów, Bęsia – Stockenhauserów, Tejstymy – Schleußnerów). W II połowie XIX wieku powstawały również cmentarze i mogiły wojenne (Kabiny, Górkowo – cmentarze, Tejstymy, Górkowo – mogiły) ku czci żołnierzy poległych w I wojnie światowej.

Zgodnie ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kolno teren ten został tylko we fragmencie (w części na wschód od linii na kierunku Kominki, Kabiny, Oterki) objęty programem Archeologiczne Zdjęcie Polski. Na obszarze gminy zlokalizowano trzy stanowiska archeologiczne, dwa w okolicy Kominek i jedno w okolicy wsi Otry.

Tabela 4. Stanowiska archeologiczne na terenie gminy

Miejscowość	Typ stanowiska	Chronologia	Lokalizacja
Kominki	cmentarzysko	okres wędrowek ludów	na wschód od wsi
	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	na północ od wsi
Otry	osada	średniowiecze, okres nowożytny	na południowym skraju wsi

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kolno wspomina się też o stanowiskach archeologicznych, o których wiadomo na podstawie bibliografii niemieckiej, badań przeprowadzonych w okresie przedwojennym, często niepotwierdzonych, a nawet nie zlokalizowanych współcześnie. Należą do nich m.in.: w

okolicach Lutr cmentarzysko i kurhany, koło Kabin, Tejstym, Samławek – kurhany, między Bęsia a Oterkami, w lesie – wczesnośredniowieczne grodzisko („zamek na górze”).

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kolno przeprowadzona została poniższa charakterystyka poszczególnych wsi w gminie Kolno pod kątem zasobów kulturowych i ich znaczenia.

BĘSIA / Bansen; PGR

1. Typ dawnego układu zabudowy: wieś, majątek ziemski;
2. Dane historyczne: Pierwsze wzmianki pochodzą z 1379 roku, a dokument lokacyjny z 13.XII.1389 roku. W 1397 r. wzniesiono tutaj młyn, a w 1399 – karczmę. W czasie wojny w 1519-1521 wieś została zniszczona. W 1527 r. biskup warmiński Maurycy Ferber zamienił wieś na majątek lenny. W tym samym roku właścicielem został Stanisław Ossarow, a majątek był ówczynie największy na Warmii. Od tego czasu wieś miała kilku właścicieli (Krzysztof Wantkov, który zamienił prawo magdeburskie na chełmińskie, starosta reszelski von Poquilhem). Pod koniec XIX wieku w majątku rezydował K.von Knoblock, który urządził I łaźnię publiczną; w 1905 rodzina Wien, a po 1915 roku do wojny – rodzina Stockenhauserów. W końcu XIX wieku i w połowie XX obszar ziemi należącej do majątku obejmował około 13404 ha i należały do niego 3 folwarki Bocianowo (Buchental), Kłopotowo (Neusorge), Wólka (Ottenburg/ Gemirren).
3. Dominanty, elementy wyróżniające: dominanta – wiatrak, element wyróżniający – założenie pałacowo – parkowe, majątek malowniczo posadowiony w krajobrazie
4. Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: współczesna zabudowa rekreacyjna, wielorodzinna i jednorodzinna mieszkaniowa, gospodarcza związana z dawnym PGR-em .

GÓRKOWO / Görkendorf; wieś

1. Typ dawnego układu zabudowy: mała wieś, zabudowa rozproszona;
2. Dane historyczne:-
3. Dominanty, elementy wyróżniające: brak
4. Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: brak

GÓROWO / Bergenthal; PGR

1. Typ dawnego układu zabudowy: majątek ziemski;
2. Dane historyczne: W 1379 roku powstał majątek rycerski na prawie chełmińskim, który przez długie lata stanowił uposażenie urzędników biskupich. Od około 1540 roku do 1703 należał do znanej na Warmii szlacheckiej rodziny Majewskich, potem Widlich, krótko do klasztoru w Świętej Lipce, do Georga von Schedlin – burgrabiego reszelskiego, dalej do Gągławskich, Opoczyńskich, Markowskich. Od 1905 roku właścicielami została rodzina

Sarasinów, którzy zamieszkiwali aż do 1945 roku. Od XIX wieku do majątku należały trzy folwarki: Orłowo (Orlen / Orlowo), Edwardowo (Edurdshof), Kolenko (Klein Köllen);

3.Dominanty, elementy wyróżniające: element wyróżniający – założenie dworsko – parkowe, atrakcyjne położenie w krajobrazie

4.Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: współczesna zabudowa wielorodzinna (towarzysząca dawnej koloni mieszkalnej)

KABINY / Kabinen, Kabinen; wieś

1.Typ dawnego układu zabudowy: zabudowa zwarta, mała wieś ulicówka, kolonie;

2.Dane historyczne: wieś założona 2.V.1346 roku przez wójta warmińskiego Henryka Lutera, II lokację otrzymała 8.V.1359 r. od biskupa Jana Stryprocka, a III 23.X.1345 r. od H.Sorbona. Początkowo nosiła pruską nazwę Rynow, a dopiero później Cabyn. Była to pruska wieś służebna i jej posiadacze byli zobowiązani do pełnienia służby zbrojnej. Na przełomie XV/XVI wieku prawo pruskie zostało zamienione na chełmińskie.

3.Dominanty, elementy wyróżniające: bardzo malowniczo położona wieś.

4.Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: brak

KOLNO / Gross Köllen, Gross Koelen; wieś

1.Typ dawnego układu zabudowy: zabudowa zwarta, wieś wielodrożnica, być może przekształcona z owalnicy kolonie,;

2.Dane historyczne: Pierwotnie Kolno było pruskim dobrem służebnym z nadania wójta warmińskiego Henryka Lutera. Gdy teren został w części zagospodarowany sprowadzono kolonistów niemieckich (prawdopodobnie z Kolonii stąd nazwa wsi). Dokument lokacyjny przyznany został 11.06.1359 roku przez biskupa Jana Stryprocka. W czasie wojny (1515-1521) została zniszczona. W II połowie XVI wieku były tutaj dwie karczmy i młyn.;

3.Dominanty, elementy wyróżniające: dominanta – kościół, element wyróżniający – cmentarz.

4.Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: współczesna zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna, jednorodzinna, gospodarcza związana z produkcją rolniczą.

KOMINKI / Camynen, Kominen; wieś

1.Typ dawnego układu zabudowy: mała wieś, ulicówka, zabudowa rozproszona, kolonie;

2.Dane historyczne: Lokację otrzymała 2.II.1338 roku od prepozyta Kapituły Jana i od wójta warmińskiego Henryka Lutera.

3.Dominanty, elementy wyróżniające: brak

4.Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: brak

5.Stanowiska archeologiczne – cmentarzysko (na wschód od wsi) z okresu wędrówki ludów i ślady osadnictwa (na północ od wsi) z wczesnego średniowiecza.

KRUZY / Krausen; wieś

1. Typ dawnego układu zabudowy: zwarta zabudowa, wieś, prawdopodobnie przekształcona ulicówka;

2. Dane historyczne: Dokument lokacyjny wystawiono w 1374 roku. Wieś na prawie pruskim, należała do ciągu wsi służebnych. W latach 1519-1521 wieś całkowicie zniszczona. Od 1586 r. została majątkiem lennym na prawie chełmińskim. W następnych latach majątek przeszedł w ręce jezuitów z Reszla. W 1783 roku wieś miała folwark i młyn.

3. Dominanty, elementy wyróżniające: brak

4. Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: współczesna zabudowa (ośrodek szkolno – wychowawczy)

LUTRY / Lautern; wieś

1. Typ dawnego układu zabudowy: zabudowa zwarta, wieś wielodrożnica, kolonie

2. Dane historyczne: Wieś założona pomiędzy 1333 a 1342 rokiem przez wójta warmińskiego Henryka Lutra, II lokację otrzymała w 1346 roku. W czasie wojny w latach 1519-1521 wieś nie ucierpiała. W 1346 roku Bruno Luter założył karczmę. Lutry leżały przy jednym z ruchliwszych szlaków. W czasie wojen polsko – krzyżackiej i szwedzkich wieś zniszczona. W I wojnie światowej, 26.VIII.1914 roku, na południe od wsi piechota niemiecka rozgromiła piechotę rosyjską.

3. Dominanty, elementy wyróżniające: - dominanta – kościół, element wyróżniający – malownicze położenie wsi nad jeziorem

4. Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: współczesna zabudowa jednorodzinna i wielorodzinna, zabudowa letniskowa i rekreacyjna, gospodarcza związana z produkcją rolniczą.

OTERKI / Klein Ottern; osada

1. Typ dawnego układu zabudowy: majątek ziemski;

2. Dane historyczne: Wieś powstała w końcu XIV wieku. W 1889 majątek stanowił własność rodziny Schultz, a w 1922 – Skowrońskich;

3. Dominanty, elementy wyróżniające: majątek malowniczo położony

4. Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: stan techniczny zabudowy gospodarczej związanej z folwarkiem

OTRY / Gross Ottern; wieś

1. Typ dawnego układu zabudowy: wieś;

2.Dane historyczne: wieś otrzymała lokację w 1391r. od Henryka Sorboma, w latach 1659-1772 była własnością Jezuitów.

3.Dominanty, elementy wyróżniające: wyróżniania się żywotnikowy szpaler otaczający teren kościoła.

4.Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: brak

6.Stanowisko archeologiczne – osada średniowieczna (na południowym skraju wsi) z epoki średniowiecza

RYN RESZELSKI / Schellen; wieś

1.Typ dawnego układu zabudowy: zabudowa zwarta, wieś prawdopodobnie przekształcona owalnicą, kolonie;

2.Dane historyczne: Prepozyt Kapituły Warmińskiej Jan i wójt warmiński Henryk Luter założyli wieś 15.06.1339 roku;

3.Dominanty, elementy wyróżniające: - dominanta – kościół, wieś ładnie położona.

4.Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: współczesna zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna oraz zabudowania gospodarcze związane z produkcją rolniczą.

SAMŁAWKI / Ząbławki, Samblawken, Samlack; wieś

1.Typ dawnego układu zabudowy: zabudowa rozproszona, mała wieś, wielodrożnica, kolonie;

2.Dane historyczne: dokumenty potwierdzające istnienie wsi pochodzą z 1597 roku;

3.Dominanty, elementy wyróżniające: wieś ładnie położona

4.Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: współczesna zabudowa – tartak z kominami

TARNINY / Torninen, wieś

1.Typ dawnego układu zabudowy: zabudowa rozproszona wieś przekształcona ulicówką, kolonie;

2.Dane historyczne: wieś powstała na staropruskim pola osadniczym Swentgarben. Dokument lokacyjny – wieś na prawie pruskim (w ciągu wsi służebnych) wystawiony został 16.06.1339 roku a potwierdzony przez biskupa Hermana z Prus 18.09.1340 r. W 1482 r. Mikołaj Tungen zamienił prawo pruskie na chełmińskie.

3.Dominanty, elementy wyróżniające: malowniczo położona miejscowość, atrakcyjne krajobrazy

4.Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: brak

TEJSTYMY / Teistimmen; wieś

1.Typ dawnego układu zabudowy: majątek ziemski;

2.Dane historyczne: Wieś istnieje od 1357 roku na prawie chełmińskim. Od 1821 do 1945 roku należała do rodziny Schleußnerów. Na przełomie XIX i XX wieku obszar obejmował ponad 1000 ha i należały do niego folwarki Augustówka (Augustwalde) oraz młyn Ludwigmühle (obecnie nieistniejący).

3.Dominanty, elementy wyróżniające: - element wyróżniający – park i cmentarz

4.Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: współczesna zabudowa wielorodzinna, ogrodzenie z kamienia obszaru parku i dworu.

WĄGSTY / Wangst; wieś

1.Typ dawnego układu zabudowy: wieś, prawdopodobnie przekształcona owalnica, kolonie;

2.Dane historyczne: Dekret lokacyjny nadany 29.IX.1308 roku przez biskupa Eberharda z Nysy;

3.Dominanty, elementy wyróżniające: ładne położenie

4.Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: brak

WÓJTOWO / Voigtsdorf; wieś

1.Typ dawnego układu zabudowy: wieś owalnica, kolonie;

2.Dane historyczne: Nieznana data lokacji wsi, w 1379 roku znane było jako las;

3.Dominanty, elementy wyróżniające: ładne położenie

4.Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: brak

WÓLKA / Ottenburg / Gemirren ; PGR

1.Typ dawnego układu zabudowy: majątek ziemski

2.Dane historyczne: Początki sięgają średniowiecza. W 1889 majątek wszedł w skład dóbr bęskich.

3.Dominanty, elementy wyróżniające: brak

4.Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: współczesna zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna i jednorodzinna

WYSOKA DĄBROWA / Schönberg; wieś

1.Typ dawnego układu zabudowy: zwarta zabudowa, wieś przekształcona owalnica, kolonie,

2.Dane historyczne:-

3.Dominanty, elementy wyróżniające: wieś malowniczo położona w krajobrazie

4.Przekształcenia, formy dysharmonijne, dewastacje: brak

Obecnie w większości miejscowości przetrwała zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza, najczęściej charakteryzuje ją bardzo zły stan techniczny, ogólne zaniedbanie, postępujące dewastacje a miejscami pozostały już tylko ruiny.

4.3. Zabytki i atrakcje

Pałace i dworki

Na Warmii dawne pałace i dworki stanowią niezwykle ważne dziedzictwo kulturowe, ślad przeszłości ziemi warmińskiej. Z tego powodu troska o dawne siedziby szlacheckie na Warmii ma ogromne znaczenie w kultywowaniu i kształtowaniu świadomości regionalnej dzisiejszych mieszkańców regionu. Niestety, burze dziejowe sprawiły, iż większość tego typu zabytków znajduje się obecnie w stanie niemal zupełnej ruiny. Zarówno zniszczenia spowodowane przez Armię Czerwoną w 1945 roku, jak i późniejsza rabunkowa eksploatacja w latach Polski Ludowej, spowodowały, że pałace i dworki Warmii to dzisiaj smutne i przygnębiające świadectwo bezmyślnej działalności człowieka.

Na szczęście w ostatnich latach ten oplakany stan rzeczy zaczyna zmieniać się na lepsze. Po roku 1989 niektóre z dworków, będących w większości w posiadaniu PGR-ów, przeszły na własność prywatną, lub dostały się w posiadanie rozmaitych organizacji i stowarzyszeń. Chociaż nie rozwiązało to problemu niszczenia tych zabytkowych obiektów – nie wszyscy nowi właściciele wywiązują się z obowiązków remontowych, których koszta są ogromne – to jednak część dworków i pałacyków, jak np. dawna rezydencja biskupów warmińskich w Smolajnach, dworek w Tejstymach, czy w Wójtówku, na nowo staje się przepięknym i dumnym świadectwem bogatej przeszłości Warmii."

BĘSIA

Pałac

Jest to budynek murowany, barokowy wzniesiony w XVIII w., następnie miała miejsce modernizacja wewnątrz w końcu lat 70-tych XX w. Obiekt wzniesiony w stylu barokowym; po przebudowach i rozbudowie w XIX wieku nabrał cech klasycystycznych. Obiekt założony jest na rzucie prostokąta, 2-kondygnacyjny, przykryty dachem mansardowym, piętrowy z parterowymi dobudówkami po bokach. Część główna budynku 9-cio osiowa z ryzalitem od strony północnej. Od strony środkowej otwór drzwiowy, do którego prowadzą betonowe schody, natomiast od strony południowej znajduje się weranda. Dach uskokowy. Obecnie budynek popada w ruinę.

Park Krajobrazowy

Obiekt ten został założony w XVIII w. o powierzchni ok. 5,7 ha. Główną oś widokową parku stanowi aleja biegnąca od pałacu w kierunku pd-zach. W formie pierwotnej posiadał układ regularny, który w 1868 roku został przekształcony przez Johanna Larassa, wybitnego projektanta ogrodów. Pozostałością dawnego drzewostanu są okazałe dęby wokół pałacu.

Cmentarz rodziny Stockenhauserów

Cmentarz jest zlokalizowany za drogą od południowej części parku, zachowały się ze ślady – kamienie, ruiny budowli (kaplica cmentarna) oraz starodrzew.

Zabudowa folwarczna

Wzniesiona pod na przełomie XIX i XX wieku. Znajduje się tutaj podwórze gospodarcze, czworaki (murowane, k. XIX – pocz. XX wieku) – zaniedbane, zdewastowane.

GÓROWO

Pałac

Jest to budynek wzniesiony w stylu barokowym z XVIII w., przebudowany i rozbudowany w XIX w. Budowla 11-osiowa, założona na planie prostokąta, na wysokim podpiwniczeniu, jednokondygnacyjna z częściowo mieszkalnym poddaszem, przykryta dachem naczółkowym, czterospadowym, krytym dachówką. Po obu stronach budynku ryzality, w części środkowej trójkondygnacyjne pseudoryzality zakończone attykami. Budynek jest usytuowany na wzniesieniu przy drodze Biskupiec – Kolno, od frontu znajduje się duży podjazd, od drogi rozdziela go park ciągnący się dalej w kierunku południowym, a od północy – zabudowa folwarczna. Budowla wielokrotnie przebudowywana, której początki sięgają XV wieku, zasadnicza bryła pochodzi z XVIII wieku. Obiekt ten obecnie jest remontowany przez właściciela.

Pawilon

Jest to budynek ogrodowy, barokowy z XVIII w., przebudowany w XX w.

Karcer

Jest położony tuż przy pałacu karcer, tutaj dziedzic przetrzymywał więźniów.

Park Podworski

Zaprojektowany on został w 1866 roku przez Johanna Larassa, charakteryzuje go urozmaicona rzeźba terenu i zróżnicowany gatunkowo starodrzew. Brak zbiegów pielęgnacyjnych, rozrost samosiewów częściowo unieczystnił układ kompozycyjny parku. Na szczególną uwagę zasługuje aha (ukryta w terenie granica ogrodu zacierająca wrażeniowo faktyczną granicę), altany drzewne z lip. W parku zachował się również dom ogrodnika. Jego powierzchnia to 2,36 ha. W drzewostanie występuje: lipa drobnolistna – 70 %, dąb szypułkowy – 10 %, grab zwyczajny – 5 %, wiąz – 5 %. Oprócz tego występują pojedyncze egzemplarze: buka zwyczajnego, brzozy brodawkolistej, świerka pospolitego, modrzewia europejskiego.

Zabudowa folwarczna

Powstała w końcu XIX wieku murowana, murowano-drewniana, zaniedbana. W murze ogrodzenia, przy bramie wjazdowej znajduje się niewielki budynek z wieżyczką i dzwonnniczką w dachu (pełnił początkowo podobno funkcję karceru, później stróżówki).

OTERKI

Dwór

Budynek pochodzi z I połowy XIX wieku, budowla parterowa, przykryta dachem dwuspadowym, zrujnowany.

Park

O powierzchni 0,5 ha, otaczający dwór, powstały prawdopodobnie równoległe z dworem; kompozycja oparta na prostym – czytelnym układzie alei grabowych, w kompozycji czytelny również samotny dąb rosnący na sztucznie usypanym kopcu; teren zaniedbany, przed frontem budynku zachowany jeden z dwóch kasztanowców.

Zabudowa folwarczna

Powstał pod koniec XIX w. - zdewastowana, budynki mieszkalne murowane, gospodarcze- murowane i murowano-drewniane w większości zaniedbane.

TEJSTYMY

Dwór

Budynek w stylu neoklasycystycznym z początku XIX w., rozbudowany w 1898 r. Istniejąca bryła budynku składa się z dwóch obiektów, starszy pochodzi z początku XIX wieku, parterowy, przykryty dachem naczółkowym (po remoncie odtworzony ganek), nowszy – wzniesiony w 1898 roku, dostawiony od wschodu prostopadle do istniejącego. Nowszy to obiekt dwukondygnacyjny, z użytkowym poddaszem, przykryty dachem dwuspadowym.

Park Podworski

O powierzchni 2,2 ha, założony na planie nieregularnego czworoboku, z aleją obwodnicową, ze zróżnicowanym gatunkowo starodrzewem, układ czytelny.

Zabudowania gospodarcze

Są to budowle z podwórzem gospodarczym (m.in. **stajnia**, obora, spichlerz, magazyn narzędzi, drewniana suszarnia lnu) z przełomy XIX i XX wieku.

Cmentarz rodowy

Cmentarz rodowy Schleußnerów, usytuowany na porośniętym starodrzewiem wzgórzu w południowej części założenia, za podwórzem gospodarczym, do którego prowadzi aleja

lipowa (zachowały się fragmenty ogrodzenia i brama oraz kaplica cmentarna ceglana (poł. XIX wieku), cmentarz zniszczony).

Teren dworu i parku to teren prywatny, dwór wyremontowany, park w trakcie rewaloryzacji, obiekty gospodarcze w trakcie remontów i adaptacji.

WÓLKA

Dwór

Budynek pochodzi z XIX i XX wieku, założony na palnie prostokąta, parterowy, z obustronnym dwukondygnacyjnym ryzalitem na osi, tynkowany. Niszczyje.

Park

Jego układ kompozycyjny nieczytelny, teren zaniedbany, czytelne jedynie szpalery grabowe, prawdopodobnie otaczające sad, od strony podwórza zachowane okazałe kasztanowce (symetryczne nasadzenie względem budynku), na terenie parku zlokalizowany grób.

Podwórze folwarczne

Zabudowa gospodarcza związana z folwarkiem została zniszczona.

Zabudowa mieszkaniowa

Budynki w większości zaniedbane.

Kościoły i cmentarze

Czerwień gotyckiej cegły, kamienie polne i głazy fundamentów kościołów i zamków, wtopione w morenowe wzgórza i zieleń, są niezbywalnym i naturalnym krajobrazem dziedzictwa kultury Warmii. Kościoły Warmii są także utrwalonymi od wieków znakami jej przestrzeni duchowej.

Dziś wiele z kościołów, kapliczek wymaga troski konserwatorskiej, jako warunku zachowania dziedzictwa kulturowego i krajobrazu naturalnego Warmii.

Architektura Warmii rozpoczyna się od późnośredniowiecznego gotyku niemieckiego. Adaptowany na warmińską wieś w stylu surowym, prostym, jakby "ociężały", nazywany bywa gotykiem wiejskim. Pierwsze kościoły z XIV wieku w tym typie, zwane też "kościółkami salowymi", budowano według jednego wzoru: bryła kościoła niezbyt wielka, z jednolitą przestrzenią wnętrza - prostokątną salą bez podziałów.

Najazdy Litwinów, wojny polsko - krzyżackie, wieków XIV, XV, XVI, pożary, dewastacje zatarły często pierwotny gotyk i wnętrza warmińskich, wiejskich kościołów. Szczególnie w wieku XIX, gdy zamożne chłopstwo warmińskie stać było na wsparcie rozbudowy, przebudowy kościołów. Dobudowywano do starych brył nawy boczne i podłużne zmieniając kształt brył budowli i ich pierwotny charakter. Pojawiła się wówczas mieszanina stylu neoromańskiego i neogotyckiego.

GÓRKOWO

Cmentarz wojenny

Jest to cmentarz z I wojny światowej (pow. 0,25 ha) zlokalizowany na północnym skraju wsi w lesie, założony w 1914 roku, obecnie nieczynny, otoczony kamiennym murem. Istnieje tutaj dobrze zachowany starodrzew brzoza.

KABINY

Cmentarz wojenny

Jest to cmentarz żołnierzy poległych na wojnie ojczyźnianej w latach 1914 – 18. Jego powierzchnia to 0,01 ha, a zlokalizowany jest na wschodnim skraju wsi przy drodze do Biskupca. Zachował się w kształcie trójkąta, ze zniszczoną tablicą pamiątkową i kamieniami. Teren jest zaniedbany.

KOLNO

Kościół p. w. Trzech Króli i św. Anny

Jest to budowla w stylu gotycki z drugiej połowy XIV w. usytuowana na wzniesieniu przy drodze w centrum wsi. W 1880 (1890) r. kościół został rozbudowany – dobudowa transeptu, prezbiterium z zakrystiami oraz wieży z kaplicami i kruchtami po bokach. Budynek jest orientowany na planie prostokąta, o ceglano kamiennym wątku murów, ze skarpami w narożnikach. Pierwotna bryła kościoła – salowa prostokątna, później rozbudowana w kształcie greckiego krzyża. Sklepienie kolebkowe, malowidła z początku drugiej połowy XX w. Wyposażenie wnętrza głównie barokowe z XVIII w. Wewnątrz znajdują się dwa barokowe konfesjonały oraz klasycystyczny konfesjonał i ambona z 1830 r. Krucyfiks z drugiej połowy XVII w. i drugi z XVIII w.

Ogrodzenie cmentarza

Na terenie przykościelnym zachowany jest szczątkowo cmentarz otoczony ogrodzeniem – część murowana z XIX w., metalowa z początku XX w. (obecnie nie pełni funkcji grzebalnych).

Kapliczki

Na terenie kościoła znajdują się dwie neogotyckie w narożnikach cmentarza od strony ulicy; murowane, neogotyckie z drugiej połowy XIX w., z dużymi ostrołukowymi wnękami u góry i mniejszymi w części dolnej (w większych figury Matki Boskiej i Chrystusa).

Plebania

Budynek z drugiej połowy XIX w., murowana z cegły, otynkowana, dwukondygnacyjna. Od frontu ryzalit zakończony ostrym szczytem z niewielkim okrągłym otworem. Dach budynku (i ryzalitu) mansardowy, kryty dachówką.

LUTRY

Kościół p. w. św. Marii Magdaleny i św. Walentego

Jest to budowla neogotycka z 1862 – 1863 r. Kościół wzniesiony został na miejscu poprzedniego z XVI w. Murowany z cegły, z bocznymi zakrystiami i kruchtami. Wieża z potężnymi skarpami zakończona hełmem iglicowym. Niższe iglicowe hełmy znajdują się również nad kruchtami. Od strony zachodniej znajduje się niewielki przedsionek z ostrołukowym portalem i schodkowym szczytem, od wschodu wydzielone prezbiterium. Dach kościoła dwuspadowy kryty dachówką. Wewnątrz kościoła na uwagę zasługują dwie rzeźby o cechach ludowego baroku: Madonna i Niepokalana. Tuż po założeniu wsi, w okresie wojny 13-letniej całe wyposażenie kościoła zostało przekazane na wykup zamków biskupich z rąk zaciężnych. W 1550 roku spłonął. Odbudowany i konsekrowany w 1580 r. Wokół kościoła zachował się starodrzew (klon, lipa, kasztanowiec).

Ogrodzenie cmentarza

Jest to ogrodzenie cmentarza przykościelnego częściowo murowane z drugiej połowy XIX w., pozostała część (metalowa i druciana siatka).

Cmentarz parafialny

Jego powierzchnia to 0,5 ha, obecnie jest czynny. Dawniej był to cmentarz ewangelicki, obecnie rzymsko – katolicki, założony w 1862 roku. Usytuowany w południowej części wsi, ogrodzony, z bramą w ogrodzeniu (poł. XIX wieku). Zachował się starodrzew (żywotniki, lipy). Układ kwater regularny, czytelny.

Kaplica

Zlokalizowana jest ona przy kościele (od strony placu) murowana z cegły, z początku XX w.

Dawna plebania

Budynek z XIX w., obecnie znajduje się tu szkoła. Jest to budynek murowany z cegły, otynkowany, parterowy z mieszkalnym poddaszem. Wejście w ścianie szczytowej obramowane dwoma kolumnami. Od strony południowej weranda wsparta czworokątnymi filarami oraz w części górnej szachlcowy ryzalit. Dach mansardowy kryty dachówką.

OTRY

Kościół

Kościół p.w. Matki Boskiej Królowej Polski z 1935 roku, z fragmentami cmentarza przykościelnego, otoczony szpalerem z żywotnika i okazami sosny.

RYN RESZELSKI

Kościół parafialny p. w. Narodzenia NMP

Zbudowany w 1706 r., z drewnianą wieżą z 1780 r., która została przebudowana w 1890 r. Konstrukcja wieży słupkowa, szalowana deskami, przykryta dachem namiotowym (na chorągiewce data budowy). Ołtarz główny zestawiony z kilku ołtarzy barokowych z XVIII w. Tabernakulum i ambona rokokowe, chór muzyczny późnobarokowy. Rzeźbiona Pieta z drugiej połowy XIV w., późnogotycki Bóg Ojciec z około 1500 r. Dzwon gotycki z napisem „MESTER TEVES MICH MDXXXVIII”

Zabytki techniki

Aktywność ludzka przejawia się w wielu dziedzinach. Są to dziedziny niezbędne do życia, konieczne, bądź też zaspokajające inne potrzeby człowieka, wynikające z jego funkcji społecznej, z jego socjalizacji (np. sfera religijna). Aktywność gospodarcza człowieka należy do tej pierwszej kategorii, jest bowiem absolutnie konieczna do funkcjonowania w świecie. Dlatego człowiek od najdawniejszych czasów przejawiał działalność gospodarczą, w wyraźny sposób zmieniając środowisko przyrodnicze wokół siebie. Dlatego zabytki techniki są tak istotne dla współczesnych ludzi, stanowią bowiem dowód pomysłowości i mocy twórczej tworzących je ludzi – naszych przodków. Zabytków takich nie brakuje i na Warmii – są to tak

narzędzia rolnicze, dawne sprzęty domowe, jak i budowle przemysłowe, czy inne twory architektoniczne.

BĘSIA

Wiatrak holenderski

Wiatrak holenderski z początku XIX w. W dolnej części murowany, wyżej drewniany, czterokondygnacyjny. Renowany i adaptowany w latach 1973 – 1974. Obecnie nieużytkowany popada w błyskawiczną ruinę. W obecnej chwili nie ma już nawet ani jednego całego ramienia. Jedno z jego ramion wraz z metalowym osprzętem i okuciami butwieje w krzakach obok wiatraka.

Kapliczki przydrożne

Człowiekowi przybywającemu na Warmię może być trudno zorientować się, że oto znalazł się w granicach dawnego biskupiego księstwa. Wszak i budowle i okolica podobne są chociażby do otaczających Warmię od wschodu i południa, sąsiednich Mazur. Mniej jest, co prawda, jezior, niżeli na Mazurach, ale i tych nie brak. Co zatem jest najbardziej charakterystycznym elementem warmińskiego krajobrazu, elementem niejako kształtującym „warmińskość”, elementem będącym widowym „znakiem rozpoznawczym” regionu? Są to niewątpliwie przydrożne kapliczki, tak typowe dla Warmii zabytki sakralne, na trwałe wpisane i kojarzone z krajobrazem wiejskim dawnego biskupiego dominium. Oczywiście, podobne obiekty znaleźć można w całej Polsce, jak i poza jej granicami, ale nigdzie chyba nie ma ich w takiej ilości, nigdzie też nie są one otaczane przez ludność wiejską takim szacunkiem i opieką. Elementem wyróżniającym kapliczki Warmii spośród innych tego typu obiektów jest również ich charakterystyczna i niepowtarzalna architektura, wyrastająca z różnorodnego dziedzictwa kulturowego i zaszłości historycznych Warmii. Architektura warmińskich kapliczek, stanowiąca o ich wyjątkowości, jest wypadkową kilku nakładających się na siebie tradycji budowlanych. Jest to w pierwszej kolejności dziedzictwo architektury i sztuki ludowej, wypracowanej autonomicznie przez lokalnych, anonimowych twórców. Drugą tradycją jest czerpanie z historycznych stylów architektonicznych, wreszcie trzecią – z rozwiązań technicznych i dorobku kultury starożytnej, której nośnikiem i przekazicielem było chrześcijaństwo.

KABINY

Kaplica filialna p.w. Matki Boskiej Różańcowej

Budynek zachował się wraz z ogrodzeniem. Jest to budowla murowana, która pochodzi z 1893 roku, podobnie ogrodzenie. Przy kaplicy zachowały się dwa stare drzewa: jesion i lipa.

Kapliczka

Kapliczka, murowana (4 ćw. XIX wieku).

KOLNO

Kaplica przycmentarna

Budowla w stylu neogotyckim z początku XX w. Murowana z cegły, nietynkowana, sześcioboczna, przykryta daszkiem namiotowym z metalową kopułką i metalowym krzyżem. Zewnętrzną część kaplicy stanowią trzy ostrołukowe arkady, rozdzielone dwoma filarami. Arkady stanowią wejście do kaplicy poprzedzone dwustopniowymi schodkami.

Kapliczki

Kapliczki przydrożne: kapliczka z końca XVIII (obok UG), kapliczka z poł. XIX wieku, kapliczka przy domu nr 57 (1904 rok).

KOMINKI

Kaplica filialna p. w. św. Jana Chrzciciela z 1843 r.

Budowla w stylu barokowym, murowana z cegły, otynkowana, zbudowana na planie prostokąta. W ścianach bocznych po dwa ostrołukowe okna. W elewacji frontowej cztery

pilastry i otwór drzwiowy, szczyt wolutowy. W szczycie frontowym wnęka zakończona pełnym łukiem, na szczycie mała dzwonniczka.

Kapliczka

Kapliczka przy domu nr 15 z 1858 roku.

LUTRY

Kapliczka barokowa

Kapliczka z 1722 roku.

Kapliczka

Kapliczka z początków XX wieku.

Kapliczki przydrożne

Kapliczki przydrożne: kapliczka z 1722 roku, kapliczki z k. XIX w. i z pocz. XX w.

SAMŁAWKI

Kaplica ewangelicko-augsburska z przełomu XIX – XX w.

Budowla murowana z cegły, otynkowana, z wieżyczką na której znajduje się chorągiewka z datą 1923. Dach dwuspadowy kryty dachówką. W ścianach bocznych po jednym otworze okiennym.

TARNINY

Kapliczki

Kapliczki przydrożne, w tym jedna odrestaurowana.

WĄGSTY

Kaplica filialna p.w. Matki Boskiej Różańcowej

Budowla z 1895 roku.

WÓJTOWO

Kaplica

Kaplica filialna p.w. Matki Boskiej Różańcowej z 1869 roku.

Kapliczka

Kapliczka przydrożna z końca XVIII wieku.

WYSOKA DĄBROWA

Kaplica

Kaplica filialna z 1928 roku, wystrojem nawiązuje do stylu neobarokowego/

Kapliczki

Kapliczki przydrożne: kapliczka z Matką Boską, z końca XVIII wieku, kapliczka z poł. XIX wieku, kapliczka przy domu nr 19 (koniec XIX wieku)

Inne

W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kolno zidentyfikowano ponadto następujące elementy krajobrazu kulturowego.

BĘSIA

Układ przestrzenny majątku czytelny, wsi częściowo czytelny. Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza (k. XIX – początek XX wieku), zaniedbana.

GÓRKOWO

Układ przestrzenny wsi czytelny częściowo. Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza (k.XIX – początek XX wieku), w większości zaniedbana

GÓROWO

Układ przestrzenny majątku czytelny. Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza (k. XIX – początek XX wieku), w większości zaniedbana. Kolejowy posterunek (k. XIX wieku).

KABINY

Układ przestrzenny wsi czytelny. Dawna szkoła, murowana (pocz. XX wieku). Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza (k. XIX – początek XX wieku), w większości zaniedbana, w tym zdewastowany **dom podcieniowy**.

KOLNO

Układ przestrzenny wsi nieczytelny. Zespół karczmy z zabudowaniami gospodarczymi (murowane, 4 w. XIX wieku). Dwie szkoły (murowane, pocz. XX wieku).

Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza (k. XIX – początek XX wieku) w większości zaniedbana.

KOMINKI

Układ przestrzenny wsi czytelny. Dawna szkoła z lat 20-tych XX wieku. Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza (k. XIX – początek XX wieku), w większości zaniedbana.

KRUZY

Układ przestrzenny wsi czytelny. Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza (najstarsza z połowy XIX wieku, pozostała k. XIX – początek XX wieku), w większości zaniedbana.

LUTRY

Układ przestrzenny wsi nieczytelny. Krzyż przydrożny drewniany (połowa XIX wieku). Obiekty użyteczności publicznej - szkoła, przedszkole, poczta, sklep, remiza strażacka (koniec XIX wieku). Kuźnia, młyn, młynarzówka (k. XIX wieku). Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza w tym szachulcowa (k. XIX – początek XX wieku), w większości zaniedbana.

OBERKI

Układ przestrzenny majątku czytelny

OTRY

Układ przestrzenny wsi czytelny. Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza (k. XIX – początek XX wieku).

RYN RESZELSKI

Układ przestrzenny wsi czytelny częściowo. Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza (k. XIX – początek XX wieku), w większości zaniedbana.

SAMŁAWKI

Układ przestrzenny wsi czytelny. Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza (k. XIX – początek XX wieku), w większości zaniedbana.

TARNINY

Układ przestrzenny wsi nieczytelny. Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza (k. XIX – początek XX wieku), dawny budynek szkoły, w większości zaniedbana.

TEJSTYMY

Układ przestrzenny wsi czytelny częściowo. Dawna szkoła z budynkiem gospodarczym (początek XIX wieku), obecnie inne użytkowanie. Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza, w tym dwojaki i czworaki (k. XIX – początek XX wieku), w większości zaniedbana.

WĄGSTY

Układ przestrzenny wsi czytelny. Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza (k. XIX – początek XX wieku), w większości zaniedbana.

WÓJTOWO

Układ przestrzenny wsi czytelny. Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza (k. XIX – początek XX wieku), w większości zaniedbana. Dawna szkoła (mur. pocz. XX wieku)

WÓLKA

Układ przestrzenny majątku częściowo czytelny.

WYSOKA DĄBROWA

Układ przestrzenny wsi czytelny częściowo. Krzyż przydrożny drewniany (początek XIX wieku) Posterunek kolejowy, murowany z końca XIX wieku, Zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza (k. XIX– początek XX wieku), w większości zaniedbana.

Tabela 5. Rejestr zabytków nieruchomości

Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data Wpisu
Bęsia	Wiatrak wraz z najbliższym otoczeniem w promieniu 50 - 100m.	A-622/o	7 października 1967
Bęsia	Czworak	A-4217/o	17 lipca 1992
Bęsia	Pałac i park	A-	4 lipca 1949
Dąbrowa Wysoka	Kaplica filialna	A-3042/o	21 marca 2000
Górkowo	Cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej	A-3665/o	29 stycznia 1988
Górowo	Dwór wraz z otaczającym parkiem	A-629/o	8 października 1967
Górowo	Park krajobrazowy	A-1329/o	23 grudnia 1991
Kabiny	Cmentarz wojenny	A-3663/o	2 marca 1987
Kabiny	Kaplica filialna	A-3023/o	14 marca 1997
Kabiny	Chałupa	A-631/o	10 października 1967
Kolno	Kaplica cmentarna	A-3028/o	16 marca 2000
Kolno	Ogrodzenie kościoła	A-3024/o	14 marca 1997
Kolno	Kościół p.w. trzech króli wraz z cmentarzem przykościelnym	A-632/o	10 października 1967
Kominki	Kaplica filialna p.w. św. Jana chrzciciela	A-3030/o	21 marca 2000
Lutry	Kapliczka przydrożna	A-634/o	12 października 1967
Lutry	Cmentarz rzymsko-katolicki - parafialny	A-3780/o	2 marca 1987
Lutry	Kościół parafialny p.w. św. Marii Magdaleny i św. Walentego	A-3031/o	22 marca 2000
Oterki	Dwór	A-4197/o	19 marca 1991
Oterki	Park	A-1449/o	30 listopada 1978
Ryn Reszelski	Cmentarz rzymsko-katolicki (wokół kościoła)	A-3779/o	2 marca 1987
Ryn Reszelski	Kościół narodzenia nmp	A-128/o	13 sierpnia 1949
Samławki	Kaplica ewangelicka, ob. Filialna p.w. podwyższenia krzyża	A-3038/o	20 marca 2000
Tejstymy	Cmentarz ewangelicki	A-3778/o	2 marca 1987
Tejstymy	Dwór	A-3469/o	10 marca 1997
Tejstymy	Stajnia	A-3470/o	10 marca 1997
Tejstymy	Park krajobrazowy	A-1335/o	23 grudnia 1991
Wągsty	Kaplica filialna p.w. matki boskiej różańcowej	A-3039/o	22 marca 2000
Wójtowo	Kaplica filialna p.w. matki boskiej bolesnej	A-3040/o	20 marca 2000

4.4. Baza noclegowa

Baza noclegowa na terenie Gminy Kolno zlokalizowana jest głównie nad jeziorem Luterskim (Lutry, Wągsty) oraz w Bęsi (nad jeziorem Bęskim). Są to trzy obiekty świadczące usługi hotelarsko-gastronomiczne (dwa w Lutrach, jeden w Bęsi).

W tabeli poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące obiektów turystycznych na terenie gminy.

Tabela 6. Obiekty turystyczne w gminie

Nazwa obiektu	Lokalizacja	Ilość miejsc noclegowych	Sezonowość udzielanych noclegów	Dodatkowe atrakcje
Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy	Bęsia	220	Całoroczne	- sala konferencyjna, - imprezy plenerowe, - boiska, - siłownia, - niewielka wypożyczalnia sprzętu wodnego, - kawiarnia, - jazda konna
Pensjonat Romanowski	Lutry	40	Całoroczne	- restauracja, kawiarnia, - sala konferencyjna, - plaża, molo, wypożyczalnia sprzętu wodnego (w tym żaglówki), - tereny sportowo-rekreacyjne
Bar „Natalie” („Karczma”)	Lutry	12	Całoroczne	- bar gastronomiczny, - możliwość wynajmowania sali

Ośrodek wypoczynkowy w Bęsi, ma powierzchnię 5,5 ha i oferuje wypoczynek letni dla młodzieży (400 miejsc), natomiast w sezonie zimowym udostępnia się 200 miejsc noclegowych (jeden z dwóch budynków hotelowych). Ponadto obiekt posiada sale konferencyjne z pełnym wyposażeniem (w tym jedną na 300 osób). Jest to obiekt całoroczny, który może organizować imprezy okolicznościowe na 500 osób, posiada stołówkę, która może wydać jednorazowo 600 posiłków. Istnieje tu niewielka wypożyczalnia sprzętu wodnego i możliwość korzystania z jazdy konnej. W lecie obiekt wykorzystywany jest w pełni.

Pensjonat „Romanowski” położony jest atrakcyjnie nad jeziorem Luterskim. Oferuje 60 całorocznych miejsc noclegowych. Właściciele obiektu w przyszłości planują rozbudowę ośrodka.

Bar „Natalie” oferuje tylko 14 miejsc noclegowych oraz usługi gastronomiczne. Planowana jest kontynuacja i rozwój działalności.

Ponadto funkcjonują gospodarstwa agroturystyczne z pokojami gościnnymi (nad j. Luterskim – cztery w Lutrach, jedno w Wągstach) oferujące łącznie około 35 miejsc noclegowych. Wśród mieszkańców gminy można zauważyć spore zainteresowanie organizowaniem i prowadzeniem gospodarstw agroturystycznych.

Na terenie gminy nie występuje typowa dla innych obszarów zabudowa letniskowa na niewielkich działkach.

4.5. Szlaki turystyczne

Wędrowne szlaki turystyczne

Przez północny fragment gminy przebiega turystyczny szlak samochodowy o znaczeniu międzyregionalnym – „Szlak Polskich Zamków Gotyckich” oraz projektowana trasa rowerowa o znaczeniu międzynarodowym. Południowo-wschodni fragment gminy przecina turystyczny szlak samochodowy o znaczeniu międzyregionalnym - „Szlak Mazurski”.

Na południowo-zachodnim brzegu jeziora Luterskiego rozpoczyna swój bieg szlak kajakowy rzeki Symsarny, którym można dopłynąć do rz. Łyny w Lidzbarku Warmińskim.

Wykaz szlaków turystycznych:

1. Szlaki rowerowe

a **Szlak - Wokół Jeziora Luterskiego**

Długość trasy:

18 km.

Przewidywany czas przejazdu:

1:30.

Stopień trudności:

łatwy.

Stopień pofalowania terenu:

trasa pofalowana.

Znakowanie w terenie:

trasa nieoznakowana.

Opis-komentarz:

W maju na tej trasie odbywa się coroczny ogólnopolski wyścig kolarski Kormoran, który należy do najatrakcyjniejszych imprez sportowych w gminie i przyciąga kolarzy z całego kraju, a nawet z zagranicy. Niewątpliwie największą atrakcją tej trasy jest Jezioro Luterskie, utrzymujące się w I klasie czystości.

b Szlak 26 Kolno - Bęsia - Samławki - Kolno

Długość trasy:

25,5 km.

Przewidywany czas przejazdu:

2:10.

Stopień trudności:

łatwy.

Stopień pofalowania terenu:

trasa pofalowana.

Znakowanie w terenie:

trasa nieoznakowana.

Opis-komentarz:

Różnorodna trasa wiodąca głównie polami, niewielkie kompleksy leśne. Po drodze wartościowe zabytki architektury.

2. Szlaki samochodowe

a Pałace i dworki Etap 1

Przebieg szlaku

Olsztynek – Łajsy (przez Biesal) - Smolajny (przez Dobre Miasto, Radostowo) - Potryty - Ustnik (przez Jeziorany) - Tejstymy - Górowo - Bęsia – Tumiany - Olsztyn

Olsztynek

Zespół zamkowy - zamek krzyżacki

Łajsy

Dawny dwór

Smolajny

Zespół pałacu biskupiego

Park

Potryty

Dwór barokowy z XVIII w.

Ustnik

Dworek mieszkalny z XIX w. Dwór z XIX w.

Tejstymy

Dwór neoklasycystyczny

Górowo

Zespół pałacowy: Pałac barokowy z XVIII w. Park podworski

Bęsia

Pałac barokowy z XVIII w. Park krajobrazowy z XVIII w.

Tumiany

Dwór

b Parki przydworskie

Przebieg szlaku

Olsztyn (przez Jeziorny) - Potryty - Tejstymy (przez Biskupiec, Barczewo, w kierunku Barczewka) - Górowo - Maruny - Barczewko (przez Nową Wieś) - Bałdy - Olsztyn

Potryty

Park podworski

Purda

Park podworski z XIX w.

Bałdy

Park podworski z XIX w.

Tejstymy

Park podworski

Górowo

Park podworski z XIX w.

Sitno

Park podworski z XIX w.

Maruny

Park podworski

Smolajny

Park otaczający cały Zespół pałacu biskupiego

Bęsia

Park krajobrazowy z XVIII w.

Klewki

Park typu krajobrazowego z XIX w.

Stary Olsztyn

Park krajobrazowy z XIX w

c Kościoły - Etap 1

Przebieg trasy

Stawiguda - Gryżliny - Olsztynek - Waplewo (przez Kadrowo, Swader) - Kurki - Butryny - Nowa Wieś (przez Trękusek) - Klewki - Klebark Wielki - Purda (przez Prejłowo) - Giławy - Bartoły Wielkie - Barczewo - Ramsowo (przez Kromerowo) - Biskupiec - Kolno - Ryn Reszelski - Lutry - Pisowo - Frankowo - Tłokowo - Jeziorany (przez Krokowo) - Lamkowo (przez Derc) - Radostowo - Orzechowo - Jesionowo - Buławki - Barczewko - Olsztyn

Stawiguda

Kościół filialny z 1933 r.

Gryżliny

Kościół parafialny z ok. 1573 r.

Olsztynek

Zespół kościoła parafialnego z 1876 – 1888 r.

Dawny kościół ewangelicko – augsburski

Kościół ewangelicko – augsburski

Waplewo

Kościół filialny

Kurki

Kościół ewangelicko – augsburski

Butryny

Kościół parafialny z 1689 – 1724 r.

Nowa Wieś

Kościół ewangelicko – augsburski neogotycki z 1883 – 1888 r.

Klewki

Zespół kościoła parafialnego – kościół gotycki z XV w.

Klebark Wielki

Kościół z 1891 – 1892 r.

Purda

Zespół kościoła parafialnego – kościół gotycki z XIV/XV w.

Giławy

Kościół parafialny neogotycki z 1898 r.

Bartoły Wielkie

Kościół parafialny

Barczewo

Kościół gotycki z 1380 – 1390 r.

Dawny kościół ewangelicki pseudogotycki z 1871 r.

Zespół kościoła parafialnego – kościół gotycki, wzniesiony ok. 1386 r.

Kościół więzienny wybudowany w stylu neogotyckim po 1800 r.

Ramsowo

Kościół parafialny z l. 1727 – 1730 r.

Biskupiec

Kościół parafialny pseudoromański, wzniesiony w 1842 – 1846 r.

Kościół parafialny z ok. 1580, gotycki

Kolno

Zespół kościoła parafialnego – kościół gotycki z drugiej połowy XIV w.

Ryn Reszelski

Kościół parafialny z 1706 r.

Lutry

Zespół kościoła parafialnego – kościół neogotycki z 1862 – 1863 r.

Franknowo

Zespół kościoła parafialnego – kościół z 1746 – 1751.

Tłokowo

Kościół filialny, gotycki z 1370 – 1390 r.

Jeziorany

Kościół ewangelicko-augsburski, pseudogotycki z 1886 – 1887 r.

Zespół kościoła parafialnego – kościół gotycki z 1360 – 1390r.

Kościół filialny barokowy z drugiej połowy XVI w.

Lamkowo

Kościół parafialny barokowy, z 1. poł. XVIII w.

Radostowo

Kościół parafialny gotycki z XIV w.

Barczewko

Kościół parafialny z 2. poł. XVIII w.

Kieźliny

Kościół, a zarazem klasztor Pasjonistów

Tuławki

Kaplica filialna barokowa z około XVIII w.

Włodowo

d Szlaki samochodowe / Zabytki techniki

Przebieg trasy

Olsztynek (przez Kurki, Butryny w kierunku Olsztyna) - Ruś (przez Stary Olsztyn, Trekusek i Purdę) -Pajtuński Młyn - Silice (przez Prejłowo i Bartoły Wielkie) - Klimkowo - Barczewo (przez Biskupiec) - Bęsia (przez Tejstyny) - Jeziorany - Dobre Miasto - Cerkiewnik - Bukwałd – Barkweda - Kajny - Brąswałd

Olsztynek

Muzeum Budownictwa Ludowego

Fortyfikacje Miejskie

Wieża Ciśnień

Spichlerz

Ruś

Młyn Wodny

Pajtuń

Młyn wodny murowano- drewniany z XV w.

Klasyczna “ Młynarzówka “ z XVIII- XIX w.

Silice

Zabytkowy Wiatrak Holenderski z 1840-50 r.

Piętrowe skrzyżowanie dwóch kanałów Kanału Klebarskiego z Kanałem Elżbiety

Klimkowo

Zabytkowy młyn “Młynarzówka”

Barczewo

Fortyfikacje miejskie

Fragmety murów miejskich i baszt

Wieża ciśnień

Fragmenty gotyckiej bramy

Bęsia

Wiatrak holenderski

Jeziorany

Dawny spichlerz z XVIII/XIX w.

Spichlerz z drugiej połowy XIX w.

Dwie bramy wjazdowe

Dobre Miasto

Wieża ciśnień

Spichlerz

Pierścień fortyfikacji

Brama przydrożna neogotycka

Cerkiewnik

Budynek gospodarczy

Bukwałd

Minimuzeum ze zbiorami etnograficznymi

Barkweda

Młyn wodny z 1907 roku

Kajny

Zabytkowy młyn na Łynie

Pompa wodna

Brąswald

Mała elektrownia wodna na kanale Łyny

Potryty

Młyn wodny

Patryki

Młyn wodny

e Szlaki samochodowe / Dawne lokacje

Przebieg trasy:

Purda - Trękusek - Klewki - Bartązek - Bartąg (można pojechać przez Olsztynek do Gąsiorowa Olsztyneckiego) - Unieszewo - Gietrzwałd - Woryty - Wrzesina - Jonkowo - Matki (przez Gutkowo) - Brąswałd (przez dobre Miasto) - Smolajny - (powrót do Dobrego Miasta przez Kabikejmy Dolne) - Różnowo - Barczewko - Barczewo - Dadaj (przez Biskupiec) - Górowo

Purda. Wieś gminna założona przez kapitułę warmińską w 1384 roku. Kilka razy niszczone podczas wojen polsko-krzyżackich. W XV wieku utworzono tu parafię i zbudowano kościół. W XVII i XVIII wieku licznie przybywają tu polscy osadnicy z Mazowsza. W XIX wieku ludność polska stanowi większość mieszkańców. W XVIII wieku istnieje szkoła, w 1883 roku założono bibliotekę Towarzystwa Czytelni Ludowych. W połowie XIX wieku wieś liczyła ponad 600 mieszkańców. W okresie międzywojennym działało koło Związku Polaków w Niemczech i koło Związku Młodzieży. Kościół parafialny. Zbudowany w 1503 roku, konsekrowany przez biskupa Kromera w 1580 roku. W 1929 roku dobudowano nawy boczne. Wieża, w górnej części drewniana powstała w 1817 roku. Wyposażenie barokowe z XVIII wieku.

Trękusek. miejscowość położona na południowy wschód od Olsztyna, prawa lokacyjne uzyskała w 1359 r.

Klewki. wieś położona ok. 8 km na południowy wschód od Olsztyna, założona w 1352 r. Początkowo należała do kapituły warmińskiej. Po zaborze rząd pruski na majątku ziemskim ustanowił własność prywatną.

Bartązek. najstarsza miejscowość na terenie południowo – wschodniej Warmii, powstała w 1335 roku, kiedy to władze wzniosły sobie niewielki zameczek, wokół którego kapituła zorganizowała później własny majątek. Założył ją Prus Mekede na miejscu staropruskiej osady Bertingen. Wieś składała się z 15 gospodarstw pruskich. Bartązek dał początek **wsii Bartąg** (położona ok. 8 km na południe od Olsztyna w pobliżu jeziora Bartąg, nad rzeką Łyna). Bartąg . otrzymał przywilej lokacyjny na prawie chełmińskim od wójta krajowego Henryka Lutra w roku 1345. Kolejny przywilej wieś otrzymała 18 lat później w roku 1363. Wojny polsko – krzyżackie

spowodowały, że w 1519 – 1521 roku Bartąg uległ całkowitemu zniszczeniu. Wiek XV i XVI sprowadził na ziemi nowych osadników, we wsi powstała szkoła oraz działała karczma. Przez długi czas wieś zasiedlała ludność pruska, dopiero w roku 1863 w Bartągu schronienie znaleźli powstańcy polscy. 19 lat później założono bibliotekę Towarzystwa Czytelni Ludowych a w latach 1922 – 1939 działało we wsi koło Związku Polaków w Niemczech. Po 1945 roku Bartąg stał się wsią sołeczką, znajduje się w niej: szkoła podstawowa, dom kultury, poczta, ochotnicza straż pożarna. Zabytki ocalałe i warte obejrzenia to: 4 kapliczki oraz późnogotycki kościół.

Gąsiorowo Olsztyneckie. wieś położona w gminie Olsztynek, ok. 10 km na południe od Olsztynka nad Jeziorem Gąsiorowskim. Majątek powstał w roku 1331 z nadania rycerskiego dla Nikolausa Ganshorn. Później należał do wielkich dóbr rodziny Finck von Finckensteinów. W wieku XIX dwukrotnie zmienił właścicieli: początkowo należał do rodziny Wernitzów, później do rodziny Rogalla.

Unieszewo. Wieś w gminie Gietrzwałd założona przez kapitułę warmińską w 1347 roku. W XIX wieku ośrodek polskości na Warmii. We wsi licznie zachowane budowle wiejskie sprzed 1945 roku w tym kapliczki przydrożne

Gietrzwałd. Wieś gminna założona przez kapitułę warmińską w 1352 r. Miejsce objawień Matki Boskiej w 1877 roku. Tu od 1878 roku mieszkał Andrzej Samulowski (1840-1928) - działacz warmiński, który był współzałożycielem „Gazety Olsztyńskiej”, prowadził bibliotekę i księgarnię dla polskiej ludności południowej Warmii. W 1929 – 1933 istniała tu polska szkoła. Kościół parafialny. Powstał w XVI wieku rozbudowany w II poł. XIX wieku Sanktuarium Maryjne. Posiada tytuł Bazyliki Mniejszej. W ołtarzu głównym koronowany cudowny obraz Matki Boskiej. Kapliczki przydrożne z XIX i XX w. Księgarnia Andrzeja Samulowskiego z XIX wieku.

Woryty. Wieś w gminie Gietrzwałd założona w 1347 roku przez kapitułę warmińską. Wojny polsko- krzyżackie często niszczyły wieś. W 1594 roku istnieje tu młyn. Kolejną klęską jest dzuma z lat 1709-11. Szkoła istnieje od 1791 roku. W 1920 roku otwarto polską szkołę. Plebiscyt w 1920 roku zakończył się przegraną strony polskiej. W okresie międzywojennym istniał Oddział Związku Polaków w Niemczech. Tu urodził się Juliusz Malewski /1899-1981/, działacz narodowy.

Wrzesina. Wieś w gminie Jonkowo założona w 1352 roku. Jest to wieś położona tuż przy zachodniej granicy Warmii. Z tej racji w niepotwierdzonych źródłowo publikacjach czasem pojawia się wzmianka o istnieniu zamku biskupiego. Kościół parafialny. Powstał pod koniec XIV wieku. Wieża, w górnej części drewniana powstała w połowie XVIII wieku. W 1936 roku częściowo przebudowany. Ponownie konsekrowany w 1937 roku. Wyposażenie barokowe z końca XVIII wieku.

Jonkowo. Wieś gminna założona w 1345 roku na miejscu dawnych osad pruskich. Pierwszym sołtysem został Prus Jonekony. Od imienia sołtysa pochodzi nazwa wsi Jonkendorf (pol. Jonkowo). Po działaniach wojennych 1414 roku zostało zniszczone i ograbione przez armię polską. 6 lutego 1421 roku biskup warmiński Jan Abezier odnowił przywilej lokacyjny. Spalone podczas wojny trzynastoletniej (1454-1466) przez wojska krzyżackie.. Administratorzy dóbr kapitulnych prowadzili akcję ponownego zasiedlenia, lokując osadników na opuszczonych łanach. Jednym z nich był Mikołaj Kopernik, który dwukrotnie odwiedził wieś; 10 grudnia 1516 roku. i 26 marca 1518 roku. lokując tu osadników. Ponownie spustoszenia dokonała wojna polsko-krzyżacka z lat 1519-1521. W XVI wieku przybyli osadnicy z Mazowsza, którzy odbudowali kościół i wieś. W XVII wieku wieś rozwijała się. W latach 1709-1710 przeszła przez wieś epidemia dżumy, która zabiła 124 osoby. Po jej ustąpieniu, rozwinął się kult św. Rocha, patrona przeciw zarazie. 14 lutego 1807 roku. podczas wojen napoleońskich przebywał tu cesarz Napoleon Bonaparte. W XIX wieku obserwuje się rozkwit życia religijnego na terenie parafii, gdzie działały: Bractwo Trzeźwości, Bractwo św. Rocha i Apostolat Modlitwy. Na początku XIX wieku wieś zamieszkiwało ok.286 mieszkańców. Jonkowo początkowo z przewagą ludności polskiej; zaczynało stopniowo na przełomie XIX i XX wieku podlegać zjawisku germanizacji, które dokonało się po I wojnie Światowej. Kościół parafialny. Powstał w końcu XIV wieku. W 1714 roku został rozbudowany i rozszerzony. Po kolejnej przebudowie w XVIII wieku został konsekrowany przez biskupa Krasickiego w 1789 roku. Ostatnia rozbudowa miała miejsce w 1914 roku. Wyposażenie barokowe i klasycystyczne z XVIII i XIX wieku.

Mątki. Wieś w gminie Jonkowo założona przez kapitułę warmińską w 1340 roku, która nadała Prusowi o imieniu Jomen 6 włók ziemi na prawie pruskim.

Po wyludnieniach spowodowanych wojnami w XIV wieku, na początku XV wieku osadników lokował tu Mikołaj Kopernik. W 1818 roku mieszkało we wsi 236 osób. W parafii jonkowskiej była to jedyna wieś, w której przeważała ludność polska. W okresie Plebiscytu była terroryzowana przez bojówki niemieckie. W okresie międzywojennym mieszkali tu członkowie Związku Polaków w Niemczech, ale koła nie było. Tu urodził się Jan Hanowski /1873-1968/, pierwszy po 1945 roku proboszcz parafii św. Jakuba w Olsztynie.

Brąswałd. wieś położona ok. 8 km na północ od Olsztyna. Założona w 1337 r. przez Henryka Lutra (wójt krajowy warmiński), zasadźcą był Mikołaj. Pierwotnie obszar obejmował 8 włók, ale już w 1363 r. wieś otrzymała nowy przywilej lokacyjny od kapituł warmińskiej, który powiększył obszar na 30 włók. W latach 1517 – 1518 Brąswałd był zasiedlony przez Mikołaja Kopernika chłopami, w tych latach we wsi karczma. Lata 1519 – 1521, to czas wojny polsko – krzyżackiej. Podczas działań wojennych wieś uległa częściowemu zniszczeniu. Jednak już w połowie XVI wieku została ponownie zagospodarowana przez mieszkańców z Mazowsza. W 1615 r. Brąswałd składał się z 19 włók czynszowych. Dżuma, która szalała w Europie w latach 1708 – 1711 szczęśliwie ominęła Brąswałd i nie spowodowała tam wyludnienia, jak w innych miejscowościach Warmii. Wieś rozwijała się i już w 1770 r. liczyła 50 włók. Po wojnie (1945 r.) Brąswałd stał się wsią sołecką, znajduje się w niej: punkt biblioteczny im. Ks. Kaupowicza, szkoła podstawowa oraz dom Marii Zientary – Malewskiej (poetki i nauczycielki warmińskiej, która urodziła się w 1896 r. w Brąswałdzie). Zabytki warte obejrzenia to: kościół, 4 kapliczki i chałupa drewniana z XVIII w. (posesja nr 16), kapliczka z XVIII w. przy wejściu na cmentarz, na cmentarzu liczne groby w tym m. in. Ks. Barczewskiego.

Smolajny. miejscowość położona około 5 km na północ od Dobrego Miasta (gm. Dobre Miasto). Pierwsza wzmianka o istniejących na tych terenach dobrach pochodzi z 1303 r. Majątki te w WV w. stały się własnością biskupów warmińskich, którzy stworzyli sobie w tym miejscu rezydencję letnią i folwark.

Różnowo. Wieś w gminie Dywity, lokowana w 1354 roku. Zniszczona podczas wojny 1520-21. w połowie XVII wieku była wsią szlachecką. Szkoła powstała w 1825 roku. W końcu XIX wieku była to duża wieś z 769

mieszkańcami. W okresie międzywojennym działało tu koło Związku Polaków w Niemczech oraz istniała polska biblioteka Towarzystwa Czytelni Ludowych. W Różnowie urodził się Franciszek Barcz, działacz polski na terenie Prus Wschodnich.

Barczewko. wieś położona ok. 14 km na północny wschód od Olsztyna. Początki wsi sięgają roku 1325. W tym właśnie czasie powstała strażnica zbudowana przez biskupa warmińskiego Eberharda z Nysy a obok niej jako osada powstało Barczewko. W roku 1354 w najazd wojsk litewskich zniszczył osadę i na jej miejscu została lokowana wieś na prawie chełmińskim na 80 włókach. Wieś lokował biskup warmiński Henryk III Sorbom. Podobnie jak inne wsie, wojna polsko – krzyżacka (lata 1519 – 1521) spustoszyła wieś. Nowy przywilej lokacyjny otrzymała od biskupa warmińskiego Marcina Kromera w 1579 r. Pod koniec XVI wieku we wsi było 67 włók czynszowych, działały w niej młyn, karczma oraz szkoła. W czasie wojny polsko – szwedzkiej wieś została spalona. Kościół został zbudowany w drugiej połowie XIV w., pierwszym proboszczem był Tomasz Cetnar. W czasie wojny w XVI w. kościół uległ zniszczeniu, następnie został odbudowany, aby w czasie wojny polsko – szwedzkiej (1655 – 1660) ulec spaleni (po wojnie ponownie odbudowany). W latach czterdziestych XVIII wieku, kościół wymagał całkowitego remontu, przyjęto, więc postulat o wybudowaniu nowego kościoła, który powstał w latach 1782 – 1784 i został konsekrowany przez biskupa Ignacego Krasickiego. Od 1945 r. Barczewko jest wsią sołecką. Zabytki warte obejrzenia: cmentarz rzymsko – katolicki, 2 kapliczki, przy kościele krzyż misyjny z 1845 r., w kościele barokowe wyposażenie wnętrza (m. in. barokowa monstrancja, barokowy konfesjonał i duży zespół rzeźb z XVII i XVIII w.

Barzewo. Miasto gminne w powiecie olsztyńskim, ok. 8 tys. Mieszkańców, nad rzeką Pisą i Kiermasem. Obecną nazwę zawdzięcza pamięci księdza Walentego Barczewskiego, krzewiciela polskości Warmii na przełomie XIX i XX wieku. Prawa miejskie w 1364 roku. Do 1772 roku należało do biskupów warmińskich, których zamek został rozebrany w 1830 roku /pozostały po nim nikłe ślady/. Ulegało licznym pożarom w XVII i XVIII wieku. W 1945 roku poważnie zniszczone. Miasto ma średniowieczny układ urbanistyczny z ratuszem pośrodku i szachownicową siecią ulic. Rozbudowane po 1945 roku w

kierunku dworca kolejowego. Tu w 1879 roku urodził się kompozytor Feliks Nowowiejski. Kościół parafialny p.w. ś. Anny, gotycki z końca XIV wieku, częściowo rozbudowany w XVI i XVIII wieku. Pod koniec XIX wieku dobudowano prezbiterium. Halowy, trójnawowy. Cenne sklepienia, w nawie głównej sieciowe, w nawach bocznych kryształowe. Wyposażenie barokowe i neogotyckie. Kościół p.w. św. Andrzeja. Powstał w końcu XIV wieku jako kościół klasztorny bernardynów, później franciszkanów, Obok istniał klasztor. Przebudowany w latach 1589 – 99 przez kardynała Batorego. W kaplicy marmurowy renesansowy nagrobek kardynała i jego brata Baltazara. Sklepienia gwiaździste. Wyposażenie barokowe.

Dadaj. wieś położona malowniczo nad jeziorem Dadaj, około 36 km na wschód od Olsztyna. Prawa lokacyjne nadane zostały w 1376 r.

Górowo. wieś położona ok. 15 km na północ od Biskupca (gm. Kolno). Dobra rycerskie, które zostały nadane w 1379 r. przez długi okres stanowiły uposażenie urzędników biskupich. Majątek do końca XVIII wieku był w posiadaniu rodów szlachty warmińskiej. W skład majątku wchodziły trzy folwarki, ponad 600 ha ziemi.

Bęsia wieś położona nad Jeziorem Bęskim, ok. 11 km na północ od Biskupca. Założona została w 1389 r., wówczas wzniesiono tu karczmę i młyn. W 1527 biskup warmiński Maurycy Ferber zmienił wieś na majątek lenny i sprzedał Stanisławowi Oskarowi z Mazowsza. Dobra dosyć często zmieniały swoich właścicieli, majątek najdłużej należał do rodziny von Stockhausen.

4.6. Atrakcje w okolicach gminy

Szlak kajakowy Rzeki Krutynii

Szlak wodny Krutyni, zwany także Krutyńską Strugą rozpoczyna się na Pojezierzu Mragowskim. Po pokonaniu Równiny Mazurskiej rzeka wpływa na piękne tereny Krainy Wielkich Jezior Mazurskich. Krutynia jest jedną z najbardziej znanych i najpiękniejszych nizinnych rzek w Polsce, jej cechą charakterystyczną jest ogromna różnorodność i zmienność mijanych krajobrazów. Początkowo, mijając kolejne jeziora, Krutynia płynie wśród morenowych wzniesień, dalej - po równinie sandrowej, porośniętej rozległymi lasami Puszczy Piskiej. Rzeka wielokrotnie zmienia kierunek biegu z północnego na południowy,

ukazując coraz to nowe zakątki. Mija wioski meandrując wśród podmokłych lasów i łąk. Szlak prowadzi w dużej części przez teren Mazurskiego Parku Krajoznawczego i obszar kilku rezerwatów, co stwarza niepowtarzalną możliwość obserwacji bogatej fauny i flory. Przeważające lasy sosnowe Puszczy Piskiej czy lasy olchowe przy jeziorach i rzekach zamieszkuje wiele gatunków zwierząt. Ssaki reprezentowane są przez jelenie, łosie, dziki, bobry, wilki i rysie ora wydry. Szybujące bieliki, orliki krzykliwe czy puchacze, bociany czarne, żurawie i zimorodki są przedstawicielami występujących tu rzadkich gatunków ptaków. Ciekawostką jest także spotykany jedynie na Mazurach żółw błotny. Szlak wodny Krutyni to w istocie ciąg jezior połączonych strugami. najatrakcyjniejszy jej odcinek rozciąga się pomiędzy miejscowościami Sorkwity i Iznota. Od rezerwatu Krutynia przybiera tutaj różne nazwy, zmieniające się po wypłynięciu rzeki z kolejnych jezior, m.in.: Sobiepanka (za jez. Lampasz), Grabówka (za jez. Kujno), Dąbrówka (za jez. Białym), Gancka Struga (za jez. Gant), Babięcka Struga (od połączenia z Babiętą), Zyzdrojowa Struga (za jez. Zyzdrój Mały), Spychowska Struga (za jez. Spychowskim), Czarna Struga lub Czarna Rzeka (za jez. Gardykim). Od rezerwatu "Krutynia" zaczyna się najdłuższy odcinek rzeczny na szlaku wodnym. Rzeka, wypływając z Jeziora Krutyńskiego płynie malowniczo wzdłuż mazurskich wiosek, takich jak: Krutyń, Wojnowo z klasztorem Staroobrzędowców czy Ukta. Na tym odcinku ukazuje swoją różnorodność i piękno.

Reszel

Reszel to miasteczko w północnej części województwa warmińsko – mazurskiego nazywane perłą północy ze względu na wyjątkowy urok i ilość zgromadzonych tutaj zabytków i atrakcji turystycznych.

Zabytki w mieście:

- **Zamek biskupów warmińskich** - zbudowany w latach 1350-1401, na planie kwadratu, z dziedzińcem wewnętrznym i krużgankami. Część mieszkalna znajdowała się w skrzydłach południowym i wschodnim, pozostałe boki zamykał mur kurtynowy. W narożniku północno-zachodnim znajduje się wieża obecnie nakryta dachem, wcześniej zwieńczona była blankami. Wieża bramna z zachowanymi do dzisiaj prowadnicami bron znajduje się w zachodniej części zamku. Przebudowa przeprowadzona w latach 1505-1530 dostosowała umocnienia zamku do broni palnej. Wzniesiono dodatkowy mur obronny z bastionami od strony północnej i zachodniej. Umocnienia zamku połączono z umocnieniami miasta. W 1648 i 1704 zamek został

dwukrotnie splądrowany przez wojska szwedzkie. Rozebrano też w tym czasie część murów obronnych. Po I rozbiórce Polski został zamieniony na więzienie. Dwa pożary w pierwszych latach XIX w. spowodowały zniszczenia m.in. wieży głównej. Obiekt został opuszczony na kilkanaście lat. W 1822 przekazano go gminie ewangelickiej, która poczyniła w min kolejne prace remontowe. Przebudowano skrzydło południowe na zbór, zmieniono elewacje m.in. dobudowano szczyt z sygnaturką. Rozebrano krużganki a w skrzydle wschodnim umieszczono szkołę. W 1931 dokonano odbudowy wież zamkowych, w salach utworzono muzeum. Gruntowny remont został przeprowadzony w latach 1976-1985. Obecnie w zamku znajduje się hotel, a miejscu dawnej kaplicy ewangelickiej powstała w latach osiemdziesiątych galeria sztuki współczesnej.

- **Kościół farny pw. św. Piotra i Pawła** - budowę rozpoczęto w 1348 r.
- **Cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego** z XVIII w.
- **Gotyckie mosty**(murowane z cegły) nad Sajną: Rybacki XIV w. (przy nim była miejska Brama Rybacka), Niski oraz trzeci most z XIV w. (w znacznej części obsypany ziemią, który przechodził przez zasypaną fosę biegnącą niegdyś po zachodniej stronie starego miasta. Most ten chroniła Brama Wysoka)
- **Fragment murów obronnych** z XIV w.
- **Spichlerz** o konstrukcji ryglowej z XVIII w.
- **Kolegium jezuickie**
- **Klasycystyczny ratusz** z XIX w.

Święta Lipka

Święta Lipka- to sławne sanktuarium maryjne. Leży na północnym krańcu Polski, w odległości około 70 kilometrów na północny wschód od Olsztyna i 6 kilometrów na wschód od Reszla. Początki sanktuarium maryjnego sięgają XIV w. i znamy je tylko z opowiadań ludowych przekazywanych ustnie przez kilka wieków. Najwięcej informacji mamy w dokumentach spisanych i wydanych w XVII wieku. Autor jednego z pism mówi o początkach Świętej Lipki: "Jest w Prusach słynne miejsce, które wzięło nazwę od lipy. Bo od bardzo dawna stała na tym miejscu rozłożysta lipa, a na niej prawie z pierwszym posiewem chrześcijaństwa w Prusach - pojawiła się figurka Matki Boskiej z Dzieciątkiem, dzieło Boskich". Święta Lipka weszła do historii od początku jako sławne miejsce pielgrzymkowe. Już w średniowieczu ustalił się zwyczaj organizowania pielgrzymek do Świętej Lipki, do której dla uzyskania odpustu i w nadziei uzdrowienia przybywali pielgrzymi nie tylko z Prus i Warmii, ale również z Mazowsza. Ostatni wielki mistrz krzyżacki Albrecht Hohenzollem w 1519 r. pielgrzymował pieszo i boszo z Królewca do Świętej Lipki. W 1525 wiara katolicka została zakazana w państwie pruskim, a kult świętych uznano za zabobon. Tłum z Kętrzyna obrabował i zburzył kaplicę, lipa została wycięta, a figurkę utopiono w Jeziorze Wirowym. W 1618 r. katolicy odzyskali swobody wyznaniowe, a sekretarz króla Zygmunta III Stefan Sadorski wykupił całą Świętą Lipkę. Administracja i prawo użytkowania Świętej Lipki zostały przekazane Jezuitom. Wybudowano kaplicę, w której umieszczono kopię obrazu Matki Boskiej Śnieżnej. Odbudowa kaplicy zapoczątkowała rozkwit sanktuarium. W Prusach i na Warmii trudno było znaleźć człowieka, który by choć raz nie przyszedł z pielgrzymką do Świętej Lipki. W 1685 Jezuici przygotowywali teren pod budowę, gromadzili materiały, ścięto część wzgórza, zasypano bagna, a grunt umacniano wbijając gęsto długie pale olchowe okute na końcu żelazem. Kamień węgielny poświęcił biskup warmiński kardynał Michał Radziejowski 1.XI. 1687. Kościół został konsekrowany 15 sierpnia 1693 r. przez biskupa Jana Stanisława Zbąskiego z wielką okazałością w obecności licznego duchowieństwa i tysięcy wiernych. Kościół nie mieścił wszystkich pielgrzymów, dlatego wybudowano krużganek z kaplicami narożnymi. Wyposażenie wnętrza trwało ponad pięćdziesiąt lat. Ołtarz główny, ołtarze boczne, kunsztownie wykonane tabernakulum, organy, freski w kościele i w krużgankach, kuta brama, rzeźby w kamieniu i drewnie, dzieła artystycznego kowalstwa i ślusarstwa - to wszystko stanowi, że Święta Lipka jest "Perłą Baroku"- obiektem niezwykłej wartości zabytkowej, zaliczany do najwspanialszych okazów późnego baroku w Polsce. Po kasacie zakonu Jezuici wrócili do Świętej Lipki w 1932r.,

podjęli prace związane z parafią i sanktuarium. Po wojnie rosła sława Sanktuarium, zaczęły odwiedzać pielgrzymki i wzrastał ruch wycieczkowy. Przybyły nowe zajęcia: oprowadzanie pielgrzymów i turystów, objaśnianie historii sanktuarium i prezentacja organów. Po wojnie nieustannie prowadzone są kosztowne prace konserwatorskie, które finansuje się głównie z ofiar pielgrzymów i turystów przybywających z Polski, Niemiec i z całego świata. W ołtarzu głównym jest obraz Matki Jedności Chrześcijan, który został przyozdobiony koronami papieskimi 11 sierpnia 1968 r. Ceremonii dokonał Prymas Polski Ks. kardynał Stefan Wyszyński, a sumę celebrował Ks. kardynał Karol Wojtyła. Papież Jan Paweł II dekretem z dnia 24 lutego 1983 r. nadał kościołowi w Świętej Lipce tytuł Bazyliki Mniejszej. W trzechsetną rocznicę konsekracji kościoła odbyło się w Świętej Lipce sympozjum naukowe poświęcone Feliksowi Nowowiejskiemu, a główna uroczystość jubileuszowa z udziałem Episkopatu Polski odbyła się 20 czerwca 1993 r. Od 1989 r. W okresie wakacyjnym odbywają się w Bazylice "Świętolipskie Wieczory Muzyczne" w piątki o godz. 20.00. Główne uroczystości odpustowe: odpust Nawiedzenia NMP w ostatnią niedzielę maja gdzie pielgrzymi zmierzają do Świętej Lipki w pielgrzymce pieszej "Gwiazdzistej" z Reszla, Kętrzyna, Mrągowa, Giżycka i pobliskich parafii i odpust 15 sierpnia w uroczystość Wniebowzięcia NMP. Do Matki Bożej Świętolipskiej po dzisiejszy dzień przychodzą także ewangelicy.

Gierłoż

Kwatera była prawdziwą fortecą, z własną boczną koleją, lądowiskiem samolotów, źródłami zasilania oraz studniami. Pozostawała w bezpośrednim kontakcie z kwaterą główną w Berlinie i całą linią frontu.

To właśnie w Gierłoży 20 maja 1944 r. Hitler cudem uniknął śmierci, kiedy podczas narady wojskowej wybuchła bomba podłożona przez pułkownika Clausa von Stauffenberga, przywódcę organizacji przeciwstawiającej się nazistowskiemu rządowi. W obecnym muzeum znajduje się tablica upamiętniająca von Stauffenberga i jego nieudaną próbę zamachu.

24 stycznia 1945 r. wycofujący się Niemcy w celu zatarcia wszelkich śladów wysadzili konstrukcję w powietrze. Po wojnie teren oczyszczono z min, częściowo odbudowano i przekształcono w muzeum, które zaprasza zwiedzających przez cały rok. W najlepiej zachowanym bunkrze-kantynie powstała restauracja "Wilcze Gniazdo", na miejscu otwarto także hotel dysponujący 30 pokojami (jedno i dwuosobowymi) oraz pole namiotowe.

Dziś miejsce to, z potężnymi drzewami i pozostałościami bunkrów, jest udostępnione zwiedzającym. Muzeum w Gierłoży jest obowiązkowym punktem programu dla wszystkich miłośników historii, zainteresowanych zagadkami drugiej wojny światowej, jak również dla tych, którzy szukają odmiany po żeglowaniu i odpoczynku nad mazurskimi jeziorami.

5. Otoczenie społeczno - gospodarcze

5.1. Demografia

Ludność

Według stanu na koniec 2006 roku, gminę Kolno zamieszkiwało 3 757 mieszkańców, z czego 1 883 stanowiły kobiety, a 1 874 mężczyźni. Na pobyt stały zameldowanych było 3 659 osób, pobyt czasowy 112 osób. Analizując liczbę ludności pod kątem struktury wieku zaobserwowaną następujące tendencje:

- do lat 18 – 913 mieszkańców;
- kobiety (19 -60 lat) – 1 068 mieszkańców;
- mężczyźni (19 -65 lat) – 1 242 mieszkańców;
- kobiety powyżej 61 lat – 352 mieszkańców;
- mężczyźni powyżej 66 lat – 182 mieszkańców.

Tabela 7. Zestawienie struktury wieku ludności gminy ze średnią dla obszarów wiejskich powiatu i województwa w 2006 r.

Wiek	Gmina Kolno	Powiat olsztyński	Województwo wieś
	w procentach		
przedprodukcyjny	24,3	27,1	28,2
produkcyjny	61,5	61,5	58,7
poprodukcyjny	14,2	11,4	13,1

W porównaniu do średnich wartości dla powiatu oraz obszarów wiejskich w województwie olsztyńskim, stwierdzić można, że procentowy udział mieszkańców gminy w grupie wieku produkcyjnego kształtował się na takim samym poziomie jak dla całego powiatu olsztyńskiego. W przypadku pozostałych obszarów wiejskich był nawet nieznacznie większy. Jedynie dla wieku poprodukcyjnego zaobserwować w gminie nieco wyższe wskaźniki zwłaszcza w odniesieniu do danych dla całego powiatu. Wydaje się to być jeszcze pozostałość negatywnych tendencji obserwowanych w ostatnim dziesięcioleciu, kiedy obszar gminy cechowało wysokie saldo migracji zwłaszcza w odniesieniu do ludzi młodych i lepiej wykształconych.

Z kolei w rozbięciu na poszczególne miejscowości stwierdzić można, że najczęściej osób zamieszkiwały miejscowości Kolno, Bęsia i Lutry. Szczegółowe dane przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 8. Liczba ludności w poszczególnych wsiach gminy

Lp.	Nazwa wsi	Liczba mieszkańców
1	Kolno	572
2	Ryn Reszelski	203
3	Tarniny	13
4	Kabiny	303
5	Kominki	111
6	Otry	36
7	Samławki	151
8	Lutry	528
9	Górkowo	40
10	Wągsty	108
11	Wójtowo	88
12	Tejstymy	185
13	Wysoka Dąbrowa	206
14	Bęsia	556
15	Oberki	27
16	Wólka	133
17	Górowo	236
18	Kruzy	261
	RAZEM	

Obecnie gmina z liczbą 3 757 ludności kwalifikuje się do grupy gmin małych o małej gęstości zaludnienia. Liczba mieszkańców na 1 km² wynosi 20 osób, średnio w powiecie olsztyńskim na terenach wiejskich - 25 osób, a w województwie (wieś) 24 osoby. Na zmniejszenie liczby mieszkańców wpłynęły w równym stopniu dwa podstawowe czynniki demograficzne: ruch naturalny oraz migracje stałe. W porównaniu do innych gmin powiatu olsztyńskiego, gmina Kolno pod względem liczby ludności należy do najmniejszych.

Tabela 9. Liczba mieszkańców w poszczególnych gminach powiatu olsztyńskiego - stan na koniec 2005 roku

Lp.	Nazwa gminy	Liczba mieszkańców
1	Barczewo - miasto	7 414
2	Barczewo – obszar wiejski	9 080
3	Biskupiec - miasto	10 353
4	Biskupiec- obszar wiejski	8 665
5	Dywity – obszar wiejski	9 064
6	Gietrzwałd – obszar wiejski	5 295
7	Jeziorany – miasto	3 391
8	Jeziorany – obszar wiejski	4 798
9	Jonkowo – obszar wiejski	5 638
10	Kolno – obszar wiejski	3 771
11	Olsztynek – miasto	7 626
12	Olsztynek – obszar wiejski	6 069
13	Purda –obszar wiejski	7 271
14	Stawiguda - obszar wiejski	5 077
15	Świątki - obszar wiejski	4 248

W ciągu ponad 30 lat zaludnienie gminy zmniejszyło się o ok. 1,3 tys. osób. Na zmniejszenie liczby mieszkańców wpłynęły jak już wspomniano wyżej w równym stopniu dwa podstawowe czynniki demograficzne: ruch naturalny oraz migracje stałe. W całym badanym okresie zmniejszał się przyrost naturalny w wyniku spadku liczby urodzin i wzrastającej liczby zgonów. W tym okresie notowano również ujemne salda migracji stałych tzn. odpływ ludności z terenu gminy był większy od napływu. Rozmiary migracji wyraźnie się zmniejszyły po roku 1990. Zahamowanie tego procesu było spowodowane trudnościami związanymi ze znalezieniem pracy i mieszkania w innych rejonach województwa i w kraju. Dopiero od roku 2005 liczba mieszkańców zaczyna pomалу rosnać. Na koniec 2002 roku gminę zamieszkiwało 3 556 mieszkańców, natomiast na koniec 2005 i 2006 roku odpowiednio 3 771 i 3 757 mieszkańców.

Poziom wykształcenia

Na podstawie publikacji Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 r. poniżej zestawiono dane dotyczące poziomu wykształcenia mieszkańców gminy w wieku 13 lat i w porównaniu z poziomem wykształcenia mieszkańców województwa (wieś).

Tabela 10. Poziom wykształcenia mieszkańców gminy w porównaniu do pozostałych obszarów wiejskich województwa

Poziom wykształcenia	Liczba ludności w wieku 13 lat i więcej	Udział w procentach	
		Gmina Kolno	Województwo (wieś)
Wyższe	118	4,0	3,4
Średnie i policealne	491	16,8	18,2
Zasadnicze zawodowe	673	23,0	24,4
Podstawowe ukończone	1373	47,0	45,9
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	269	9,2	8,1
Ogółem	2924	100,0	100,0

Na podstawie zestawionych wielkości można stwierdzić, że ludność zamieszkująca gminę charakteryzuje się podobnym poziomem wykształcenia jak dla pozostałych obszarów wiejskich województwa.

5.2. Warunki życia ludności

Warunki życia ludności przeanalizowano w dwóch zasadniczych aspektach: dostępności do usług oraz warunków mieszkaniowych.

Urządzenie publiczne o znaczeniu ponadlokalnym

Jedynym funkcjonującym na terenie gminy urządzeniem, zaliczanym do tej grupy jest Publiczny Specjalny Katolicki Ośrodek Edukacyjno – Wychowawczy w Kruzach, którego jednostką organizacyjną jest Starostwo Powiatowe w Olsztynie. Ośrodek ten jest przeznaczony dla uczniów upośledzonych w stopniu umiarkowanym i znacznym. W skład ośrodka wchodzi: 6-klasowa szkoła podstawowa, gimnazjum oraz 2-letnia szkoła przysposabiająca do pracy. W ośrodku przebywa 26 uczniów – wychowanków. Na program użytkowy obiektu składają się: 4 pomieszczenia do nauki, zastępcza sala gimnastyczna o pow. 54 m², pracownia, internat na 26 miejsc. Ośrodek zajmuje działkę o powierzchni 1,38 ha. Obiekt wymaga pilnych prac remontowych. Związanych z naprawą dachu, wymianą drzwi i okien. Robót remontowo modernizacyjnych wymagają pomieszczenia gospodarcze.

Urządzenia publiczne o znaczeniu lokalnym

Potrzeby mieszkańców gminy w zakresie usług socjalnych, administracyjnych, bezpieczeństwa, rekreacji są zaspokajane przez urządzenia publiczne samorządowe i będące w gestii innych jednostek. Do urządzeń publicznych o znaczeniu lokalnym należą:

- Urządzenia samorządowe:
 - Zespół Szkół w Kolnie w tym: Gimnazjum i Szkoła Podstawowa
 - 2 samodzielne szkoły podstawowe
 - Przedszkole Samorządowe w Kolnie z filiami w Bęsi i Lutrach,
 - Gminny Ośrodek Kultury w Kolnie z filią w Bęsi pn. „Centrum Kultury w Bęsi”,
 - Biblioteka Publiczna Gminy Kolno z siedzibą w Lutrach
 - 10 świetlic wiejskich

- W gestii innych jednostek:
 - 2 niepubliczne ośrodki zdrowia
 - 1 urząd pocztowy w Kolnie; 1 agencja pocztowa w Lutrach; 2 punkty pocztowe w Samławkach i Bęsi,
 - 2 parafie w tym 2 kościoły parafialne w Kolnie i Lutrach oraz kościoły w Rynie Reszelskim i Otrach
 - 2 cmentarze parafialne

Głównymi ośrodkami koncentracji urządzeń usługowych dla ludności są: Kolno i Lutry, w mniejszym zakresie Bęsia. W pozostałych większych miejscowościach są zlokalizowane urządzenia elementarne (sklep, świetlica).

5.3. Charakterystyka urządzeń usługowych

Urządzenia samorządowe

Placówki edukacyjne

Gimnazjum utworzono w 1999 r. w ośrodku gminnym – Kolnie. Zajmuje przedwojenny budynek szkolny wspólnie ze szkołą podstawową. Gimnazjum swym zasięgiem obejmuje całą gminę Kolno. Obecnie uczęszcza do niego 150 uczniów, w tym 116 dojeżdża. Gimnazjum dysponuje 6 pomieszczeniami do nauki, nie posiada sali gimnastycznej. Do trzech szkół podstawowych w Kolnie, Bęsi, Lutrach uczęszcza 262 uczniów. Dowożonych jest 180 uczniów tj. 68%. Stan techniczny szkoły w Kolnie jest zły, w średnim stanie znajdują się obiekty szkolne w Bęsi i Lutrach. Szkoły dysponują łącznie 19 pomieszczeniami do nauki, nie posiadają sal gimnastycznych, korzystają z pomieszczeń zastępczych. Zajęcia z wychowania fizycznego odbywają się w Bęsi w holu szkoły, w Kolnie w zaadaptowanych pomieszczeniach remizy strażackiej, w Lutrach w pomieszczeniach po byłym kinie.

Stan urządzenia przyszkolnych terenów sportowo – rekreacyjnych ocenia się jako średni. Będą wymagały w przyszłości działań porządkowo modernizacyjnych.

Wychowanie przedszkolne na terenie gminy jest realizowane przez Przedszkole Samorządowe w Kolnie z filiami w Bęsi i Lutrach. Filie mieszczą się w budynkach szkół podstawowych.

Tabela 11. Podstawowe dane dla placówek edukacyjnych w gminie

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006
Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży	3	3	3	3	3
Liczba pomieszczeń szkolnych	25	22	21	21	21
Nauczyciele pełnozatrudnieni	25	25	24	20	22
Liczba uczniów	309	304	298	267	262
Liczba absolwentów	52	54	48	64	53
Gimnazja	1	1	1	1	1
Liczba pomieszczeń szkolnych	8	7	6	6	6
Nauczyciele pełnozatrudnieni	13	14	16	15	13
Liczba uczniów	142	143	131	145	150
Liczba absolwentów	55	48	50	41	46

Na dokończenie budowy oczekuje budynek Gimnazjum w Kolnie.

Tabela 12. Placówki społeczno – kulturalne

Miejscowość	Rodzaj placówki	Powierzchnia działki ha	Stan techniczny	Wielkość urządzenia
Kolno	Gminny Ośrodek Kultury w Kolnie	0,02	dobry	160 m ² pow. uż.
Lutry	Biblioteka Publiczna Gminy Kolno z siedzibą w Lutrach	0,07	dobry	329 m ² pow. uż.
Bęsia	Gminny Ośrodek Kultury filia w Bęsi „Centrum Kultury w Bęsi”	0,25	dobry	326,50 m ² + 40,46 m ² pow. uż.

Obiekty zajmowane przez Gminny Ośrodek Kultury w Kolnie i Bęsi oraz Biblioteka Publiczna Gminy Kolno z siedzibą w Lutrach są w dobrym stanie technicznym. Na terenie gminy znajduje się 10 świetlic wiejskich. Są one zlokalizowane we wszystkich większych miejscowościach.

Gminny Ośrodek Kultury w Kolnie mieści się w centrum wsi, jego filia w Bęsi pn. „Centrum Kultury w Bęsi” mieści się w budynku zaadoptowanym po byłym przedszkolu. Dzięki środkom z Sektorowego Programu Operacyjnego wykonano w 2006r gruntowny remont tego obiektu.

W GOK- u organizowana jest działalność kulturalna i rozwijająca zainteresowania dzieci i młodzieży.

Biblioteka Publiczna Gminy Kolno z siedzibą w Lutrach mieści się w centrum wsi Lutry. Biblioteka posiada księgozbiór ze wszystkich zlikwidowanych bibliotek. W siedzibie biblioteki znajduje się również agencja pocztowa.

Urządzenia sportowe

Na terenie gminy nie ma wydzielonych, urządzonych wiejskich boisk sportowych. W miejscowościach: Bęsia, Lutry, Kolno, Wysoka Dąbrowa, Wójtowo znajdują się działki zwyczajowo wykorzystywane jako boiska. Usankcjonowanie tych działek dla potrzeb sportu wymagać będzie przeprowadzenia procedur formalno – prawnych oraz ich urządzenia. Na obszarze gminy nie ma urządzonego kąpieliska gminnego. W miejscowości Lutry nad jez. Luterskim jest miejsce zwyczajowo wykorzystywane przez mieszkańców dla potrzeb rekreacji przyrodniczej. Miejsce na którym znajduje się plaża wiejska jest w posiadaniu Stowarzyszenia Rozwoju Lutr.

Tabela 13. Urządzenia usługowe w gestii innych jednostek

Miejscowość	Nazwa urządzenia	Powierzchnia działki w ha	Powierzchnia użytkowa m ²	Stan techniczny
Kolno	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej SAMMED	0,50	238 m ² p.uż.	dobry
			1 gab lekarski	
			1 lekarz	
			1 stomatolog	
	Urząd Pocztowy	0,04	32 m ² p.uż.	dobry
Kościół rzymsko - katolicki				
	Cmentarz parafialny	0,60		Pow. grzebalna wolna ok. 10%
Lutry	Zakład Opieki Zdrowotnej SAMMED	0,35	105,6 m ² p.uż.	dobry
			1 gab lekarski	
			1 lekarz	
			1 stomatolog	
	Kościół rzymsko - katolicki			
	Cmentarz parafialny	0,93		Pow. grzebalna wolna ok. 40%
	Agencja Poczтовая	0,08	165 m ² p.uż.	dobry

Na terenie Gminy znajdują się 2 punkty apteczne w Kolnie i w Lutrach.

Urządzenia usługowe zarządzane przez inne jednostki zlokalizowane są w dwóch miejscowościach: Kolnie i Lutrach. Są one w dobrym stanie technicznym. Spośród dwóch cmentarzy, na wyczerpaniu jest powierzchnia grzebalna w Kolnie. Ochrona zdrowia mieszkańców gminy jest realizowana przez dwa niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej zlokalizowane w Kolnie i w Lutrach. Dysponują obiektami o dość dobrym stanie technicznym i odpowiedniej powierzchni. W każdym zakładzie zatrudniony jest lekarz ogólny i stomatolog. Na terenie gminy nie ma apteki.

Tabela 14. Urządzenia chroniące bezpieczeństwo ludności i jej mienie

Miejscowość	Nazwa urządzenia	Powierzchnia działki w ha	Powierzchnia użytkowa m ²	Stan techniczny
Kolno	Remiza OSP	0,19	358	dobry
Lutry	Remiza OSP	0,07	46	zły
Kruzy	Remiza OSP	0,30	250	dobry

Jednostki w Kolnie i w Kruzach są w zintegrowanym systemie ratownictwa krajowego.

Spośród trzech samorządowych remiz strażackich, jedna zlokalizowana w Lutrach zajmuje nieodpowiedni obiekt w złym stanie technicznym. Na terenie gminy nie ma

posterunku policji lokalnej. Najbliższy Komisariat Policji znajduje się w Biskupcu, tam również znajduje się siedziba Rewiru Dzielnicowych w Kolnie.

Tabela 15. Jednostki administracyjne, komunalne, finansowe

Nazwa jednostki	Powierzchnia działki w ha	Powierzchnia użytkowa w m ²	Stan techniczny
Urząd Gminy Kolno	0,18	279,5	zły
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kolnie	0,50		dobry
Nadleśnictwo Bartoszyce -Leśnictwo w Lutrach		132,2	średni
Leśnictwo Reszel-Gajówka w Otrach		97,5	dobry

W nieodpowiednich warunkach funkcjonuje Urząd Gminy, stan techniczny obiektu – zły.

Na terenie gminy jest punkt kasowy, który mieści się w siedzibie Urzędu Gminy Kolno. Punkt kasowy należy do Banku Spółdzielczego w Szczytnie oddział w Biskupcu punkt kasowy w Kolnie.

Zadania z zakresu gospodarki komunalnej wykonywane są w ramach zadań własnych gminy. Dla potrzeb komunalnych (niezbędny sprzęt i warsztat) wyznaczona jest działka o pow. ok. 0,5 ha w rejonie szkoły.

Urządzenia komercyjne

Do urządzeń komercyjnych o czysto rynkowym charakterze należy:

- 17 sklepów detalicznych głównie spożywczych
- 4 placówki gastronomiczne
- 1 zakład usługowy

Największa liczba placówek handlowych (4) zlokalizowana jest w Kolnie. W większych miejscowościach znajdują się 2 sklepy, w mniejszych - 1. Wśród większych wsi (liczących pow. 200 mieszkańców) sklepów nie posiadają: Wysoka Dąbrowa, Górowo. Placówki gastronomiczne zlokalizowane są w Kolnie, Lutrach i Bęsi. Placówki gastronomiczne w Bęsi i Lutrach funkcjonują w ramach obiektów hotelowo - rekreacyjnych. Stan techniczny w/wym. urządzeń komercyjnych jest dobry. Poza jednym nowo otwartym zakładem fryzjerskim w Lutrach, na terenie gminy nie ma zakładów świadczących usługi bytowe.

Warunki mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe zamieszkane w 2002 r. (wg NSP 2002)

- budynki mieszkalne - 524
- mieszkania - 995
- izby - 3 671
- powierzchnia użytkowa mieszkań w m² - 68 892

Tabela 16. Podstawowe wskaźniki charakteryzujące sytuację mieszkaniową w 2002 r.

	Gmina Kolno		Województwo Wieś - 2002
	2002	1988	
Liczba osób na 1 mieszkanie	3,5	3,8	3,8
Powierzchnia użytkowa w m ² na 1 osobę	19,6	17,4	19,3
Powierzchnia użytkowa w m ² na 1 mieszkanie	69,2	65,9	72,8
Liczba osób na 1 izbę	1,0	1,1	1,0
Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	283	261	266

Odnosząc podstawowe wskaźniki charakteryzujące sytuację mieszkaniową w gminie do średnich wojewódzkich (wieś ogółem) można stwierdzić, że warunki mieszkaniowe ludności są nieco lepsze niż przeciętne na terenach wiejskich regionu. Sytuacja mieszkaniowa wyraźnie się poprawiła, w porównaniu do stanu w 1988 r. Przyczyną poprawy sytuacji mieszkaniowej było zmniejszenie liczby ludności zamieszkującej teren gminy. Spośród ogólnej liczby zamieszkałych mieszkań aż 66% mieści się w budynkach wybudowanych przed 1945 r. W okresie powojennym największą dynamikę w budownictwie mieszkaniowym odnotowano w latach 1979 – 1988 (11 mieszkań średniorocznie). Ruch budowlany po roku 1988 był niewielki w latach 1989 – 2002 wybudowano 34 mieszkania. Inwestorami były osoby fizyczne. Stara zabudowa mieszkaniowa charakteryzuje się w większości średnim stanem technicznym i niższym standardem wyposażenia w instalacje (głównie kanalizację i centralne ogrzewanie). Udział zasobów pochodzących sprzed 1945 r. na terenie gminy był wyższy niż średni na terenach wiejskich województwa (55,6%). Stan wyposażenia mieszkań w instalacje techniczne (w zasobach ogółem) nie odbiega znacząco od stanu średniego dla województwa (wsi). Z analizy ogólnej ilości mieszkań według form własności wynika, że zdecydowana większość mieszkań – ok. 90% stanowi własność osób fizycznych, ok. 6% spółdzielni mieszkaniowych i ok. 3% własność komunalną – 19 budynków o 28

mieszkaniach, zamieszkuje w nich ok. 90 osób. Na terenie gminy dominuje zabudowa jednorodzinna i zagrodowa. Zabudowa wielorodzinna jest zlokalizowana w ośrodkach związanych niegdyś z rolnictwem uspołecznionym: Bęsi, Górowie, Kolnie, Tejstymach, Rynie Reszelskim, Lutrach. W zabudowie wielorodzinnej mieści się ok. 30% ogółu mieszkań.

Tabela 17. Przestrzenne rozmieszczenie zasobów mieszkaniowych

Miejscowość	Zasoby ogółem		W tym			
			Zasoby spółdzielni mieszkaniowych		Zasoby komunalne	
	Budynki	Mieszkania	Budynki	Mieszkania	Budynki	Mieszkania
Bęsia	31	148	3	37		
Górkowo	7	10				
Górowo	31	65				
Kabiny	57	75			3	4
Kolno	93	143			2	6
Kruzy	53	59			1	1
Kominki	23	30			2	3
Lutry	84	133	1	21	3	5
Oterki	5	6				
Otry	4	7				
Ryn Reszelski	30	58			1	4
Samławki	26	41				
Tarniny	3	3				
Wągsty	21	25				
Wójtowo	19	21			2	5
Wólka	9	32				
Wysoka Dąbrowa	40	50		3	5	
Tejstymy	14	58				
Razem	550	964	4	61	19	28

5.4. Rynek pracy

Istotnym problemem tak społecznym jak i ekonomicznym gminy Kolno, podobnie jak i całego regionu, jest bezrobocie. Zjawisko to, praktycznie nieznanne do 1989 r. pojawiło się w momencie rozpoczęcia transformacji ustrojowej i przechodzenia od gospodarki planowanej centralnie do wolnorynkowej. Lata 1990 - 1995 to okres szybkiego narastania bezrobocia, wywołanego na tym terenie przede wszystkim upadkiem wielu firm państwowych i spółdzielczych, a także likwidacją państwowych gospodarstw rolnych. Na koniec 2006 roku gminę Kolno zamieszkiwało 3 757 osób, z czego 2 310 było aktywnych zawodowo. Stopa bezrobocia wyniosła 17,4% (402 bezrobotnych, z czego 222 kobiet). Na dzień 30.07.2007 sytuacja na rynku pracy poprawiła się. Liczba bezrobotnych spadła, choć wciąż znacznie

przekracza wartość stopy bezrobocia dla całego kraju (12,2%). Wykaz liczby bezrobotnych z podziałem na poszczególne gminy powiatu olsztyńskiego przedstawiono poniżej.

Tabela 18. Bezrobotni w powiecie olsztyńskim w podziale na gminy według stanu na 30.06.2007

Wyszczególnienie gmin	Zarejestrowani		Z prawem do zasiłku	
	Ogółem	W tym kobiet	Ogółem	W tym kobiet
Ogółem powiat olsztyński	7053	4353	1567	861
m. i gm. Barczewo	1189	711	311	179
m. i gm. Biskupiec	1210	774	254	142
m. i gm. Dobrze Miasto	1041	632	234	131
Gmina Dywity	325	202	76	44
Gmina Gietrzwałd	264	162	55	33
m. i gm. Jeziorany	631	392	140	74
Gmina Jonkowo	284	184	57	30
Gmina Kolno	318	195	68	40
m. i gm. Olsztynek	788	487	190	92
Gmina Purda	504	314	80	42
Gmina Stawiguda	231	130	50	24
Gmina Świątki	268	170	52	30

Wysoki udział pozostających bez pracy rok i dłużej świadczy o długotrwałym charakterze bezrobocia (problem ten dotyka całego województwa). Aktywnymi formami przeciwdziałania bezrobociu w ostatnim okresie objęło 9 osób. Bezrobocie stanowiło jedną z głównych przyczyn pogorszenia się sytuacji materialnej ludności gminy. Dowodem tego jest wzrost liczby rodzin i osób wymagających pomocy społecznej.

5.5. Gospodarka lokalna

Wiodącą funkcję gospodarczą gminy Kolno jest rolnictwo. To rolnictwo stanowi głównie miejsca pracy na terenie gminy. Aktualnie funkcjonuje tu 449 gospodarstw rolnych, wśród których gospodarstwa liczące powyżej 20 ha stanowią ok. 15%. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego, łącznie z gospodarstwami wielkoobszarowymi (18 ha) jest większa niż

przeciętna w województwie (14 ha). Największym przedsiębiorstwem rolnym działającym na terenie gminy jest „JAROL” Spółka z o.o. z siedzibą w Sątopach. Funkcjonują również gospodarstwa farmerskie liczące po kilkaset hektarów. Poza obiektami w Kolnie i Wólce nie zagospodarowane są obiekty inwentarskie, ulegają one dekapitalizacji i zniszczeniu. Problemy, które obecnie dotyczą rolnictwo w Polsce, przenoszą się na sytuację społeczno – ekonomiczną gminy. Największym problemem gminy jest drastycznie niski poziom rozwoju działalności pozarolniczych, stanowiących alternatywę dla niskodochodowego rolnictwa.

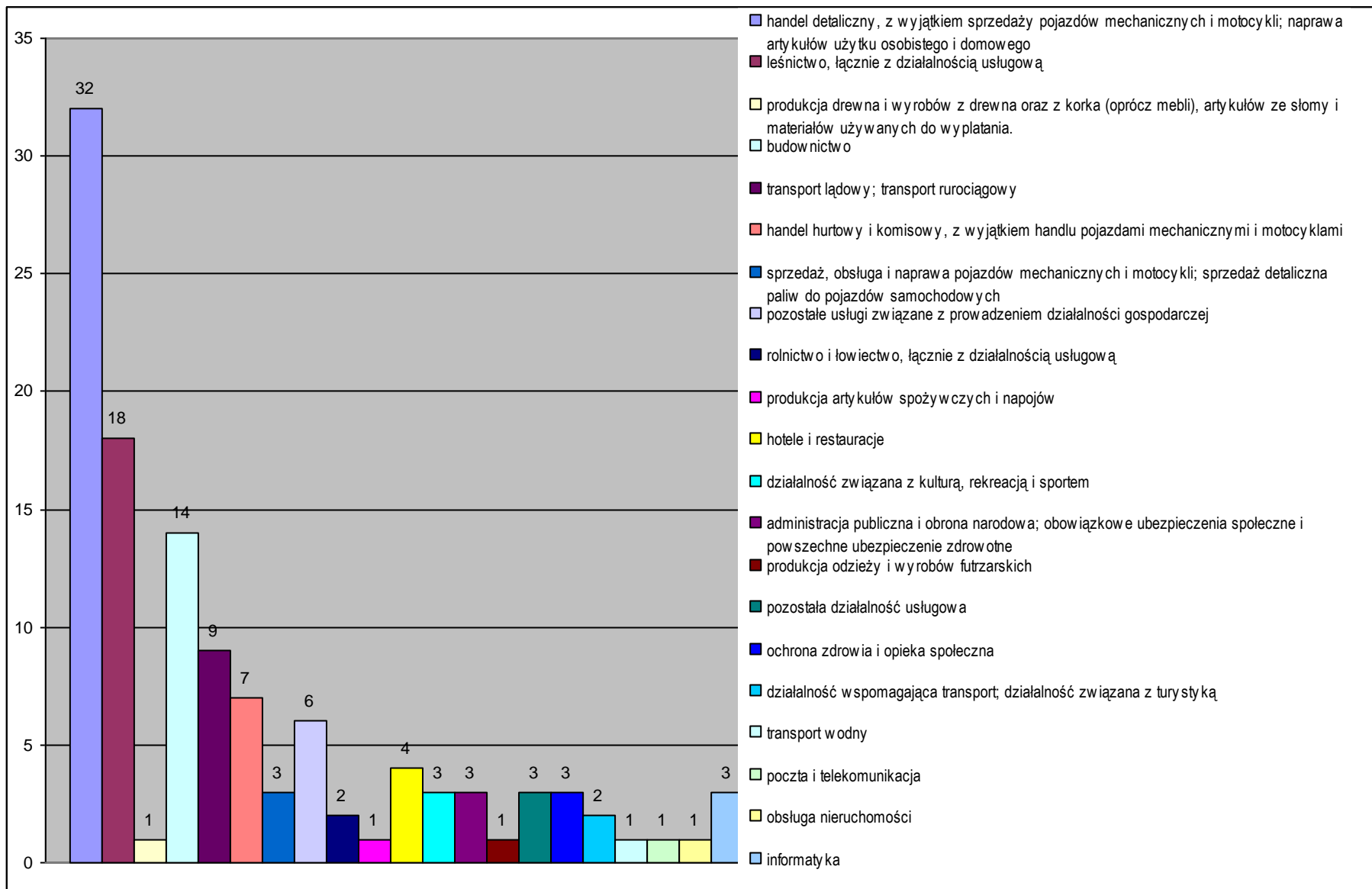
Produkcja przemysłowa nie rozwinęła się na terenie gminy. Działa tu jeden duży zakład przerobu drewna, przetwórstwem rolno – spożywczym zajmowały się (dane NSP 2002) - 3 gospodarstwa rolne. W niewielkim stopniu są wykorzystywane walory przyrodniczo – krajobrazowe gminy do rozwoju rekreacji. Na terenie gminy funkcjonują trzy prywatne obiekty o charakterze turystyczno – rekreacyjnym. Ze względu na głównie sezonowy charakter obiektów zatrudnienie w nich nie było duże (ok. 20 osób). Kilka gospodarstw rolnych prowadzi działalność agroturystyczną na niewielką skalę.

Liczba podmiotów gospodarczych na przestrzeni ostatnich pięciu lat podlegała nieznacznym tylko wahaniom. Szczegółowe dane przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 19. Podmioty gospodarcze w gminie według sektorów własnościowych w latach 2002-2006

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006
Podmioty gospodarcze wg. sektorów własnościowych ogółem	112	130	125	121	125
Sektor publiczny	10	11	11	11	11
Sektor prywatny	102	119	114	110	114

W podziale na poszczególne branże, zauważyć można, że w strukturze podmiotów gospodarki według stanu na koniec 2006 roku wyraźnie dominowała branża związana z handlem detalicznym. Na drugim miejscu znalazła się branża związana z leśnictwem. Te dwie branże oraz budownictwo i działalność transportowa stanowiły łącznie ponad 60% wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON. Brakuje więc, poza jednym zakładem przetwórstwa drewna, dużych podmiotów gospodarczych. Poza rolnictwem nie ma więc w zasadzie alternatywnych źródeł dywersyfikacji dochodów przez mieszkańców gminy.

5.6. Rolnictwo

Powierzchnia użytków rolnych na terenie gminy wynosi według stanu na koniec 2005 roku 10 794 ha, z czego 7 599 ha stanowiły grunty orne, 12 ha sady, 1 170 ha łąki oraz 2 013 ha pastwiska.

Tabela 20. Powierzchnia użytków rolnych na terenie gminy w latach 2002-2005

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005
Powierzchnia użytków rolnych ogółem	10 823	10 800	10 812	10 794
W tym:				
Grunty orne	7 600	7 589	7 614	7 599
Sady	12	12	12	12
Łąki	1 182	1 181	1 170	1 170
Pastwiska	2 029	2 018	2 016	2 013

Warunki przyrodnicze są bardzo korzystne dla produkcji rolnej, głównie z powodu dobrych gleb oraz falisto-pagórkowatej rzeźby terenu i korzystnych warunków wodnych. W stosunku do ogólnej powierzchni użytków rolnych, gleby klasy III stanowią około 44 % a klasy IV około 50 %. Gleby klas V i VI stanowią zaledwie 6 % całej powierzchni użytków rolnych. Ogólny wskaźnik jakości rolniczej powierzchni produkcyjnej wynosi 76,7 pkt., czyli powyżej średniej dla województwa warmińsko – mazurskiego, który wynosi 66.6 pkt. W związku z powyższym na terenie gminy istnieją bardzo sprzyjające warunki naturalne dla intensywnego rozwoju rolnictwa, szczególnie produkcji zbóż i rzepaku oraz hodowli bydła.

W południowej części gminy, w rejonie miejscowości Bęsia, Wólka i Oterki, występują nieco mniej korzystne warunki naturalne dla produkcji rolnej. Spowodowane jest to występowaniem mniej korzystnych warunków wodnych. Występują tu także w wyższym procencie niż na pozostałym terenie gminy, gleby niższych klas bonitacyjnych.

Na terenie gminy działa „JAROL” spółka z o.o. posiadająca swoją siedzibę w Sątopach (gm. Bisztynek). Powyższa spółka działa na terenie trzech gmin – Bisztynek, Reszel i Kolno. Na terenie gminy Kolno spółka posiada 1.176 ha gruntów oraz fermę tuczu bydła i trzody chlewnej na 2.000 stanowisk. Aktualnie jest ona zasiedlona w 50 %. Stałe zatrudnienie na fermie wynosi 4 osoby. Stan techniczny obiektu – średni. Połowa stanowisk inwentarskich jest rusztowa. Ferma posiada szczelne zbiorniki do przechowywania gnojowicy na okres 3 miesięcy. Na terenie gminy działają także duże gospodarstwa indywidualne typu farmerskiego. Powstały one na bazie zakupu arealów i obiektów z zasobu Agencji Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa – Oddział w Olsztynie.

- **BĘSIA** – powierzchnia 1.166 ha.
 - ferma bydła w Bęsi na 920 stanowisk, aktualnie niezasiedlona, stan techniczny – średni
 - ferma bydła w Wólce na 350 stanowisk, aktualnie zasiedlona w 70 %, zatrudnienie stałe wynosi 6 osób, stan techniczny – średni.
 - ferma owiec w Oterkach na 1.600 stanowisk, aktualnie niezasiedlona, stan techniczny – zły.
- **GÓROWO** – powierzchnia 418 ha.
 - ferma bydła na 110 stanowisk oraz trzody chlewnej na 600 stanowisk. Aktualnie niezasiedlona, stan techniczny – zły.
- **TEJSTYMY** – 487 ha.
 - ferma bydła na 190 stanowisk. Aktualnie niezasiedlona, stan techniczny – zły.
- **AUGUSTÓWKA** – 337 ha.
 - ferma bydła na 190 stanowisk. Aktualnie niezasiedlona, stan techniczny – zły.

Ponadto na terenie gminy funkcjonują gospodarstwa indywidualne typu rodzinnego. Poniżej przedstawiono zestawienie gospodarstw rodzinnych działających na terenie gminy, według danych otrzymanych z Urzędu Gminy na dzień 31.03.2004 r.

Tabela 21. Indywidualne gospodarstwa rodzinne na terenie gminy Kolno

Nazwa obrębu geodezyjnego	Liczba gosp. ogółem	W tym o powierzchni					Średnia wielkość gosp.
		Do 2 ha	2 – 10 ha	10 – 20 ha	21 – 50 ha	Pow. 50 ha	
Kolno	48	15	8	16	5	4	13
Lutry	64	13	27	11	11	2	10
Kruzy	35	10	6	7	12	-	16
Samławki	26	2	14	6	2	2	12
Kabiny	58	13	18	14	9	4	16
Kominki	28	2	5	9	8	4	24
Ryn Reszelski	13	2	1	5	5	-	17
W. Dąbrowa	27	4	6	11	3	3	19
Wągsty	27	4	7	10	4	2	13
Wójtowo	11	2	3	1	4	1	25
Górkowo	8	2	2	1	3	-	17
Tarniny	11	-	5	3	2	1	15
Ogółem	356	69	102	94	68	23	15

Uwzględniając wszystkie gospodarstwa indywidualne działające na terenie gminy, czyli zarówno gospodarstwa typu rodzinnego jak też farmerskiego, średnia ich wielkość kształtuje się na poziomie 18,0 ha. Natomiast średnia wielkość samych gospodarstw typu

rodzinnego, wynosi 15,0 ha. Powoduje to duże trudności w utrzymaniu się rolników wyłącznie z pracy na swoim gospodarstwie. Gospodarstwa rodzinne utrzymujące się wyłącznie z rolnictwa stanowią prawie 75 % ogólnej ich ilości. Jedynie 6 % gospodarstw prowadzi także działalność pozarolniczą. Około 20 % gospodarstw rodzinnych nie prowadzi żadnej działalności, ani rolniczej ani też pozarolniczej, z tym, że ich ogólny areał stanowi zaledwie 3 % całej powierzchni użytków rolnych będących we władaniu gospodarstw indywidualnych.

W aktualnych warunkach wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej na terenie gminy można uznać za optymalne, zarówno w zakresie produkcji roślinnej jak i zwierzęcej. Ewentualne zmiany w strukturze produkcji rolnej są uzależnione od aktualnej koniunktury w rolnictwie. Obecnie zauważa się niepełne wykorzystanie zarówno gruntów jak też i obiektów produkcji zwierzęcej, szczególnie w gospodarstwach typu farmerskiego. W większym stopniu powinny zostać wykorzystane możliwości powiększenia dochodów w gospodarstwach rodzinnych poprzez agroturystykę. Ponieważ ferma tuczu bydła i trzody chlewnej w Kolnie prowadzi produkcję częściowo w technologii gnojowicowej, muszą być przestrzegane warunki zawarte w programie zagospodarowania gnojowicy.

5.7. Rybactwo

Na terenie gminy położone są trzy jeziora wykorzystywane w gospodarce rybackiej:

- Bęsia	- o powierzchni	59,3 ha.
- Bierdawy	- „	41,5 ha.
- Lutry	- „	735,0 ha.

Akweny te znajdują się we władaniu Gospodarstwa Rybackiego w Olsztynie, które dzierżawi je od Agencji Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa – Oddział w Olsztynie. Gospodarstwo Rybackie nie posiada na terenie gminy stawów rybackich, ani innych urządzeń czy obiektów produkcji rybackiej.

Działalność rybacka na w/w jeziorach prowadzona jest prawidłowo i uwzględnia potrzeby warunki niezbędne do działalności wędkarskiej oraz turystyczno – rekreacyjnego wykorzystania tych wód.

5.8. Leśnictwo

W gminie Kolno lasy zajmują 4607 ha, co stanowi około 25,8% powierzchni całkowitej gminy (przy średniej dla gmin wiejskich województwa-30,8% i dla gmin wiejskich powiatu olsztyńskiego-37,4%). Kompleksy leśne są rozmieszczone nierównomiernie. Duży i zwarty kompleks leśny znajduje się w południowo-wschodniej części gminy głównie w obrębie Samławki. Większe kompleksy leśne znajdują się również w północnej części obrębu Lutry oraz w południowej części obrębu Kruzy. Lasy Skarbu Państwa zajmują 4362 ha, co stanowi prawie 95% powierzchni lasów w gminie. W tym lasy Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe zajmują 4333 ha, a lasy Agencji Nieruchomości Rolnych zajmują 29 ha. Pozostałe lasy należą do osób fizycznych-202 ha, spółek prawa handlowego-34 ha 6 ha lasów to lasy znajdujące się w użytkowaniu wieczystym. Lasy na terenie gminy Kolno znajdują się w zasięgu trzech nadleśnictw: Nadleśnictwa Bartoszyce, Nadleśnictwa Mrągowo i Nadleśnictwa Wipsowo. Zgodnie z regionalizacją przyrodniczo-leśną lasy gminy Kolno znajdują się na terenie Krainy II Mazursko-Podlaskiej. Dominującymi typami siedlisk są bardzo żyzne siedliska lasowe, a głównymi gatunkami lasotwórczymi na tym terenie są dęby, buki, sosny, świerki, brzozy, olchy, jesiony oraz modrzewie. Lasy ochronne zajmują 159,2 ha, w tym lasy glebochronne-38,0 ha, lasy wodochronne-112,0 ha i lasy nasienne wyłączone-9,2 ha. Na terenie gminy w nadleśnictwie Mrągowo znajduje się jeden rezerwat o powierzchni 8,8 ha. Podstawą prowadzenia gospodarki leśnej w Nadleśnictwach są plany urządzenia lasu sporządzane na okresy 10-letnie, w których uwzględnia się:

- wymogi: hodowli, ochrony, urządzania, ochrony przeciwpożarowej, użytkowania lasu;
- wymogi ochrony przyrody i krajobrazu;
- zasady gospodarki w lasach uznanych za lasy ochronne;
- potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa;
- zagospodarowanie otoczenia lasów.

Integralną częścią tych planów są programy ochrony przyrody opracowane dla poszczególnych nadleśnictw. Grunty leśne odnawiane są zgodnie z ustawą o lasach i zgodnie z planami urządzenia lasu, tj. w ciągu 2 lat od usunięcia drzewostanu. Zgodnie z „Krajowym Programem Zwiększania Lesistości” gmina Kolno nie należy do szczególnie preferowanych w zwiększaniu lesistości.

Agencja Nieruchomości Rolnych nie przewiduje w najbliższych latach przekazywania swoich gruntów do Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe pod zalesienia.

Przestała również obowiązywać ustawa o zalesianiu gruntów rolnych. W związku z tym nie ma większych możliwości zwiększenia lesistości gminy.

6. Infrastruktura techniczna

6.1. Komunikacja

Szkielet układu drogowego miasta i gminy stanowią drogi:

Lp.	Rodzaj drogi	Długość ogółem w km	w tym utwardzone w km
1.	drogi krajowe	11,21	11,21
2.	drogi wojewódzkie	33,13	33,13
3.	drogi powiatowe	54,40	48,30
4.	drogi gminne	35,80	0,0

Łączna długość dróg na terenie gminy Kolno wynosi 130,36 km, z czego 8,6% stanowią drogi krajowe, 22,2% drogi wojewódzkie, 41,7% drogi powiatowe oraz 27,5% drogi gminne.

Szczegółowy podział dróg w rozbiu na poszczególne kategorie przedstawiono poniżej. Do kategorii dróg krajowych zalicza się:

- drogę nr **57 Bartoszyce-Biskupiec-Szczytno**. Jest to droga klasy technicznej „G” - główna, o nawierzchni bitumicznej, jezdni szerokości 7,0 m, poboczach nieutwardzonych, nośności 100 kN/oś;

Do kategorii dróg wojewódzkich zalicza się:

- drogę nr **593 Jeziorany-Lutry-Reszel**. Jest to droga klasy technicznej „Z”- zbiorcza, o nawierzchni bitumicznej, jezdni szerokości 5,0m, na której dopuszcza się ruch pojazdów o nacisku na oś 80 kN/oś. Długość drogi na obszarze gminy wynosi 15,077 km;
- drogę nr **594 Bisztynek-Robawy-Kętrzyn**. Jest to droga klasy technicznej „Z”- zbiorcza, o nawierzchni bitumicznej, jezdni szerokości 5,5m, na której dopuszcza się ruch pojazdów o nacisku na oś 80 kN/oś. Długość drogi na obszarze gminy wynosi 0,598 km;
- drogę nr **596 Mnichowo-Bęsia-Biskupiec**. Jest to droga klasy technicznej „Z” – główna, o nawierzchni bitumicznej, jezdni szerokości 5,0-6,30 m, na której dopuszcza

się ruch pojazdów o nacisku na oś 80 kN/oś. Długość drogi na obszarze gminy wynosi 15,424 km.

W ciągu dróg wojewódzkich występują następujące obiekty inżynierskie:

- most na drodze nr 593 w miejscowości Ryn Reszelski o ograniczonej nośności do 15T i nienormatywnej szerokości obiektu;
- most na drodze nr 596 w miejscowości Kabiny o ograniczonej nośności do 15T i nienormatywnej szerokości obiektu.

Do kategorii dróg powiatowych zalicza się:

- drogę nr **26 506 Kominki-Trolesy**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 1,7 km;
- drogę nr **26 507 Ryn Reszelski-Sątopy**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 3,0 km, z czego nawierzchni gruntowej 2,6 km;
- drogę nr **26 508 Kolno-Wysoka Dąbrowa**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 5,0 km, z czego nawierzchni gruntowej 2,3 km;
- drogę nr **26 509 Lutry- Sątopy**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 6,2 km;
- drogę nr **26 516 Lutry-Tłokowo**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 3,7 km;
- drogę nr **26 532 Czerwonka-Kruzy**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 1,6 km, z czego o nawierzchni gruntowej 1,2 km;
- drogę nr **26 533 Tejstymy-Górowo**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 4,7 km;
- drogę nr **26 534 Ryn Reszelski-Besia**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 9,2 km;
- drogę nr **26 535 Kabiny-Kolno**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 3,3 km;
- drogę nr **26 536 Samławki- Besia**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 3,1 km;
- drogę nr **26 537 Samławki-Leginy**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 0,3 km;
- drogę nr **26 538 Samławki-Lężany**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 4,6 km;
- drogę nr **26 539 od dr 590-Otry-Samławki**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 8,0 km;

Drogi powiatowe to drogi klasy technicznej „Z” –zbiorczej i „L” - lokalnej. Drogi o nawierzchni twardej posiadają jezdnie szerokości 4,0-5,0m jest to szerokość nienormatywna. Przenoszą ruch o nacisku 80 kN/oś, wśród nich są drogi, które mają ograniczoną nośność poniżej normatywnej.

Na drogach powiatowych występują następujące obiekty inżynierskie:

- 2 mosty na drodze nr 26507 na rzece Ryn w miejscowościach: Ryński Młyn, Pokrzywnik wymagają remontu z uwagi na stan techniczny, powyższe mosty mają nienormatywną nośność- 7,5 T;

- most na drodze nr 26 508 na rzece Ryn w miejscowości Kolno wymaga remontu z uwagi na stan techniczny, posiada nienormatywną nośność - 15T, wykonany został remont zabezpieczający;
- 3 mosty na drodze nr 26 534 na rzece Ryn w miejscowościach: Kolenko, Ryn Reszelski, mosty te wymagają remontu z uwagi na stan techniczny, posiadają nienormatywną nośność tj. 15 T;
- most na drodze nr 26 535 na rzece Ryn w miejscowości Kolno wymaga remontu z uwagi na stan techniczny, posiada nienormatywną nośność - 15T, wykonany został remont zabezpieczający;
- wiadukt w miejscowości Kolno na drodze nr 26 534 nad linią kolejową Olsztyn-Korsze, który jest w dobrym stanie technicznym.

Do kategorii dróg gminnych zalicza się:

- drogę nr **26 36 001 Kabiny-Otry**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 4,1 km;
- drogę nr **26 36 002 Kruzy-Kolno**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 5,2 km;
- drogę nr **26 36 003 Wójtowo-Augustówka**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 3,7 km;
- drogę nr **26 36 004 Wójtowo-Kolno**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 3,7 km;
- drogę nr **26 36 005 Wójtowo-Wysoka Dąbrowa**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 3,2 km;
- drogę nr **26 36 006 Wysoka Dąbrowa-Dąbrowa**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 2,3 km;
- drogę nr **26 36 007 Wągsty-Księżno**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 4,5 km;
- drogę nr **26 36 008 Ryn-Tarniny**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 2,9 km;
- drogę nr **26 36 009 Kolno-Kominki**. Długość drogi na terenie gminy wynosi 6,2 km;

Drogi gminne to drogi o nawierzchni nieulepszonej, tj: żwirowej, żużlowej, brukowcowej i drogi gruntowe.

Oprócz zaprezentowanego wyżej podziału, według którego drogi podzielono na te o znaczeniu krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym, drogi w gminie podzielić można według kryterium funkcjonalnego. Wyróżnić w jego ramach można drogi układu:

- nadrzędnego;
- podstawowego;
- pomocniczego.

Układ nadrzędny – to drogi pełniące główne powiązania w województwie, w skład układu zaliczono następującą drogę:

- **droga krajowa nr 57 Bartoszyce – Biskupiec – Pultusk**, przejmując ruch z międzynarodowego przejścia granicznego w Bezledach w kierunku centrum kraju. Stanowi ważną drogę w układzie komunikacyjnym województwa, w gminie jest główną osią komunikacyjną przejmującą ruch tranzytowy, przebiega obrzeżem gminy. W stanie istniejącym droga ta jest klasy „G” nie spełnia wymogów założonej klasy, wymaga przebudowy na odcinkach przebiegających przez tereny zainwestowane, dotyczy to przebiegu przez miejscowości: Lutry, Tejstymy.

Układ podstawowy-ma za zadanie zapewnić sprawne powiązanie gminy z powiatem, pełni funkcję głównych powiązań sieci osadniczej na obszarze gminy oraz zapewnia bezpośrednie powiązanie układu nadrzędnego i pomocniczego. W skład układu podstawowego zaliczono następujące drogi:

- **drogę wojewódzką nr 593 Miłakowo –Dobre Miasto – Lutry – Reszel** przebiega przez środek gminy przejmując ruch z kierunku Olsztyna do ośrodków gminnych: Kolno i Reszel. W stanie istniejącym jest drogą klasy „Z”, która wymaga modernizacji;
- **drogę wojewódzką nr 596 Mnichowo – Bęsia – Biskupiec** przejmując ruch z Biskupca w kierunku Reszla. W stanie istniejącym jest drogą klasy „Z”, która wymaga poprawy stanu nawierzchni;
- **drogę wojewódzką nr 590 Barciany –Korsze – Reszel – Biskupiec** nie ma wpływu na układ komunikacyjny gminy, ponieważ na obszarze gminy jest to odcinek 2km drogi, który biegnie obrzeżem. W stanie istniejącym jest drogą klasy „Z” wymaga poprawy stanu nawierzchni;
- **drogę wojewódzką nr 594 Bisztynek - Robawy – Kętrzyn** pomimo, że droga ta nie ma wpływu na układ komunikacyjny gminy, ponieważ przebiega tylko 0,6km tej drogi, to na terenie gminy należy przewidzieć teren pod przebudowę drogi. W stanie istniejącym jest drogą klasy „Z”;
- **drogi powiatowe nr 26 534 Ryn Reszelski - Bęsia i 26 507 Ryn Reszelski – Sątopy**, jest to ciąg dróg powiatowych, który stworzy możliwość powiązania bezpośredniego gmin w obrębie powiatu;
- **26 508 Kolno- dr woj. 593** odcinek powyższy powiąże ośrodek gminy z Olsztynem oraz z drogą wojewódzką, powinien mieć parametry klasy „Z”;

- **26 533 Tejstymy – Górowo**, droga powyższa wiąże bezpośrednio Tejstymy ważne ogniwo sieci osadniczej z ośrodkiem gminy;
- **26 535 Kolno – Kabiny**, wiąże bezpośrednio Kabiny, Samławki z ośrodkiem gminnym;
- **26 516 Lutry – Tłokowo**, z uwagi na lokalizację usług turystycznych nad jeziorem Luterskim, oraz powiązanie z gminą Jeziorany droga ta winna osiągnąć parametry klasy „L”;

Drogi te pełnią funkcję głównych powiązań sieci osadniczej na obszarze gminy. Wystarczająco wiążą gminę z krajem, województwem, powiatem i sąsiednimi gminami.

Układ pomocniczy ma za zadanie wspomaganie układu podstawowego, obsługuje sieć osadniczą skupioną i rozproszoną, ośrodki turystyczne, zapewnia dojazdy do pól i lasów. W skład układu pomocniczego wchodzi drogi powiatowe niewymienione w powiązaniach głównych oraz drogi gminne. Drogi powiatowe włączone do układu pomocniczego to:

- 26 506 Kominki-Troksy;
- 26 508 Kolno-Wysoka Dąbrowa;
- 26 509 Lutry-Sątopy;
- 26 532 Czerwonka-Kruzy;
- 26 536 Samławki-Kominki;
- 26 537 Samławki-Leginy;
- 26 538 Samławki-Łężany;
- 26 539 od dr 590-Otry-Samławki.

Kolej-stan istniejący

Przez teren gminy przebiega linia kolejowa Poznań-Olsztyn–Korsze-Skandawa /nr353/. Jest to linia pierwszorzędna, dwutorowa, zelektryfikowana. Zgodnie z wykazem linii kolejowych /Rozporządzenie Rady Ministrów z dn.8.02.2000r w sprawie wykazu linii kolejowych, które ze względów gospodarczych, społecznych, obronnych lub ekologicznych mają znaczenie państwowe - Dz. U. Nr 13 z 2000r/, linia Poznań-Skandawa należy do linii o znaczeniu państwowym. Na obszarze gminy na linii kolejowej Olsztyn-Korsze w miejscowości Górowo zlokalizowany jest przystanek osobowy.

6.2. Gospodarka wodna

Zaopatrzenie w wodę

Jednym z podstawowych elementów infrastruktury technicznej, wyznaczającym standard zamieszkania na danym terenie, a jednocześnie będącym warunkiem prawidłowego rozwoju społeczno-ekonomicznego, jest dostępność mieszkańców do wody bieżącej z sieci wodociągowej.

Na terenie gminy 85% miejscowości wiejskich oraz byłych PGR-ów posiada zbiorowe ujęcia wody oraz sieć wodociagową zbiorowego zaopatrzenia. Istniejące ujęcia wody pokrywają w większości potrzeby wody pitnej, są zagospodarowane, posiadają hydrofornie i stacje uzdatniania wody. Teren gminy Kolno posiada dość duże zasoby wód wgłębnych, szczególnie w południowo-wschodniej części gminy (rejon miejscowości Otry, Oterki, Wólka, Bęsia) oraz w jej części wschodniej (rejon Tejstym, Kruz, na wschód od Lutr oraz – w mniejszym stopniu – rejon Kolna), gdzie wydajność poszczególnych studni osiąga ca 40-100m³/h. Część północna (rejon Koprzywnika, Wysokiej Dąbrowy) posiada gorsze warunki hydrogeologiczne, a studnie posiadają wydajność do kilkunastu (lub nieco więcej) m³/h. Południowa i środkowa część obszaru gminy, w obrębie, której leży większość wymienionych wyżej obszarów, wchodzi w skład jednego z głównych, wstępnie rozpoznanych, zbiorników wód podziemnych w Polsce. Jest to miedzymorenowy zbiornik nr 208 Biskupiec. W części miejscowości, w szczególności na północno-zachodniej gminy ludność zaopatrywana jest w wodę z indywidualnych źródeł – studni wierconych i kopanych. Dotyczy to zabudowy rozproszonej. Jakość uzyskiwanej wody wymaga uzdatniania z uwagi na ponadnormatywne ilości Fe i Mn.

Na przestrzeni ostatnich pięciu lat liczba osób korzystająca z sieci wodociągowej nieznacznie wzrasta. Według stanu na koniec 2006 roku gminę zamieszkiwało 3 757 osób, z czego istniejącą sieć wodociagową użytkowało 3166 osób w tym:

- korzystających z sieci wodociagowej zbiorczej – 2545 osób;
- korzystających z ujęć własnych – 621 osób.

Szczegółowe dane za ostatnie pięć lat przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 22. Podstawowe parametry sieci wodociągowej w gminie w latach 2002-2006

Wyszczególnienie	Lata				
	2002	2003	2004	2005	2006
Długość czynnej sieci rozdzielczej (km)	57,5	57,5	57,5	57,5	57,5
Woda dostarczona gospodarstwom domowym w gminie (dm ³ /rok/na gospodarstwo domowe)	65,3	59,2	66,4	131,4	68,4
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej (osób)	2553	2508	2493	3180	3166

Na terenie znajdują się następujące wodociągi zbiorowe:

- **Bęsia** – miejscowość zwodociągowana w 100% siecią wodociągową rozdzielczą z ujęcia wody w Bęsi. Z powyższego ujęcia zaopatrywane są miejscowości: Gęsia, Górowo, Wólka, Oberki. Długość tej sieci wynosi **10,7** km - sieć wodociągowa rozdzielcza. Stan techniczny tej sieci jest dobry. Przy ujęciu wody w Bęsi składającym się z 2-ch studni wierconych o wydajności $Q = 75 \text{ m}^3/\text{h}$ znajduje się stacja uzdatniania wody, której wydajność wynosi $336 \text{ m}^3/\text{d}$. Obecnie na powyższym ujęciu produkcja wody wynosi $91,8 \text{ m}^3/\text{d}$, a sprzedaż wody $90,9 \text{ m}^3/\text{d}$;
- **Samławki** – miejscowość Samławki zaopatrywana jest w wodę z wodociągu zbiorowego i jest zwodociągowana w 100%. Z powyższego ujęcia zaopatrywane są miejscowości: Samławki, Kabiny, Kominki. Długość tej sieci wynosi, 6,5 km - sieć wodociągowa magistralna, **16,3** km - sieć wodociągowa rozdzielcza. Stan techniczny tej sieci jest dobry. Przy ujęciu wody w Samławkach składającym się z 2-ch studni wierconych o wydajności $Q = 30 \text{ m}^3/\text{h}$ znajduje się stacja uzdatniania wody, której wydajność wynosi $480 \text{ m}^3/\text{d}$. Obecnie na powyższym ujęciu produkcja wody wynosi $30,1 \text{ m}^3/\text{d}$, a sprzedaż wody $29,6 \text{ m}^3/\text{d}$.
- **Lutry** – miejscowość zwodociągowana w 100% siecią wodociągową rozdzielczą z ujęcia wody w Lutrach. Z powyższego ujęcia zaopatrywane są miejscowości: Lutry i Wągsty. Długość tej sieci wynosi **7,2** km - sieć wodociągowa rozdzielcza. Stan techniczny tej sieci jest dobry. Przy ujęciu wody w Lutrach składającym się z 2-ch studni wierconych o wydajności $Q = 50 \text{ m}^3/\text{h}$ znajduje się stacja uzdatniania wody, której wydajność wynosi $443 \text{ m}^3/\text{d}$. Obecnie na powyższym ujęciu produkcja wody wynosi $59,7 \text{ m}^3/\text{d}$, a sprzedaż wody $59,2 \text{ m}^3/\text{d}$.
- **Tejstymy** – miejscowość zwodociągowana w 100% siecią wodociągową rozdzielczą z ujęcia wody w Tejstymach. Z powyższego ujęcia zaopatrywane są miejscowości: Tejstymy i Kruzy. Długość tej sieci wynosi **3,1** km - sieć wodociągowa magistralna i **9,7** km - sieć wodociągowa rozdzielcza Stan techniczny tej sieci jest dobry. Przy ujęciu wody w Tejstymach składającym się z 2-ch studni wierconych o wydajności Q

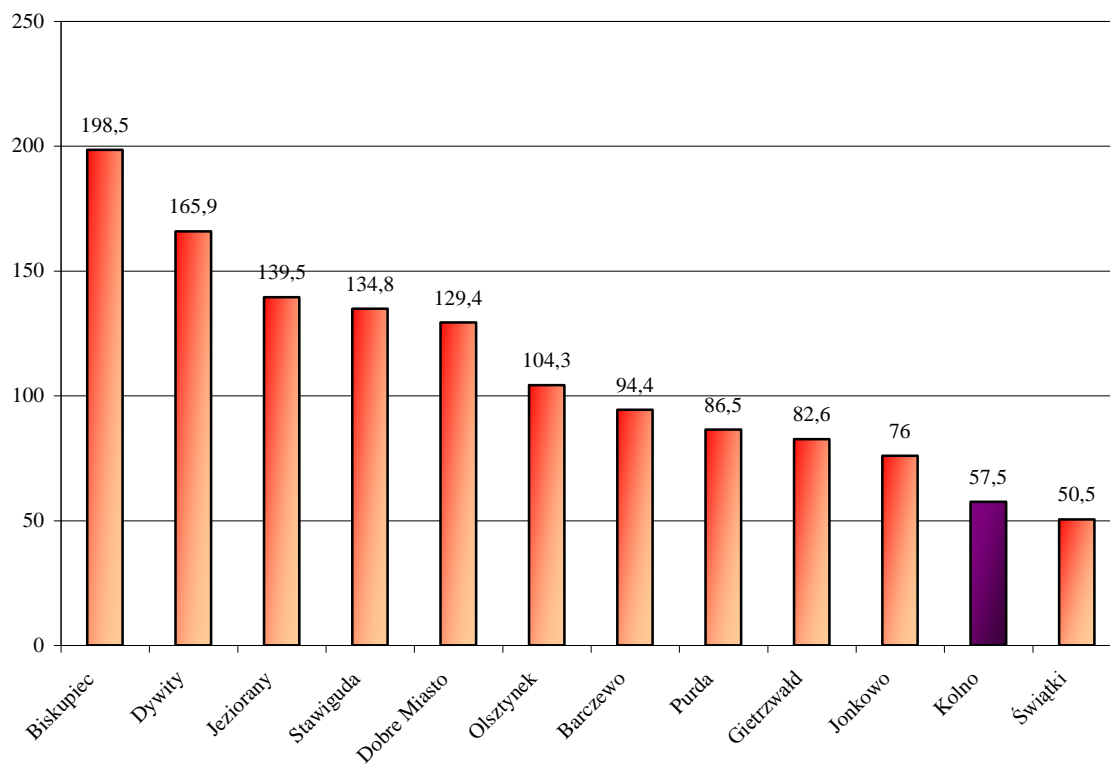
= 46 m³/h znajduje się stacja uzdatniania wody SUW, której wydajność wynosi 516 m³/d. Obecnie na powyższym ujęciu produkcja wody wynosi 40,8 m³/d, a sprzedaż wody 40,3 m³/d.

- **Wodociągi wiejskie Kolno oraz Ryn Reszelski** – ośrodek gminny w pełni zwodociągowany siecią wodociągową rozdzielczą dł. **3,1km** z ujęcia wody zlokalizowanego w obrębie miejscowości. Stan techniczny tej sieci jest zadowalający. Konieczna sukcesywna modernizacja sieci wodociągowej wykonanej z AC. Przy ujęciu wody składającym się z 2-ch studni wierconych o wydajności - 48 m³/h znajduje się stacja uzdatniania wody SUW, której wydajność wynosi 552 m³/d. Obecnie na powyższym ujęciu produkcja wody wynosi – 36,7 m³/d, a sprzedaż wody – 36,2 m³/d.
- **Wodociągi wiejskie Wysoka Dąbrowa** - ujęcie wody Lutry – Wysoka Dąbrowa - budowę wodociągu w zakończono w maju 2007r. wybudowano 16 km sieci.

Na pozostałym terenie (zabudowa rozproszona) zaopatrzenie wodę odbywa się z ujęć indywidualnych: studni kopanych lub wierconych bez zbiorczych sieci wodociągowych. W poniższej tabeli przedstawiono szczegółowe informacje na temat poszczególnych ujęć wody w gminie i parametrów poszczególnych sieci wodociągowych.

W porównaniu do innych gmin powiatu olsztyńskiego, na pierwszy rzut oka wydawać się może, że poziom zwodociągowania gminy mierzony długością sieci jest wysoce niezadowalający. Jedyne gmina Świątki dysponuje krótszą siecią wodociągową. Jednakże pod uwagę wziąć trzeba różną liczbę ludności w poszczególnych gminach oraz ich zróżnicowaną wielkość. W gminie Kolno zwodociągowanych jest około 85% gospodarstw domowych, dane porównawcze przedstawione w poniższej tabeli, trzeba więc traktować jako ogólną informację na temat długości poszczególnych sieci na terenie wszystkich gmin powiatu olsztyńskiego.

Rysunek 15. Długość czynnej sieci wodociągowej w poszczególnych gminach powiatu olsztyńskiego (w km)

Miejscowość	Właściciel ujęcia	Parametry ujęcia		Prod. Wody m ³ /d	Sprzedaż wody m ³ /d	Uzdatnianie wody m ³ /d	Miejscowości obsługiwane przez ujęcie wody	Sieć wodociągowa	
								Magistralna km	Rozdzielcza km
Kolno	UG Kolno	48	2	36,7	36,2	552	Kolno	-	3,1
Bęsia	UG Kolno	75	2	91,8	90,9	336	Bęsia Górowo Wólka Oterki	-	10,7
Samławki	UG Kolno	30	2	30,1	29,6	480	Samławki Kabiny Kominki	6,5	16,3
Ryn Reszelski	UG Kolno	40	1	12,1	11,5	83	Ryn Reszelski	-	0,9
Lutry	UG Kolno	50	1	59,7	59,2	433	Lutry Wągsty	-	7,2
Tejstymy	UG Kolno	46	2	40,8	40,3	516	Tejstymy Kruzy	3,1	9,7

6.3. Gospodarka ściekowa

Kanalizacja sanitarna i oczyszczanie ścieków

Podobnie jak poziom rozwoju sieci wodociągowej, także stan skanalizowania danego obszaru oraz stopień oczyszczania ścieków określa zarówno standard życia jak i wskazuje na stan środowiska naturalnego. W praktyce krajów Unii Europejskiej są to jedne z podstawowych kryteriów, wyznaczających pozycję i rangę regionu czy miejscowości, jako miejsca korzystnego do zamieszkania, inwestycji czy wypoczynku.

Gmina jest częściowo skanalizowana (4 oczyszczalnie ścieków o różnym zasięgu terenu utylizacji ścieków), a gospodarka ściekowa na pozostałym terenie gminy funkcjonuje w oparciu o zbiorniki bezodpływowe często nieszczelne.

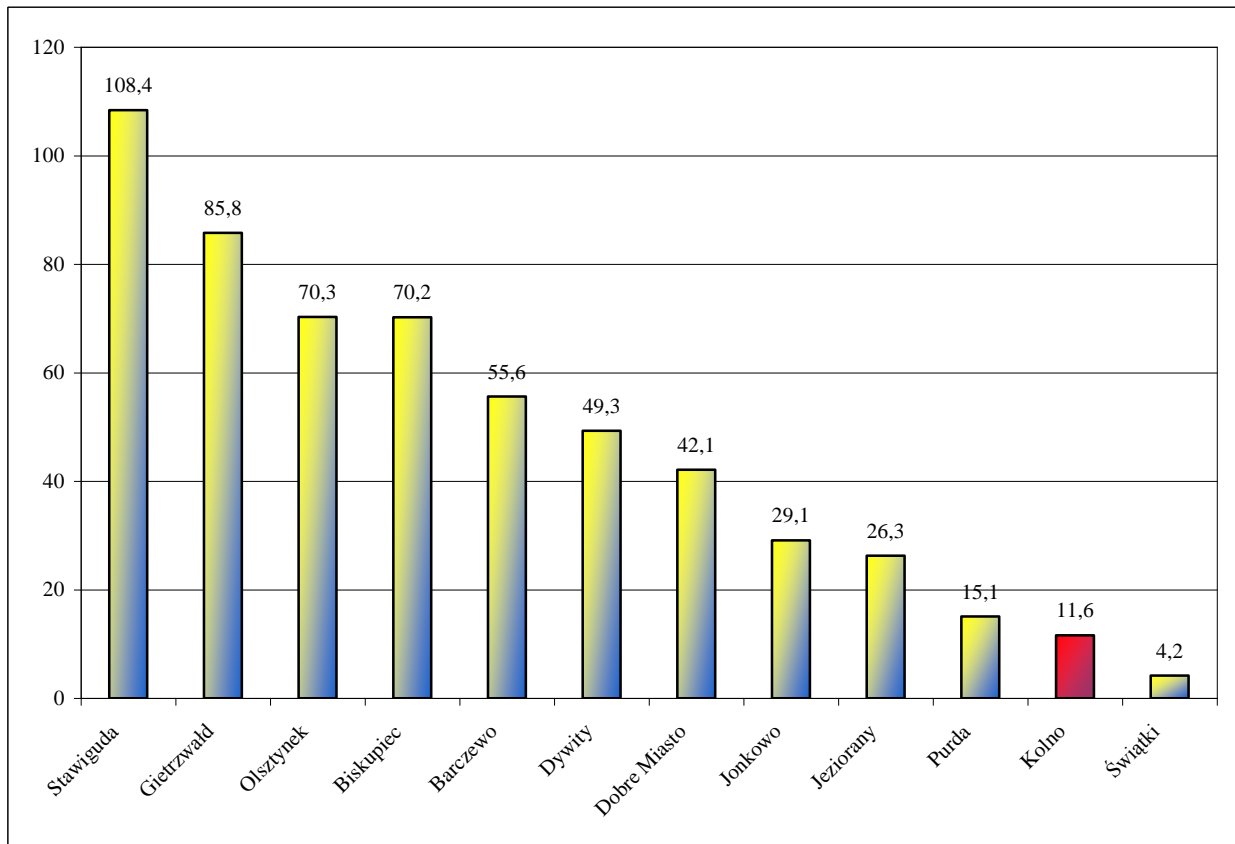
Na przestrzeni ostatnich pięciu lat liczba osób korzystająca z sieci kanalizacyjnej nieznacznie wzrasta. Według stanu na koniec 2006 roku gminę zamieszkiwało 3516 osób, z czego istniejącą sieć kanalizacyjną użytkowało 1221 osób.

Tabela 23. Podstawowe parametry sieci kanalizacyjnej w gminie w latach 2002-2006

Wyszczególnienie	Lata				
	2002	2003	2004	2005	2006
Długość czynnej sieci rozdzielczej (km)	11,0	11,0	11,1	11,6	11,6
Ścieki odprowadzone (dm ³)	39,7	37,0	42,1	81,4	38,0
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej (osób)	910	893	944	1222	1221

W porównaniu do innych gmin powiatu olsztyńskiego sytuacja w gminie Kolno nie rysuje się zbyt optymistycznie. Jedynie w gminie Świątki długość sieci kanalizacyjnej według stanu na koniec 2006 roku była mniejsza niż w gminie Kolno. Oczywiście pod uwagę wziąć należy fakt, że poszczególne gminy zamieszkiwała różna liczba ludności, nie zmienia to jednak faktu, że niski stopień skanalizowania jest istotnym problemem gminy Kolno.

Rysunek 16. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w poszczególnych gminach powiatu olsztyńskiego (w km)

Obecnie jedynie w 4-ch miejscowościach ścieki są utylizowane w M-B-CH oczyszczalniach ścieków. Są to miejscowości:

Lutry - miejscowość objęta jest w pełni siecią kanalizacji sanitarnej. Długość tej sieci wynosi 7,8 km. Obecnie przy miejscowości Lutry znajduje się M-B-CH oczyszczalnia ścieków zrealizowana w 2000r. Zrealizowany i funkcjonujący jest I etap oczyszczalni. Technologia oczyszczalni oparta jest o osad czynny ze wspomaganie strącania związków fosforu za pomocą PIX-u. Przepustowość oczyszczalni wynosi (wg pozwolenia wodnoprawnego):

- **I etap**
 - $Q_{d\acute{s}r} = 172 \text{ m}^3/\text{d.}$
 - $Q_{d\text{max}} = 200 \text{ m}^3/\text{d.}$
- **II etap**
 - $Q_{d\acute{s}r} = 344 \text{ m}^3/\text{d.}$
 - $Q_{d\text{max}} = 400 \text{ m}^3/\text{d.}$

Aktualnie dopływa na oczyszczalnię 37,9 m³/d. Zgodnie z informacją Urzędu Gminy w Kolnie zużycie oczyszczalni wynosi 9%. Na punkt zlewny oczyszczalni ścieków dowożone są ścieki z szamb z następujących miejscowości: Tejtymy, Górkowo, Kikity (Gm. Jeziorany), Kabiny, Samławki, Kolno – obiekty użyteczności publicznej.

Schemat technologiczny oczyszczalni:

- Punkt zlewny ścieków dowożonych
- Zbiornik wyrównawczy ścieków surowych
- Komora rozprężna ścieków dopływających kanalizacją
- Krata mechaniczna EKO-CELKON typ E
- Piaskownik pionowy
- Zbiornik technologiczny OSA-3/200
 - komora denitryfikacji KD
 - komora napowietrzania KN
 - osadnik wtórny OW
- Filtr gruntowo-roślinny jako III-ci stopień oczyszczania ścieków
- Stanowisko dmuchaw
- Stanowisko magazynowania koagulantu PIX
- Punkt pomiaru ilości ścieków
- Punkt poboru prób do oznaczeń jakości ścieków
- Poletko składowania worków z osadem i skratkami
- Zbiornik wapna hydratyzowanego
- Urządzenie DRAIMAD do odwadniania i workowania osadu nadmiernego
- Budynki techniczne
- poletka osadowe

Obecnie obiekt oczyszczalni jest w niewielkim stopniu wykorzystany.

Bęsia - miejscowość objęta jest siecią kanalizacji sanitarnej w obrębie budynków mieszkalnych wielorodzinnych, zespołu budynków szkoleniowo-wypoczynkowych, szkoły, przedszkola i obiektów handlowych. Długość tej sieci wynosi 1,6 km. Obecnie w miejscowości Bęsia znajduje się M-B oczyszczalnia ścieków wybudowana w latach 1978 – 1980, a zmodernizowana w 1998r. Technologia oczyszczalni oparta jest o osad czynny. Przepustowość oczyszczalni wynosi (wg pozwolenia wodnoprawnego):

$$Q_{d\acute{s}r} = 108 \text{ m}^3/\text{d}, Q_{d\text{max}} = 130 \text{ m}^3/\text{d}.$$

Aktualnie dopływa na oczyszczalnię 45,5 m³/d. Zgodnie z informacją Urzędu gminy w Kolnie zużycie oczyszczalni wynosi 45%. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rów melioracyjny dopływ rzeki Ryn. Schemat technologiczny oczyszczalni:

- komora kraty
- przepompownia ścieków
- komora osadu czynnego
- stacja dozowania koagulantu
- osadnik wtórny
- poletka odciekowe
- pomiar ilości ścieków

Do powyższej oczyszczalni dowożone są również ścieki zagięte ze zbiorników bezodpływowych z nieskanalizowanej części wsi.

Wólka - miejscowość objęta jest siecią kanalizacji sanitarnej w obrębie budynków mieszkalnych i wszyscy mieszkańcy włączeni są do sieci. Ponadto miejscowość Oterki również jest skanalizowana, a ścieki są tłoczone do kanalizacji w Wólce. Długość sieci kanalizacji sanitarnej wynosi 1,0 km. Obecnie w miejscowości Wólka znajduje się M-B-CH oczyszczalnia ścieków typu BIOKLER wybudowana dla osiedla mieszkaniowego PGR, a zmodernizowana w 1999r. Technologia oczyszczalni oparta jest o złożę biologiczne. Przepustowość oczyszczalni wynosi (wg pozwolenia wodnoprawnego):

$$Q_{\text{dśr}} = 18 \text{ m}^3/\text{d}.$$

Aktualnie dopływa na oczyszczalnię 11,2 m³/d. Zgodnie z informacją Urzędu gminy w Kolnie zużycie oczyszczalni wynosi 2%. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rów melioracyjny dopływ rzeki Sajny. Schemat technologiczny oczyszczalni:

- dawkowanie PIX-u
- osadnik gnilny
- złożę biologiczne Bioclere I-go stopnia
- złożę biologiczne Bioclere II-go stopnia
- filtr roślinny poziomy

Kolno - miejscowość nieskanalizowana. Jedynie 5 budynków wielorodzinnych byłego osiedla mieszkaniowego PGR położonych w północnej części wsi objęte jest siecią

kanalizacji sanitarnej i mieszkańcy włączeni są do sieci. Ścieki z tych budynków utylizowane są w M-B-CH oczyszczalni ścieków. Długość sieci kanalizacji sanitarnej wynosi 0,6 km. Powyższa oczyszczalnia ścieków zrealizowana została w 1998r. Technologia oczyszczalni oparta jest o osad czynny. Przepustowość oczyszczalni wynosi (wg pozwolenia wodnoprawnego):

$$Q_{dśr} = 22,5m^3/d$$

$$Q_{dmax} = 29,3m^3/d.$$

Aktualnie dopływa na oczyszczalnię 9 m³/d. Zgodnie z informacją Urzędu gminy w Kolnie zużycie oczyszczalni wynosi 26,5%. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rów melioracyjny dopływ rzeki Sajny. Schemat technologiczny oczyszczalni:

- osadnik gnilny
- zbiornik wyrównawczy z pompownią
- cykliczna komora osadu czynnego
- układ do dozowania PIX-u
- kanał odprowadzający oczyszczone ścieki

W pozostałych miejscowościach brak zorganizowanego systemu kanalizacji sanitarnej, a ścieki zbierane są w zbiornikach bezodpływowych, często nieszczelnych. Część z tych ścieków wywożona jest na punkty zlewne poszczególnych oczyszczalni ścieków na terenie gminy, jednakże znaczna część nie jest wywożona i można przypuszczać, że przenika do gleby poprzez nieszczelne ściany i dna zbiorników.

6.4. Sieć gazowa

Skrajem gminy Bisztynek i Reszel (gmin sąsiadujących) przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia Dn 100 mm stanowiący zasilenie miasta Reszel. Przy Reszlu znajduje się stacja redukcyjna I^o. Gmina Kolno nie posiada sieci gazowej wysokiego i średniego ciśnienia ani zatwierdzonej koncepcji gazyfikacji gminy.

6.5. Sieć elektroenergetyczna

Obszar gminy Kolno usytuowany jest na terenie działania Zakładu Energetycznego S.A. w Olsztynie w Rejonie Energetycznym Kętrzyn. Zaopatrzenie w energię elektryczną

gminy odbywa się ze stacji 110/15 kV Reszel, 110/15 kV Biskupiec oraz 110/15 kV Lidzbark poprzez PZ 15/15 kV Bisztynek liniami napowietrznymi rozdzielczymi relacji Biskupiec – Reszel, Bisztynek - Reszel i Bisztynek – Biskupiec. Energia elektryczna do odbiorców doprowadzana jest w większości poprzez stacje transformatorowe 15/0,4 kV promieniowo podłączone do sieci rozdzielczej 15 kV. Przez teren gminy nie przebiegają linie napowietrzne wysokiego napięcia. Zarówno konfiguracja sieci elektroenergetycznej, jak i stan urządzeń zasilających, zapewnia wystarczającą dyspozycyjność i odpowiednie możliwości przesyłowe, gwarantujące właściwe zabezpieczenie potrzeb elektroenergetycznych gminy. Na większości obszaru gminy ewentualne plany inwestycyjne wymagające zabezpieczenia elektroenergetycznego można realizować po wykonaniu lokalnych dowiązań do istniejącej sieci SN 15 kV i wybudowaniu stacji 15/0,4 kV w zależności od potrzeb.

6.6. Gospodarka odpadami

Szczegółowy opis środowiska naturalnego przedstawiono na początku niniejszego dokumentu. Warto jednak zwrócić uwagę na kilka aspektów, na które może mieć istotny wpływ gospodarka odpadowa. Spory odsetek powierzchni gminy, bo 4,71%, stanowią wody. Południowa i środkowa część obszaru gminy wchodzi w skład jednego z głównych, wstępnie rozpoznanych, zbiorników wód podziemnych w Polsce. Jest to Główny Zbiornik Wód Podziemnych – czwartorzędowy Zbiornik Międzymorenowy Nr 208 Biskupiec. Gmina znajduje się w granicach systemu obszarów chronionych. Wiąże się to z koniecznością uwzględnienia zarówno przyjętych zapisów ochronnych, jak i koniecznością wprowadzania nowych działań, ograniczających oddziaływanie człowieka na środowisko. Na ich terenach określone zostały szczegółowe ograniczenia, związane z prowadzoną działalnością przez człowieka.

Na terenie gminy znajduje się składowisko w msc. Górowo. Ostatnie odpady zostały tam przyjęte w 2006r. W chwili obecnej składowisko jest nieczynne i oczekuję na rekultywację. Składowisko odpadów w m. Górowo, usytuowane jest w odległości ok. 2 km na południe od m. Kolno i ok. 1,5 km od m. Górowo, na działce nr 271 – obręb Kruzy/Górowo. Wysypisko powstało w oparciu o decyzję o pozwoleniu na budowę obiektu. Obiekt wybudowano w 1994 r. Powierzchnia ogólna związana ze składowiskiem – ok. 0,75 ha, w granicach ogrodzenia – ok. 0,6 ha. Powierzchnia przeznaczona pod składowanie jest uszczelniona folią PE grubości 0,9 mm, dotyczy to powierzchni dno kwatery składowej, czyli

ok. 0,3 ha. Pojemność projektowa wynosi 18000 m³. Stopień wypełnienia obiektu ok. 40%. Stan prawny jest uregulowany. Składowiskiem zarządza: Urząd Gminy w Kolnie. Stan techniczny składowiska przedstawia poniższe zestawienia:

Tabela 24. Stan techniczny składowiska

Powierzchnia całkowita (ha)		0,75
Powierzchnia wydzielona do składowania (ha)		0,3
Powierzchnia ogrodzona (ha)		0,6
Zieleń izolacyjna		częściowo
Pojemność docelowa (m ³)		18 000
Średnia roczna deponowania	m ³	300
	tona	
Dotychczas zdeponowano	m ³	7200
	tona	

Na składowisku jedyną formą unieszkodliwiania odpadów było ich deponowanie. Eksploatacja składowiska polegała na przyjęciu odpadów, wysypaniu, plantowaniu, okresowym zagęszczaniu przy użyciu spycharki i przesypywaniu warstw odpadów materiałem izolacyjnym z gruntu mineralnego, żużla lub gruzu. Składowisko nie posiada wagi, a ilości dostarczanych odpadów są określane orientacyjnie. Obecnie trwają przygotowania do monitoringu, zainstalowano również pizometry.

Gminne składowisko w msc. Górowo, uruchomione w 1994r., wymagało wielu nakładów, by dostosować je do obowiązujących przepisów. W związku z powyższym zostało ono zamknięte w 2006r. i oczekuje na rozpoczęcie procesu rekultywacji. Obecny sposób unieszkodliwiania odpadów w gminie Kolnie opiera się głównie na nieselektywnej zbiórce, transporcie i składowaniu ich na składowisku w Sękitach, gm. Bisztynek. Szacuje się, iż w ciągu roku trafia na nie około 300 ton odpadów z gminy. Odpady komunalne i zbliżone do nich, wytwarzane w sektorze gospodarczym, trafiają również na składowisko w Sękitach.

Podsumowanie powstających na terenie gminy Kolno odpadów komunalnych przedstawia poniższa tabela:

Tabela 25. Źródło pochodzenia odpadów

Lp.	Źródło pochodzenia odpadów komunalnych	Wielkość strumienia tona/rok
1	Gospodarstwa domowe	572,84
2	Obiekty infrastrukturalne	57,28
3	Turystyka	65,30
4	Oczyszczalnie ścieków	24,95
5	Pozostałe odpady komunalne	55,59
Razem		775,97

Na terenie gminy Kolno brakuje systemu zbiórki odpadów z terenów turystycznych. Odpady, sporadycznie przekazywane, trafiają na składowisko w Sękitach. Problemem jest również sposób odbioru i transportu odpadów. W chwili obecnej, powstające w oczyszczalni ścieków osady ściekowe, są zagospodarowywane poprzez suszenie i późniejszy wywóz na składowisko w Sękitach. Problemem gminy jest obecność nielegalnych wysypisk. Wg danych szacunkowych, trafiać tam może około 10-20% całego strumienia odpadów. Na terenie gminy brakuje systemu kontroli i monitoringu ilości powstających odpadów i sposobu ich zagospodarowania. Nadal powszechnym jest spalanie odpadów w domowych piecach czy też zakopywanie. Realizacja zadań, ze względu na ograniczone środki własne, przede wszystkim związana jest z możliwościami pozyskania zewnętrznych, tanich środków, przeznaczonych na działania, służące ochronie środowiska oraz infrastrukturze komunalnej. Istotnym problemem jest brak właściwej konsekwencji w egzekwowaniu ustalonych zasad korzystania ze środowiska i długotrwałe procedury odtworzenia naruszonego środowiska.

7. Obszary problemowe gminy

7.1. Infrastruktura techniczna

Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Znaczna większość miejscowości gminy posiada wiejskie lub zbiorcze ujęcia wody i jest zwodociągowana siecią rozdzielczą bądź przesyłową magistralną. Na terenie gminy istnieją możliwości ujmowania wód użytkowych wgłębnymi (brak deficytu wody) – w perspektywie nie będzie to stanowić bariery rozwojowej. Wydajność istniejących ujęć wody, stanowiących ujęcia wiejskie i zbiorowe, jest wystarczająca dla potrzeb perspektywicznych.

Konieczna jest sukcesywna modernizacja sieci w szczególności sieci wodociągowej za czasów działalności PGR – ów. Największym zagrożeniem dla ujęć wód podziemnych jest tendencja realizowania wodociągów na wsi bez jednoczesnego rozwiązywania gospodarki ściekowej. Szczególnie ostro rysuje się to zagrożenie na terenach o izolacji nieciągłej bądź w obrębie zlewni pojeziernych. Istniejące, często nieszczelne szamba stanowią potencjalne źródła trwałych zanieczyszczeń użytkowych warstw wodonośnych. Są to obszary położone w południowo-zachodniej części gminy, w zlewni jez. Tejstymskiego. Według mapy hydrogeologicznej Polski izolacja w tym rejonie jest połowiczna, a na pozostałym obszarze gminy – ciągła. Na tych terenach zaleca się realizację sieci wodociągowej równoległe z rozwiązaniem gospodarki ściekowej, a w przypadku istniejącego wodociągu realizacja kanalizacji i obiektu oczyszczalni jest zadaniem priorytetowym. Generalnie gospodarka wodna nie stanowi bariery rozwojowej gminy. Budowa, modernizacja i rozbudowa sieci wodociągowej zbiorczej i rozdzielczej uzasadniona jest jedynie od możliwości finansowych gminy.

Na terenie gminy Kolno występuje niedoinwestowanie w zakresie zbiorczej sieci kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich. Wsie rolników indywidualnych oraz jednostek osadniczych po byłych PGR-ach nie są praktycznie skanalizowane, a ścieki bytowo-gospodarcze zbierane są w zbiornikach bezodpływowych najczęściej o złym stanie technicznym. Generalnie brak jest komunalnych, wiejskich oczyszczalni ścieków obsługujących wszystkie miejscowości (w tym ośrodek gminny Kolno) oraz systemów kanalizacyjnych przesyłowych. Stanowi to znaczną barierę inwestycyjną na tych terenach. Miejscowości położone na terenach o izolacji nieciągłej od użytkowych warstw wodonośnych nie mają rozwiązanego problemu gospodarki ściekowej. Należy dążyć do objęcia siecią kanalizacji sanitarnej wszystkich obiektów położonych na terenach o izolacji nieciągłej, w zlewni pojeziernej oraz w bezpośredniej strefie ochrony jezior. Na tych terenach należy realizować kanalizację sanitarną w 1-szym etapie w miejscowościach już zwodociągowanych poprzez realizację kanalizacji sanitarnej z oczyszczalnią ścieków w Kolnie bądź poprzez realizację przesyłu - systemu kanalizacji sanitarnej do m-ści Lutry, lub nowych oczyszczalni ścieków projektowanych dla poszczególnych miejscowości. Na terenach o stwierdzonej izolacji nieciągłej zaleca się realizację kanalizacji sanitarnej zbiorczej grupowej lub rozwiązań indywidualnych kanalizacji (dla jednej wsi) z wykluczeniem rozwiązań opartych o zbiorniki bezodpływowe. Na terenach pozostałych, znacznie mniej wrażliwych na antropopresję, o izolacji ciągłej dopuszcza się

inne, zgodne z prawem rozwiązania gospodarki ściekowej. Brak wysokosprawnych oczyszczalni ścieków (z wyjątkiem istniejących, w szczególności w Lutrach), brak systemów przesyłowych kanalizacji sanitarnej obejmujących duże miejscowości (Samławki, Kolno, Kabiny, Górowo, Tejstymy) stanowią duże zagrożenie dla wód powierzchniowych (jeziora, rzeki) i jest potencjalnym źródłem stałego dopływu zanieczyszczeń i związków eutroficzych do odbiorników.

Elektroenergetyka

Zarówno konfiguracja sieci elektroenergetycznej, jak i stan urządzeń zasilających, zapewnia wystarczającą dyspozycyjność i odpowiednie możliwości przesyłowe, gwarantujące właściwe zabezpieczenie potrzeb elektroenergetycznych gminy.

Gospodarka odpadami

Na terenie gminy nie występuje problem zagospodarowania odpadów niebezpiecznych dla środowiska naturalnego np. przemysłowych lub medycznych. Planowana likwidacja wysypiska odpadów komunalnych w Górowie i wywożenie odpadów na lepiej wyposażone i zabezpieczone wysypisko w Sękitach jest prawidłowa.

Komunikacja i transport

Z analizy istniejących powiązań i obciążeń układu komunikacyjnego gminy Kolno dokonano podziału funkcjonalnego dróg na:

drogi układu:

- nadrzędnego;
- podstawowego;
- pomocniczego.

W układzie nadrzędnym droga krajowa nr 57 Bartoszyce – Biskupiec – Pułtusk nie spełnia wymogów założonej klasy, wymaga przebudowy na odcinkach przebiegających przez tereny zainwestowane, dotyczy to przebiegu przez miejscowości: Lutry, Tejstymy.

Drogi układu podstawowego pełnią funkcję głównych powiązań sieci osadniczej na obszarze gminy. Wystarczająco wiążą gminę z krajem, województwem, powiatem i sąsiednimi gminami. Długość dróg wojewódzkich w gminie wynosi około 30 km co stanowi 22% ogólnej długości sieci drogowej, wszystkie drogi mają nawierzchnię twardą. Problemem w funkcjonowaniu dróg układu podstawowego jest stan nawierzchni. Z roku na rok następuje degradacja ich stanu. Największy wpływ na degradację ma wzrost natężenia ruchu, w tym pojazdów wysokotonażowych, zużywanie się nawierzchni jej proces starzenie oraz działanie wpływów atmosferycznych. Cel ten osiągnie się poprzez poprawę stanu technicznego dróg. Najpilniejszą realizacją jest przebudowa i położenie nawierzchni twardej na odcinku Ryn Reszelski – Sątopy. Utrudnieniem w funkcjonowaniu układu podstawowego są nienormatywne obiekty mostowe, które wymagają odnowy.

Drogi układu pomocniczego mają za zadanie wspomaganie układu podstawowego, obsługę sieci osadniczej skupionej i rozproszonej, ośrodków turystycznych, zapewnienie dojazdu do pól i lasów. W skład układu pomocniczego wchodzi drogi powiatowe nie wymienione w powiązaniach głównych oraz drogi gminne. Drogi powiatowe w większości posiadają nawierzchnię twardą, najpilniejsze prace dotyczące przebudowy dróg powiatowych dotyczą drogi nr 26 508 Kolno – Wysoka Dąbrowa na odcinku droga wojewódzka 593- Wysoka Dąbrowa. Drogi gminne wymagają poprawy stanu technicznego tzn.: wymagają odnowy nawierzchni, zapewnienia widoczności na łukach. Rozbudowana sieć dróg powiatowych winna być zweryfikowana pod kątem obniżenia kategorii.

7.2. Sfera społeczna

Gmina Kolno z liczbą ok. 3,7 tys. mieszkańców kwalifikuje się do grupy najmniejszych gmin w regionie o niskiej gęstości zaludnienia – 20 osób/1 km² (województwo wieś – 25 osób/km²). Liczba mieszkańców gminy w okresie minionym zmniejszała się. Tylko w latach 1988 -2002, zmniejszyła się o ok. 370 osób (ok. 10%). Dopiero ostatnie dwa lata przyniosły zahamowanie tej tendencji i ponowny nieznaczny wzrost do ludności do poziomu 3 757 w roku 2006. Struktura wieku w gminie jest podobna do tej obserwowanej w pozostałych gminach wiejskich województwa warmińsko-mazurskiego. Zmiany w zaludnieniu gminy w okresie perspektywnym warunkowane będą przebiegiem procesów społeczno – gospodarczych zarówno na jej obszarze jak również w regionie oraz w kraju.

Kondycja ekonomiczna mieszkańców, możliwości zapewnienia godnych warunków życia (praca, mieszkanie dostęp do usług) zdecydują o ruchliwości przestrzennej ludności, a także mogą wpłynąć na wzrost przyrostu naturalnego (liczby urodzeń). Przyrost naturalny w okresie perspektywicznym, nie będzie tak ważnym czynnikiem przyrostu ludności jak w latach ubiegłych. W najbliższych latach można się spodziewać przyrostu urodzin jako efektu niewielkiego przyrostu liczby kobiet w wieku najwyższej płodności (20 – 34 lata). W całym okresie perspektywicznym będzie wzrastała liczba zgonów (skutek postępującego procesu starzenia się ludności). Największy wpływ na wielkość zaludnienia gminy i strukturę wieku ludności będą miały migracje. Jeżeli w okresie perspektywicznym nie nastąpi wyraźna poprawa na rynku pracy w działalnościach pozarolniczych, przy prognozowanym przyroście zasobów pracy, to należy się liczyć ze zwiększeniem odpływu ludności młodej i przedsiębiorczej, a w konsekwencji z wystąpieniem niekorzystnych zjawisk demograficznych.

Sytuacja w gminie Kolno w zakresie wybranych rodzajów usług dla ludności zmierzona charakterystycznymi wskaźnikami zasadniczo nie odbiega od średniej wojewódzkiej, a w niektórych rodzajach usług jest lepsza. Udział dzieci w wieku 3 – 6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym jest wyższy niż średni w województwie. Sieć szkolna jest racjonalna. Najważniejsze problemy to: niezadowalający stan techniczny obiektów szkolnych. Wszystkie budynki szkolne wymagają pilnych prac remontowo modernizacyjnych. Decyzji i działań wymaga sprawa zapewnienia odpowiednich warunków funkcjonowania dla szkoły podstawowej w Kolnie. Jeden z zajmowanych przez nią budynków nakazem inspektora budowlanego powinien być rozebrany. Żadna szkoła nie posiada sali gimnastycznej. Wskazana jest poprawa estetyki otoczenia budynków szkolnych w tym dokończenie budowy Gimnazjum w Kolnie oraz modernizacja boisk sportowych.

Dostępność do usług medycznych jest lepsza niż przeciętna na terenie województwa. Ośrodki zdrowia funkcjonują w dość dobrych warunkach lokalowych. Na terenie gminy znajdują się dwa punkty apteczne w Kolnie i w Lutrach.

Biblioteka Publiczna Gminy Kolno z siedzibą w Lutrach mieści się poza ośrodkiem gminnym – w miejscowości Lutry. Poza tym w planach jest utworzenie filii biblioteki w Bęsi. Istniejące domy kultury w Kolnie i w Lutrach są po pracach remontowo – modernizacyjnych i ich stan techniczny jest dobry, natomiast remontu wymaga wnętrze biblioteki. Wszystkie istniejące świetlice wiejskie są w niezadowalającym stanie technicznym i dysponują niewielkimi powierzchniami użytkowymi. W porozumieniu z lokalnymi społecznościami

należałoby zweryfikować sieć świetlic. Placówkom zlokalizowanym w dużych wsiach, należałoby stworzyć odpowiednie warunki funkcjonowania.

Poza boiskami szkolnymi w Kolnie, Lutrach, Bęsi na terenie gminy nie ma urządzeń sportowo – rekreacyjnych. Dla usankcjonowania zwyczajowo wykorzystywanych terenów dla celów sportowych konieczne jest podjęcie działań formalno – prawnych związanych z wyznaczeniem i urządzeniem boisk sportowych w Bęsi, Lutrach, Kolnie, Wysokiej Dąbrowie. Ze względu na wielkość miejscowości (powyżej 230 mieszkańców) wskazane jest urządzenie odpowiednich boisk w Kabinach, Górowie, Kruzach. Na terenie gminy nie ma urządzonych kąpielisk dostępnych dla mieszkańców. Urządzenie terenów dla potrzeb rekreacji przyrodnej możliwe byłoby nad istniejącymi jeziorami: Luterskim, Bęskim, Tejstymy.

Na wyczerpaniu jest powierzchnia grzebalna cmentarza w Kolnie. Wymaga on powiększenia.

Wśród urządzeń chroniących bezpieczeństwa ludności i mienia tj. strażnic OSP problemem jest nieodpowiedni, w złym stanie obiekt w Lutrach. Na terenie gminy nie ma posterunku Policji lokalnej. W grupie jednostek administracyjnych szczególnym problemem jest słaby stan techniczny i funkcjonalny obiektu zajmowanego przez Urząd Gminy. Nie występują problemy z dostępnością do placówek handlowych. Poza miejscowościami: Wysoka Dąbrowa i Wójtowo, wszystkie większe miejscowości posiadają sklepy. Na terenie gminy nie ma zakładów świadczących usługi bytowe.

Warunki mieszkaniowe ludności gminy Kolno są nieco lepsze niż przeciętne na terenach wiejskich regionu. Poprawiły się one w porównaniu do stanu w 1988 r. Poprawa ta nastąpiła w wyniku zmniejszenia się liczby mieszkańców. Ruch budowlany w zakresie budownictwa mieszkaniowego w latach 1989 – 2002 był niewielki (oddano do użytku 35 mieszkań). W ciągu ostatnich 5 lat tj. 1999 - 2004 wydano 13 pozwoleń na budowę oraz 2 decyzje o warunkach zabudowy. Z analizy przestrzennej wydanych decyzji wynika, że najwięcej wydano ich w Lutrach (11) pojedyncze w Kolnie, Tejstymach, Samławkach, Kabinach. Spośród istniejących zasobów mieszkaniowych aż 66% mieści się w budynkach wybudowanych przed 1945 r. Stara zabudowa w większości jest w średnim stanie technicznym, niższy też jest jej standard wyposażenia w instalacje. Ważnym do rozwiązania problemem w przyszłości będzie rewaloryzacja starej zabudowy mająca na celu poprawę estetyki miejscowości i zachowania krajobrazu kulturowego.

Rynek pracy

W latach 1988 – 2003 liczba pracujących na terenie gminy zmniejszyła się o około 800 osób (do ok. 650). Największy spadek zatrudnienia nastąpił w rolnictwie (o ok. 60%). Likwidacji miejsc pracy w rolnictwie nie towarzyszył rozwój działalności pozarolniczych (produkcja, usługi rynkowe) stosownie do wzrastającego zapotrzebowania na pracę. Aktywność gospodarcza ludności jest tu znacznie mniejsza niż średnia na terenie powiatu i obszarach wiejskich województwa. Ożywienie lokalnej przedsiębiorczości stanowi potencjalne źródło nowych miejsc pracy. Ludność gminy charakteryzuje się dość znaczną mobilnością, do pracy poza gminę wyjeżdża prawdopodobnie około 300 osób. Skutkiem utrzymującego się deficytu miejsc pracy jest bezrobocie, choć mniejsze niż na innych obszarach województwa (np.: w sąsiednich powiatach bartoszyckim, kętrzyńskim). Bezrobocie ma tu charakter długotrwały – ok. 55% ogółu bezrobotnych pozostaje bez pracy rok i dłużej. Niewielka liczba bezrobotnych w ostatnim okresie objęta była aktywnymi formami przeciwdziałania bezrobociu. Niekorzystnym zjawiskiem społecznym powstałym między innymi w wyniku utrzymującego się bezrobocia jest wysoki poziom zubożenia ludności. W 2003 r. pomocą społeczną w różnych formach objęto ponad 40% ogółu mieszkańców gminy. Do miejscowości o najtrudniejszej sytuacji społeczno – ekonomicznej należą: Górowo, Górkowo, Kominki, Ryn Reszelski, Tejstymy, Tarniny, Otry, Wysoka Dąbrowa.

7.3. Sfera gospodarcza

Wiodącą funkcję gospodarczą gminy Kolno jest rolnictwo. Przemysł na terenie gminy w zasadzie nie istnieje. Stanowi ono główne miejsce pracy na terenie gminy. Podstawowym warunkiem tworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem będzie rozwój działalności produkcyjnej i rzemiosła. Na chwilę obecną na terenie gminy brak jest zakładów rzemieślniczych, wytwórczych, których funkcjonowanie i rozwój tworzą nowe miejsca pracy.

Dywersyfikację źródeł dochodów mieszkańców gminy może zapewnić:

- rozwój działalności produkcyjnej w oparciu o surowce lokalne (płody rolne, produkcję zwierzęcą, drewno), a także sprowadzane z zewnątrz, ich przetwórstwo przy zachowaniu technologii bezpiecznych dla środowiska;
- rozwój małych i średnich zakładów oraz drobnej przedsiębiorczości;

- pełne wyposażenie obszarów wielokierunkowej działalności gospodarczej w infrastrukturę techniczną (sieci wodociągowe, kanalizacyjne, energetyczne) oraz dogodne powiązania komunikacyjne z układem drogowym;

Wśród istniejącej zabudowy jednostek osadniczych mogą być lokalizowane nieuciążliwe drobne zakłady produkcyjne, (zatrudniające do 5 osób), jeżeli pozwolą na to warunki lokalizacyjne, w tym dobre powiązania komunikacyjne i dostępność do urządzeń infrastruktury technicznej.

Rolnictwo

W aktualnych warunkach wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej na terenie gminy można uznać za optymalne, zarówno w zakresie produkcji roślinnej jak i zwierzęcej. Ewentualne zmiany w strukturze produkcji rolnej są uzależnione od aktualnej koniunktury w rolnictwie. Obecnie zauważa się niepełne wykorzystanie zarówno gruntów jak też i obiektów produkcji zwierzęcej, szczególnie w gospodarstwach typu farmerskiego. W większym stopniu powinny zostać wykorzystane możliwości powiększenia dochodów w gospodarstwach rodzinnych poprzez agroturystykę. Ponieważ ferma tuczu bydła i trzody chlewnej w Kolnie prowadzi produkcję częściowo w technologii gnojowicowej, muszą być przestrzegane warunki zawarte w programie zagospodarowania gnojowicy. Zaletami gospodarki rolnej na terenie gminy są:

- Stabilne indywidualne gospodarstwa rolne,
- Nieustanna tendencja powiększania się średniej wielkości gospodarstw indywidualnych;
- Duża ilość gospodarstw rolnych typu farmerskiego, posiadających możliwości prowadzenia wielkotowarowej, specjalistycznej produkcji rolnej;
- Korzystne warunki naturalne dla produkcji rolnej.

Słabymi stronami gospodarki rolnej na terenie gminy są:

- Bardzo słabe wykorzystanie stanowisk inwentarskich w gospodarstwach typu farmerskiego.
- Zbyt wolno postępujący proces wzrostu średniej wielkości gospodarstw indywidualnych typu rodzinnego.

7.4. Sfera kulturowa

Środowisko kulturowe i jego elementy, mimo że w skali kraju mają znaczenie lokalne na pewno identyfikują się przestrzennie spośród innych. Stan zachowanie elementów środowiska kulturowego nie jest dobry. Typowe jest ogólne zaniedbanie dotyczące zarówno układów przestrzennych (wsi, zabudowy, zagród) jak i pojedynczych obiektów, budynków. Czytelne układy przestrzenne oraz niewielkie przekształcenia układów charakterystyczne są dla większości wsi. Znaczne zakłócenia dawnego układu przestrzennego wsi, dysharmonie w przestrzeni, w postaci udziału współczesnej zabudowy, zmieniającej bezpowrotnie jej dawny charakter typowe są dla Bęsi (przede wszystkim zabudowa rekreacyjna), Kolna (współczesna zabudowa mieszkaniowa oraz PGR), Lutr (zabudowa rekreacyjna, mieszkaniowa, PGR).

Niezbędne jest, więc przeprowadzenie prac remontowych, adaptacyjnych, wprowadzających współczesne udogodnienia cywilizacyjne, z koniecznością zachowania historycznych walorów budynków, zagród, siedlisk. Wszelkie działania w obrębie zagród, budynków powinny respektować tradycję, historię. Dlatego należy w nawiązaniu do tego wykorzystywać wiedzę w zakresie znajomości regionalnej architektury, lokalnych rozwiązań technicznych i materiałowych.

Jedynie kościoły charakteryzuje w miarę dobry stan przetrwania, ale kapliczki i kaplice są w większości w złym stanie. Próby odnawiania kapliczek podejmowane są na własną rękę przez mieszkańców gminy, w większości przypadków narażając substancje zabytkową na nieodwracalne straty. Natomiast przykładem odrestaurowanej kapliczki jest obiekt w Tarninach. Podobnie zabudowania gospodarcze, i te towarzyszące budynkom mieszkalnym oraz zabudowa folwarczna; to budynki w większości murowano – drewniane. Stan techniczny jest szczególnie niezadowolający. Zamiany, remonty w obrębie tych budowli, podobnie jak w przypadku zabudowy mieszkaniowej również powinny, respektować ich wartość historyczną. Przykładem obiektu szczególnie wartościowego, w bardzo złym stanie jest wiatrak w Bęsi.

Czytelne w pejzażu gminy są założenia rezydencjonalno – parkowe w Bęsi, Tejstymach, Górowie, Oterkach i Wólce. Doświadczenia powojennej historii nie sprzyjały tymże obiektom. Wszystkie związane były z brakiem ochrony historycznej wartości, która przejawiała się m.in. w zmianach właścicieli (PGR, później masowa wyprzedaż – parcelacja niezgodna z historycznie uwarunkowanymi podziałami), użytkowaniu nie zgodnie z przeznaczeniem (rekreacja, produkcja, rolna, magazyny m.in.), samowolnymi i bezkarnymi

poczynaniami dotyczącymi zarówno szaty roślinnej (wycinka) jak i zmianami w obrębie budynków i całych układów kompozycyjnych. Wszystkie założenia na terenie gminy znajdują m.in. w rękach prywatnych, ale jedynie Tejstymy są przykładem obiektu objętego świadomymi działaniami rewaloryzacyjnymi. Wyremontowany został dwór i część budynków gospodarczych, trwa rewaloryzacja parku. W pozostałych natomiast, w zastraszającym tempie postępuje proces dewastacji i nieodwracalnie zaprzepaszczone zostają świadectwa historii, tradycji i kultury tychże terenów. Najdramatyczniej sytuacja kształtuje się m.in. w Oterkach (zrujnowany budynek dworu – zawalony dach). Zabudowa gospodarcza i inwentarska związana z folwarkiem przedstawia się w równie złym stanie technicznym. Cechuje ją zaniedbanie i postępująca dewastacja. Stan przetrwania budynków powoduje, że obraz folwarków stanowi znaczącą dysharmonię w krajobrazie. Przykładem mogą być Oterki i Wólka.

Parki związane z siedzibami majątków ziemskich i folwarkami, stanowią element założeń obok dworu, pałacu. Stan przetrwania układów kompozycyjnych jest niezbyt zadawalający. Co prawda długoletni brak pielęgnacji i ochrony spowodował, że w większości przybrały one wygląd zadrzewionych enklaw, z częściowo czytelnymi (Bęsia, Górowo) bądź całkowicie nieczytelnymi i bezpowrotnie utraconymi i kompozycjami obiektu (Wólka, Oterki). Mimo braku przez wiele lat opieki, przeprowadzania zabiegów pielęgnacyjnych, dewastacji drzewostan zachował się w stosunkowo dobrym stanie zdrowotnym. Dla wszystkich parków charakterystyczny jest udział starodrzewia, wyróżniają się szczególnie okazałe lipy (m.in. w postaci alej jak również altan drzewnych – Górowo), dęby, klony, kasztanowce, graby (głównie w postaci szpalerów).

7.5. Turystyka

Gmina Kolno to gmina, w której dominującą rolę odgrywa funkcja rolnicza. Naturalne walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe rzadko były postrzegane jako możliwość wykorzystania w celu rozwoju turystycznego, dlatego też na terenie gminy istnieje bardzo skromna infrastruktura turystyczna. Walory turystyczne gminy Kolno mają znaczenie lokalne. Przy odpowiedniej promocji i wyeksponowaniu mogą się przyczynić do zwiększenia atrakcyjności wypoczynku na terenie gminy. Obecnie wykorzystywany jest jedynie walor w postaci jezior, czystego powietrza i spokoju.

Mimo lokalnego zasięgu walorów, przy odpowiedniej promocji, eksponowaniu i organizacji zwiedzania mogą one zainteresować i zatrzymać na dłużej turystów odpoczywających na terenie gminy. Ponadto możliwe jest też urozmaicenie pobytu wycieczkami do ciekawych miejsc leżących w niedalekim sąsiedztwie gminy Kolno, jak Święta Lipka (17 km), Sorkwity (31 km) – początek najbardziej znanego w województwie szlaku kajakowego rzeki Krutyni.

Rozwój turystyki wiejskiej w znacznej mierze zależeć będzie od poziomu współpracy pomiędzy gminą i jej mieszkańcami. Lokalna społeczność musi być świadoma rangi pełnionych obowiązków i umieć wyeksponować swoją kulturę, tożsamość, wiedzę i umiejętności. Kultura osobista, uprzejmość, gościnność, szczerłość to podstawowe wymogi we współczesnej turystyce. Istotnym elementem jest także wiedza i sukcesywne doształcanie w zakresie świadczenia usług turystycznych (noclegowych, gastronomicznych, pamiątkarskich, organizowania czasu wolnego turystom itp.).

Gmina, która chce zaistnieć na rynku turystycznym, musi poczynić wiele starań w celu poprawy jej wizerunku, co może uczynić między innymi poprzez:

- Poprawę estetyki wokół posesji, na ulicach, w obiektach publicznych (ciągi piesze, elewacja, kosze na śmieci itp.),
- Zwiększenie ilości nasadzeń (zaplanowane) zieleni niskiej i wysokiej,
- Dbalność o stan techniczny infrastruktury komunikacyjnej (np. przystanki PKS),
- Rozbudowę infrastruktury technicznej.

W celu zachęcenia mieszkańców do poprawy wizerunku swojej posesji wskazanym wydaje się przeprowadzenie konkursów np.: „Najładniejsza zagroda”, „Najestetyczniejsza miejscowość”.

Budowa bazy noclegowej

Baza noclegowa musi odpowiadać określonym standardom europejskim. Obiekty noclegowe muszą posiadać odpowiednie wyposażenie, przeszkolony personel i atrakcyjną ofertę usług dodatkowych.

Budowa bazy sportowo – rekreacyjnej

Coraz częściej turyści pragną wolny czas spędzać aktywnie w związku z czym konieczne jest zapewnienie odpowiedniej bazy rekreacyjno – sportowej mając na uwadze różne zainteresowania potencjalnych gości.

Celowe wydaje się powstawanie wypożyczalni rowerów, siłowni, klubów fitness, wypożyczalni sprzętu pływającego (kajaki, żaglówki, deski windsurfingowe itd.), kąpielisk (strzeżone) itp. Planowane jest w przyszłości powstanie hali sportowej, z której mogłyby korzystać dzieci i młodzież gimnazjalna jak również dorośli mieszkańcy gminy.

Budowa bazy gastronomicznej

Baza gastronomiczna przystosowana do standardów międzynarodowych, skupiać się powinna wokół miejscowości turystycznych, przy drogach komunikacyjnych, w gospodarstwach agroturystycznych. Ważne jest podkreślenie polskiego, a nawet lokalnego charakteru serwowanych posiłków, podawanych w scenerii wiejskiej.

Rozwój agroturystyki

Agroturystyka, czyli odpoczynek w gospodarstwie rolnym, jest istotnym źródłem alternatywnych dochodów dla rolnika, zwłaszcza w niewielkich gospodarstwach. Jest to turystyka kameralna, nieszkodząca naturalnemu środowisku, przyczyniająca się do podnoszenia walorów kulturowych gminy i dlatego warta silnego wsparcia. Na terenie całej gminy istnieje duży potencjał w rozwoju tej formy odpoczynku (niezbędna jest podniesienie standardu kwater).

Szlaki turystyczne

Zadaniem ważnym jest budowa tras wiodących przez najbardziej urokliwe zakątki gminy, wykorzystując walory przyrodnicze i kulturalne tych obszarów. Istotne jest również dobre oznaczenie szlaków i wydanie przewodników z mapami tras, a także wyposażenie tras, miejsc plenerowych, biwakowych w kosze na śmieci, dyskretnie wkomponowane toalety, miejsca na ognisko itp.,

Przygotowanie kadr obsługi ruchu turystycznego

Warunkiem realizacji strategii rozwoju produktu turystycznego na terenie gminy jest przygotowanie odpowiedniej kadry skupionej zarówno w organach administracji gminnej, jak i w poszczególnych podmiotach obsługi ruchu turystycznego. Bardzo ważne jest przeszkolenie mieszkańców gminy, którzy w przyszłości mogliby prowadzić gospodarstwa agroturystyczne.

Wprowadzenie systemu informacji i obsługi ruchu turystycznego

Warunkiem rozwoju turystyki oraz sprzedaży lokalnego produktu turystycznego jest stworzenie systemu informacyjnego, dostępnego dla każdego potencjalnego klienta. Promocja i działalność informacyjna wpływa na zapotrzebowanie i zbyt produktu turystycznego. Niezbędne wydaje się utworzenie Gminnego Centrum Informacji (informacje o cenach,

rodzaju, formie i jakości usług turystycznych w poszczególnych miejscowościach, promocja, opracowywanie wydawanie folderów, organizacja imprez turystycznych).

Reasumując, gmina Kolno ma przeciętne walory turystyczne, a co za tym idzie i średnie możliwości przyciągnięcia dużej liczby turystów. Wydaje się jednak, że budowa bazy noclegowej w oparciu o indywidualne gospodarstwa rolne, wyznaczenie szlaków turystycznych, oznaczenie ciekawych obiektów, promocja gminy na zewnątrz, da efekty w postaci miejsc pracy związanych z turystyką.

7.6. Środowisko przyrodnicze

Z wykonanych badań wód i szacunków dopływu substancji biogenych do jezior, wynika, że jednym z podstawowych problemów teraz i w przyszłości jest stan czystości wód powierzchniowych, w tym szczególnie jezior. Pomimo odnotowanej w ostatnich latach znacznej poprawy jakości wód (która nastąpiła między innymi na skutek zmniejszenia produkcji w wielu branżach przemysłu, zmian technologicznych i wyposażenia szeregu zakładów w oczyszczalnie ścieków, zmniejszenia, w związku ze spadkiem zużycia nawozów i środków ochrony roślin, ładunków zanieczyszczeń spływających do wód z terenów upraw rolnych, a także realizacji przez gminy swoich zadań w zakresie budowy i rozbudowy systemów kanalizacji zbiorczej i oczyszczalni ścieków komunalnych), stan czystości powierzchniowych wód płynących oraz jezior jest wciąż niewystarczający dla zapewnienia odpowiedniej jakości wody wykorzystywanej do zaopatrzenia ludności w wodę do picia, w celach rekreacyjnych (w tym do kąpieli) oraz dla potrzeb gospodarczych. Szczególnie niezadawalająca jest jakość wód jez. Bęskiego. Natomiast dość dobra jakość środowiska przyrodniczego jezior Luterskiego i Tejstymy może być zagrożona.

W celu ochrony środowiska wodnego powinno się kanalizować zabudowę (mieszkalną, rekreacyjną i inną, w obrębie, której powstają ścieki) i włączać ją w gminny system oczyszczania ścieków. W wyniku budowy kanalizacji sanitarnej nastąpi zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń dostających się bezpośrednio do gleby, wód powierzchniowych i głębinowych z nieszczelnych zbiorników na ścieki. Likwidacja nieszczelnych szamb wyeliminuje zagrożenie chorobotwórcze ludności i spowoduje poprawę jakości wód.

Powinno się też minimalizować dopływy substancji biogenych i organicznych z pól. Realizować to można poprzez utrzymywanie i tworzenie wzdłuż brzegów wód (szczególnie

jezior) stref ochronnych z trwałej zieleni, a także budowę buforowych zbiorników wodnych na dopływach jezior.

Zagrożenie dla krajobrazu stanowią głównie mało estetyczne budowle. Powinno się zadbać o odpowiedni wygląd architektoniczny wznoszonych budowli.

Zagrożenie dla czystości powietrza atmosferycznego istnieje w zasadzie tylko w sezonie grzewczym. W stosowanych systemach grzewczych zaleca się unikać paliwa wysokoemisyjnego, w tym głównie węgla kamiennego i brunatnego oraz koksu.

Szczególnym nadzorem powinno się otaczać obiekty uciążliwe ze swej natury – jak oczyszczalnie ścieków, szamba, fermy zwierzęce czy zakłady mogące znacząco oddziaływać na środowisko.

8. Analiza SWOT gminy Kolno

Wszystkie czynniki, zjawiska i procesy wpływające na skalę oraz tempo rozwoju społeczno – gospodarczego danej jednostki samorządowej można podzielić na zewnętrzne (zmiany zachodzące w otoczeniu) i wewnętrzne. Klasycznym narzędziem stosowanym od wielu lat w analizie strategicznej jest zestawienie mocnych i słabych stron analizowanego podmiotu oraz określenie jego szans i zagrożeń rozwojowych w tzw. analizie SWOT. Nazwa SWOT pochodzi z języka angielskiego i oznacza: S – Strengths (silne strony), W – Weaknesses (słabości czyli słabe strony), O – Opportunities (możliwości, szanse), T – Threats (zagrożenia). Przyjęta metoda pozwala na zebranie i uszeregowanie (usystematyzowanie) informacji o potencjale rozwojowym gminy oraz o dostrzeganych barierach. Jednocześnie, zwraca uwagę na pojawiające się zewnętrzne szanse i zagrożenia. W opracowaniu skoncentrowano się na ocenie wewnętrznych zasobów (na podstawie przytoczonych wyżej najważniejszych problemów w gminie) gminy, atutów i problemów, a także relacji między tymi elementami. Gmina nie jest samoistnym tworem, lecz funkcjonuje w określonym otoczeniu, które tworzą inne jednostki samorządowe, administracja rządowa i służby administracji specjalnych oraz ich wzajemne powiązania o charakterze społecznym, ekonomicznym, organizacyjnym czy środowiskowym. Uwarunkowania zewnętrzne, które pozostają niezależne od decyzji władz lokalnych, w istotny sposób determinują rozwój danej społeczności, a wpływ ten może być pozytywny lub negatywny. Władze gminy mogą jedynie monitorować zmiany zachodzące w jej otoczeniu, co pozwoli na identyfikację istniejących oraz przyszłych szans i zagrożeń rozwoju i zminimalizuje wpływ ewentualnych, negatywnych

skutków. Znajomość uwarunkowań gminy umożliwia podjęcie działań sprzyjających rozwojowi potencjału lokalnego i wykorzystaniu nadarzających się okazji.

Analizie poddano priorytetowe obszary funkcjonowania gminy, a mianowicie: gospodarkę, przestrzeń, środowisko i społeczność. W pierwszej kolejności, zestawiono najważniejsze silne i słabe strony Gminy Kolno. Są to czynniki o charakterze wewnętrznym, można zatem powiedzieć, iż są one zależne od poczynań społeczności lokalnej i władz gminnych. Ta część analizy stara się w sposób syntetyczny odpowiedzieć na pytanie „Co mamy?”

Tabela 26. Analiza SWOT dla gminy Kolno (mocne i słabe strony)

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Atrakcyjne przyrodniczo i kulturowo tereny gminy i czyste środowisko; ➤ Korzystne warunki środowiska naturalnego sprzyjające rozwojowi usług turystycznych, agroturystycznych i produkcji zdrowej żywności (jeziora, dobre gleby); ➤ Walory turystyczne i rekreacyjne gminy stwarzające podstawy do realizacji turystyki aktywnej (Międzynarodowy Wyścig Kolarski dookoła Jeziora Luterskiego); ➤ Korzystne bliskie sąsiedztwo obiektów atrakcyjnych turystycznie (Święta Lipka, Reszel, czy Gierłoż); ➤ Brak uciążliwego dla środowiska przemysłu (czyste powietrze); ➤ Istniejący potencjał produkcyjny do zagospodarowania (wolne tereny i obiekty); ➤ Występowanie obszarów chronionego krajobrazu i rezerwatu przyrody „Bukowy”. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zły stan techniczny dróg i chodników; ➤ Pogarszająca się sytuacja dochodowa znacznej liczby ludności; ➤ Niski stopień skanalizowania gminy; ➤ Niski poziom wykształcenia bezrobotnych; ➤ Postępująca degradacja gospodarcza i społeczna terenów byłych państwowych gospodarstw rolnych; ➤ Słabo rozwinięta baza sportowa i kulturalna (brak pełnowymiarowej hali sportowej); ➤ Mała ilość szlaków turystycznych i słabe zagospodarowanie turystyczne gminy (słabe lub brak oznaczenia szlaków); ➤ Bardzo mała aktywność i słaba integracja mieszkańców; ➤ Niewystarczająca promocja walorów gminy (przewodniki, internet); ➤ Zły stan zabytków i obiektów dziedzictwa kultury (np. zdewastowany wiatrak w Bęsi); ➤ Sezonowy i weekendowy model aktualnego ruchu turystycznego na terenie gminy; ➤ Małe zainteresowanie ze strony inwestorów zewnętrznych uruchamianiem działalności gospodarczej na terenie gminy; ➤ Odpływ aktywnych, wykształconych mieszkańców gminy do większych aglomeracji miejskich.

Czynniki o charakterze wewnętrznym opisują sytuację w gminie. Nie mogą jednak stanowić o pełnym obrazie sytuacji strategicznej. Gmina funkcjonuje w pewnym środowisku. Istnieje bardzo wiele elementów otoczenia oddziałujących na Gminę. Są to tzw. czynniki zewnętrzne, a więc takie, na które Gmina posiada znikomy lub nie posiada w ogóle wpływu. Należy z całą siłą podkreślić, iż czynniki zewnętrznym mogą wpłynąć w sposób znaczący na losy całej strategii działania. Poniżej zebrano czynniki zewnętrzne (pozytywne i negatywne).

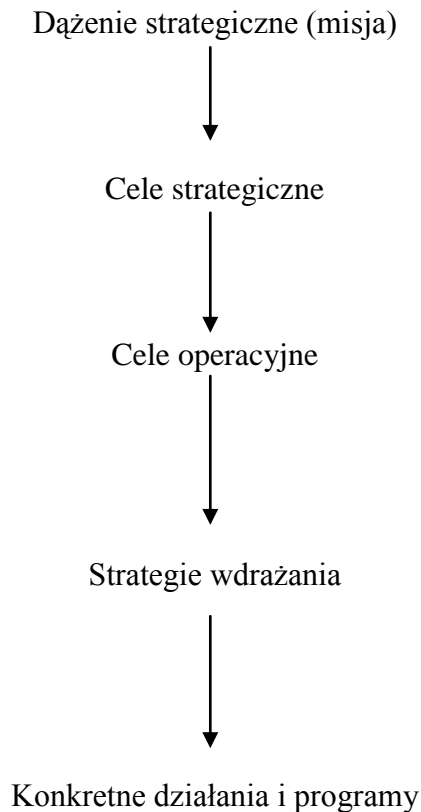
Tabela 27. Analiza SWOT dla gminy Kolno (szanse i zagrożenia)

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bogate walory środowiskowe umożliwiające rozwój turystyki (jeziora, czyste powietrze, urozmaicona rzeźba terenu); ➤ Możliwości pozyskania środków z UE; ➤ Korzystne położenie w niewielkiej odległości od Olsztyna; ➤ Ważny szlak kolejowy (magistrala kolejowa Poznań- Skandawa); ➤ Stworzenie sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorczości (szkolenia, promocja firm, większy dostęp do informacji); ➤ Rozwój rolnictwa ekologicznego i przetwórstwa rolno-spożywczego (przyciąganie inwestorów); ➤ Istniejąca przestrzeń rynkowa na powstawanie nowych podmiotów gospodarczych; ➤ Lepsza współpraca powiatów, gmin i organizacji wspierających przedsiębiorczość. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Pogarszanie się stanu infrastruktury drogowej i chodników; ➤ Możliwość degradacji środowiska naturalnego wskutek braku kontynuacji rozwoju sieci kanalizacyjnej; ➤ Uciekanie z gminy ludzi młodych; ➤ Utrzymywanie się spadku dochodów własnych gminy ograniczających możliwość inwestowania; ➤ Starzenie się społeczeństwa; ➤ Brak perspektyw rozwoju rynku pracy; ➤ Mała opłacalność produkcji rolnej; ➤ Powolne i skomplikowane uruchamianie środków unijnych w latach 2007-2013; ➤ Ciągły wzrost zadań gminy bez odpowiedniego zabezpieczenia środków finansowych dla ich realizacji.

9. Cele rozwoju gminy Kolno – kierunki i możliwości

9.1. Formułowanie celów rozwoju

Proces planowania rozwoju gminy, oparty o przeprowadzoną analizę stanu obecnego gminy i uwzględniający wnioski z analizy SWOT ma na celu ustalenie w jakim kierunku powinna zdążać gmina przez najbliższe kilkanaście lat. Określenie i dokładne zdefiniowanie celu (celów) działania pozwala na dobór optymalnych rozwiązań umożliwiających osiągnięcie zamierzeń. Proces planowania przebiega zgodnie z przedstawionym niżej schematem.

Zakres niniejszego dokumentu (Strategii Rozwoju Gminy) obejmuje ustalenie misji, celów strategicznych i celów operacyjnych oraz określenie harmonogramów głównych zadań gminy.

Dążeniem strategicznym gminy (misją) jest zapewnienie wzrostu poziomu życia mieszkańców oraz zrównoważonego rozwoju gminy w oparciu o posiadane zasoby i możliwości. Wszelkie działania podejmowane przez Samorząd powinny służyć tym właśnie

celem. Realizacja misji wymaga podejmowania szeregu działań. Wybór optymalnych dróg rozwoju powinien być poprzedzony rzetelną analizą możliwości gminy i możliwie szeroką konsultacją społeczną. Efektem tego procesu jest określenie celów strategicznych.

Cel Strategiczny jest to miejsce, do którego chcemy dojść, wykorzystując - określone w analizie SWOT dla gminy - mocne strony do realizacji - również określonej w analizie SWOT - szanse rozwoju. Do realizacji celów strategicznych niezbędna jest akceptacja społeczna, gdyż czas realizacji celów obejmuje zwykle kilka kadencji władz samorządowych. Celem strategicznym może być również podjęcie działań mających na celu wyeliminowanie określonych w analizie SWOT słabych stron gminy.

Bazując na zidentyfikowanych uwarunkowaniach rozwoju gminy(a więc posiadanych atutach oraz najistotniejszych brakach i problemach) wytyczono główne kierunki rozwoju gminy. Ich realizacja w perspektywie powinna doprowadzić do osiągnięcia pożądanego stanu rozwoju gminy, określonego w jej misji. Dążenie strategiczne (misję) Gminy Kolno, opierając się na wynikach sesji planowania strategicznego i warsztatów planowania strategicznego, można zdefiniować następująco:

Gmina Kolno atrakcyjnym miejscem zamieszkania, rozwoju społeczno-gospodarczego, przyjazna mieszkańcom i osobom przyjezdnym.

Główne cele strategiczne w sposób bezpośredni nawiązują do misji. Realizacja programów, prowadząca do osiągnięcia celów, szczególnie tych związanych z podniesieniem technicznych i społecznych warunków życia w gminie, będzie prowadziła do osiągnięcia pożądanego statusu określonego w misji. Plan strategiczny w rozumieniu jego twórców nie jest bowiem tylko listą życzeń i dokumentem opisującym marzenia o przyszłości, ale od momentu zatwierdzenia stanie się podstawą pracy personelu zarządzającego i kierującego usługami, dokumentem ustalającym hierarchię ważności zadań i określającym czas ich realizacji.

9.2. Cele strategiczne i operacyjne

W rezultacie przeprowadzonych konsultacji społecznych sformułowano następujące strategiczne cele rozwoju gminy Kolno.

- 1. Poprawa stanu infrastruktury technicznej;**
- 2. Racjonalne użytkowanie środowiska przyrodniczego;**
- 3. Zrównoważony rozwój gospodarczy;**
- 4. Rozwój funkcji turystycznych;**
- 5. Rozwój infrastruktury społecznej.**

Cel strategiczny nr I – POPRAWA STANU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

W uzasadnieniu do celu pierwszego należy zauważyć, że najistotniejszym oczekiwaniem mieszkańców w stosunku do każdego samorządu są jego aktywne działania w kierunku poprawy obecnych warunków życia. Okres ostatnich lat to czas pozytywnych przemian. Problem wyposażenia gospodarstw domowych w podstawowe elementy infrastruktury technicznej, takie jak dostęp do sieci wodociągowej czy telefony przestał już właściwie istnieć. Mimo tych postępów do zrobienia pozostało jeszcze wiele. Pełna infrastruktura techniczna oznacza bowiem nie tylko podłączenie gospodarstw domowych do sieci wodociągowej, ale również sprawnej sieci kanalizacyjnej czy też zapewnienie dobrej jakości sieci dróg. Poza tym pojęciem kryje się także całkowite rozwiązanie kwestii prawidłowej gospodarki odpadami (odbiór, segregacja, utylizacja). Tylko pełne podłączenie mediów jest w stanie zapewnić mieszkańcom życie i rozwój na odpowiednim poziomie. Uzupełnienie elementów infrastruktury technicznej będzie związane z koniecznością poniesienia w kolejnych latach znaczących nakładów finansowych.

Niepełna infrastruktura techniczna to, zdaniem uczestników „Sesji Planowania Strategicznego”, główny problem gminy Kolno. Rozbudowa infrastruktury powinna być priorytetem dla Samorządu, ponieważ poprawa sytuacji w tej dziedzinie przybliży osiągnięcie wszystkich celów strategicznych – wpływa na standard życia mieszkańców, ułatwia rozwój nowoczesnego, ekologicznego rolnictwa, umożliwia tworzenie nowych firm i podnosi zainteresowanie terenami pod inwestycje mieszkaniowe, rekreacyjne i gospodarcze. Realizacja rozbudowy infrastruktury technicznej powinna obejmować następujące

zagadnienia: program modernizacji istniejącej sieci wodociągowej gminy, program kanalizacji gminy, program utylizacji odpadów stałych, program modernizacji sieci elektroenergetycznych oraz poprawę stanu sieci drogowej.

Z realizacją celu wiąże się rozbudowa i modernizacja istniejącej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Na terenie gminy Kolno występuje niedoinwestowanie w zakresie zbiorczej sieci kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich. Wsie rolników indywidualnych oraz jednostek osadniczych po byłych PGR-ach nie są praktycznie skanalizowane, a ścieki bytowo-gospodarcze zbierane są w zbiornikach bezodpływowych najczęściej o złym stanie technicznym. Generalnie brak jest komunalnych, wiejskich oczyszczalni ścieków obsługujących wszystkie miejscowości (w tym ośrodek gminny Kolno) oraz systemów kanalizacyjnych przesyłowych. Stanowi to znaczną barierę inwestycyjną na tych terenach. Miejscowości położone na terenach o izolacji nieciągłej od użytkowych warstw wodonośnych nie mają rozwiązanego problemu gospodarki ściekowej. Należy dążyć do objęcia siecią kanalizacji sanitarnej wszystkich obiektów położonych na terenach o izolacji nieciągłej, w zlewni pojeziernej oraz w bezpośredniej strefie ochrony jezior. Na tych terenach należy realizować kanalizację sanitarną w 1-szym etapie w miejscowościach już zwodociągowanych poprzez realizację kanalizacji sanitarnej z oczyszczalnią ścieków w Kolnie bądź poprzez realizację przesyłu - systemu kanalizacji sanitarnej do m-ści Lutry, lub nowych oczyszczalni ścieków projektowanych dla poszczególnych miejscowości. Na terenach o stwierdzonej izolacji nieciągłej zaleca się realizację kanalizacji sanitarnej zbiorczej grupowej lub rozwiązań indywidualnych kanalizacji (dla jednej wsi) z wykluczeniem rozwiązań opartych o zbiorniki bezodpływowe. Na terenach pozostałych, znacznie mniej wrażliwych na antropopresję, o izolacji ciągłej dopuszcza się inne, zgodne z prawem rozwiązania gospodarki ściekowej. Brak wysokosprawnych oczyszczalni ścieków (z wyjątkiem istniejących, w szczególności w Lutrach), brak systemów przesyłowych kanalizacji sanitarnej obejmujących duże miejscowości (Samławki, Kolno, Kabiny, Górowo, Tejstymy) stanowią duże zagrożenie dla wód powierzchniowych (jeziora, rzeki) i jest potencjalnym źródłem stałego dopływu zanieczyszczeń i związków eutroficznych do odbiorników.

Ponadto znaczna część miejscowości gminy posiada wiejskie lub zbiorcze ujęcia wody i jest zwodociągowana siecią rozdzielczą bądź przesyłową magistralną. Konieczna jest sukcesywna modernizacja sieci w szczególności sieci wodociągowej z czasów działalności PGR-ów.

Realizacja pierwszego celu strategicznego wiąże się również z poprawą stanu infrastruktury komunikacyjnej. System komunikacji, umożliwiający harmonijny rozwój, powinien zapewniać dobry dojazd do wszystkich miejscowości w gminie. Wiąże się to z koniecznością poprawy stanu nawierzchni większości dróg gminnych oraz rozbudową „infrastruktury drogowej” – chodników na terenach zabudowanych, parkingów przy trasach przelotowych, stacji benzynowych, stacji obsługi pojazdów itp. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy wymaga podjęcia dodatkowych działań – budowy ścieżek rowerowych, budowy parkingów w miejscach odwiedzanych przez turystów.

Ponadto w ramach celu pierwszego realizowane będą przedsięwzięcia z zakresu energetyki oraz prawidłowej gospodarki odpadami. W ramach tego pierwszego planuje się między innymi inwestycje z zakresu modernizacji istniejących, mało efektywnych systemów ciepłowniczych, stosowania odnawialnych źródeł energii, termomodernizacji budynków, w pierwszej kolejności budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej, wdrażanie systemów energetycznych, dla których nośnikiem są odnawialne źródła energii czy budowa elektrowni wiatrowych. W ramach tego drugiego planuje się inwestycje związane z prowadzeniem selektywnej zbiórki, segregacji i wykorzystania odpadów jako surowców wtórnych, oddziaływaniem na podmioty gospodarcze i mieszkańców w celu ograniczenia powstawania odpadów czy likwidacją dzikich wysypisk.

Realizacja celów strategicznych wymaga podjęcia szeregu działań. Główne kierunki tych działań definiuje się jako cele operacyjne. W większości przypadków wykonanie zadań wynikających z celu operacyjnego przybliża nas do kilku celów strategicznych - działania uzupełniają się wzajemnie, tworząc pewien spójny program rozwoju gminy. Przedstawione niżej propozycje celów operacyjnych zostały określone po analizie „macierzy celów i problemów” i przybliżają nas do osiągnięcia oczekiwanych efektów. Wykaz celów operacyjnych, priorytetów działania oraz efektów związanych z realizacją pierwszego celu strategicznego przedstawiono poniżej:

CEL STRATEGICZNY: POPRAWA STANU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Cel operacyjny: Modernizacja i rozwój infrastruktury komunikacyjnej

Priorytety:

- Modernizacja drogi wojewódzkiej;
- Modernizacja dróg powiatowych i gminnych;
- Budowa ścieżek rowerowych;

- Budowa chodników dla pieszych;
- Budowa parkingów i oświetlenia ulic.

Efekty:

- Poprawa struktury transportowej;
- Podniesienie atrakcyjności gminy pod względem możliwości rozwoju gospodarczego i społecznego;
- Poprawienie drożności sieci komunikacyjnej;
- Poprawa jakości usług transportowych i komunikacyjnych;
- Poprawa stanu bezpieczeństwa w transporcie i komunikacji;
- Skracanie czasu podróży;
- Większa dostępność gminy;
- Obniżenie kosztów eksploatacyjnych.

Cel operacyjny: Zaopatrzenie w wodę

Priorytety:

- Modernizacja i rozbudowa istniejących systemów wodociągowych;
- Racjonalizacja zużycia wody;
- Sukcesywna wymiana i renowacja wyeksploatowanych odcinków i urządzeń sieci wodociągowej.

Efekty:

- Poprawa jakości wody pitnej;
- Poprawienie niezawodności dostaw wody;
- Zastosowanie nowoczesnych technologii.

Cel operacyjny: Gospodarka ściekowa

Priorytety:

- Budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków, w tym przydomowych i grupowych w miejscowościach o rozproszonej zabudowie;
- Budowa, rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnych.

Efekty:

- Uporządkowanie gospodarki ściekowej w gminie;
- Poprawa stanu środowiska;
- Zapewnienie właściwego oczyszczania ścieków, zwłaszcza powstających w sezonie letnim;
- Wpływ na stopniową i trwałą poprawę jakości wód, zwłaszcza wód powierzchniowych.

Cel operacyjny: Energetyka

Priorytety:

- Modernizacja istniejących, mało efektywnych systemów ciepłowniczych;
- Przeprowadzenie inwestycji termomodernizacyjnych;
- Stosowanie odnawialnych źródeł energii.
- Budowa elektrowni wiatrowych;
- Pozyskiwanie środków finansowych i inwestorów do realizacji inwestycji w zakresie gospodarki energią.

Efekty:

- Zmniejszenie zużycia energii cieplnej i elektrycznej;
- Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych do powietrza atmosferycznego;
- Aktywizacja obszarów wiejskich, między innymi poprzez prowadzenie tzw. upraw energetycznych;
- Poprawa stanu środowiska naturalnego;
- Tworzenie nowych miejsc pracy;
- Likwidacja mało efektywnych i drogich źródeł energii;
- Zmniejszenie kosztów wytwarzania energii.

Cel operacyjny: Gospodarka odpadami

Priorytety:

- Zorganizowanie prac mających na celu utrzymanie czystości na administrowanym terenie,

- Oddziaływanie na podmioty gospodarcze i mieszkańców w celu ograniczenia powstawania odpadów,
- Prowadzenie selektywnej zbiórki, segregacji i wykorzystania odpadów jako surowców wtórnych,
- Współdziałanie z jednostkami organizacyjnymi i osobami podejmującymi się zbierania oraz zagospodarowywania odpadów, a także z właściwymi organami administracji rządowej w organizowaniu gospodarki odpadami niebezpiecznymi, wydzielonymi z odpadów komunalnych,
- Likwidacja dzikich wysypisk;
- Organizacja i nadzór nad gospodarką odpadami w gminie.

Efekty:

- Odzysk surowców wtórnych poprzez selektywną zbiórkę użytecznych odpadów;
- Zmniejszenie ilości odpadów, np. w wyniku ograniczenia ich powstawania;
- Ograniczenie zaśmiecania środowiska odpadami;
- Poprawa stanu środowiska.

Cel strategiczny nr II – RACJONALNE UŻYTKOWANIE ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Dbłość o środowisko jest jednym z najważniejszych elementów rozwoju każdego społeczeństwa. Wszystkie samorzady na terenie kraju realizują programy mające na celu powstrzymanie degradacji środowiska i zachowanie istniejących zasobów naturalnych.

Na stan środowiska i ograniczenie zużycia zasobów naturalnych ma niewątpliwy wpływ rozbudowa systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków, ograniczenie zużycia energii cieplnej, a także wykorzystywanie alternatywnych źródeł energii.

Środowisko jest dobrem warunkującym rozwój człowieka, narodu, ludzkości. Warunkuje nie tylko jakość życia, ale także rozwój społeczny i gospodarczy. Ochrona środowiska wymusza kreację i wdrażanie nowych technik i technologii, a dzięki temu oddziałuje na rozwój całej gospodarki, w tym przemysłu, budownictwa, rolnictwa, usług, infrastruktury itp.

Zachowanie równowagi w przyrodzie wymaga spójnego i łącznego zarządzania zarówno dostępem do zasobów środowiska oraz likwidacją i zapobieganiem powstawaniu negatywnych dla środowiska skutków działalności gospodarczej (ochrona środowiska) jak i

racjonalnym użytkowaniem zasobów przyrodniczych (gospodarka wodna, leśnictwo, ochrona i wykorzystanie zasobów surowcowych i glebowych, planowanie przestrzenne).

Przeciwdziałanie pogarszaniu się stanu środowiska naturalnego oraz docelowa jego poprawa powinna być realizowana przez budowę sieci infrastrukturalnych (kanalizacja) oraz zachowanie bioróżnorodności i ochrona przyrody. Działania w tych obszarach eliminują podstawowe zagrożenia – szamba). Równie istotna jest edukacja proekologiczna – adresowana nie tylko do młodzieży. W ramach tego celu wspierane będą takie przedsięwzięcia jak te związane z ochroną obszarów cennych przyrodniczo, wyłączeniem z zagospodarowania obszarów o wysokich walorach środowiskowych, kontrolowanym użytkowaniem przestrzeni i zasobów przyrody, zwiększaniem lesistości i terenów zielonych w gminie, rozwojem turystyki przyjaznej środowisku, wspieraniem działań na rzecz edukacji ekologicznej, tworzeniem ścieżek dydaktyczno - przyrodniczych po ciekawych przyrodniczo terenach gminy. Ponadto realizowane będą także priorytety związane z prawidłową gospodarką wodno-ściekową, które jednocześnie przyczynią się do realizacji pierwszego celu strategicznego związanego z poprawą stanu infrastruktury technicznej.

Wykaz celów operacyjnych, priorytetów działania oraz efektów związanych z realizacją drugiego celu strategicznego przedstawiono poniżej:

CEL STRATEGICZNY: RACJONALNE UŻYTKOWANIE ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Cel operacyjny: Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej i ochrona zasobów wodnych gminy

Priorytety:

- Pełne skanalizowanie obszaru gminy;
- Maksymalne ograniczenie zrzutu ścieków nieoczyszczonych;
- Budowa oczyszczalni przydomowych na terenach o rozproszonej zabudowie;
- Ochrona wód podziemnych;
- Racjonalne wykorzystanie wód podziemnych.
- Wyznaczenie i zagospodarowanie stref ochronnych wód powierzchniowych i ujęć wody pitnej;
- Realizacja inwestycji w zakresie ochrony wód i oczyszczania ścieków;
- Rozwój naturalnych (biologicznych) systemów oczyszczania wód.

Efekty:

- Rozwój infrastruktury technicznej w zakresie ochrony wód i ich gospodarka;
- Powstawanie właściwych systemów ochrony zasobów wodnych;
- Poprawa jakości wód powierzchniowych;
- Poprawa jakości wód pitnych;
- Systematyczna likwidacja nieoczyszczonych ścieków;
- Zmniejszenie ilości ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych do wód i gruntów.

Cel operacyjny: Zachowanie bioróżnorodności i ochrona przyrody

Priorytety:

- Ochrona obszarów cennych przyrodniczo;
- Wyłączenie z zagospodarowania obszarów o wysokich walorach środowiskowych;
- Kontrolowane użytkowanie przestrzeni i zasobów przyrody;
- Wykorzystanie alternatywnych źródeł energii;
- Zwiększenie lesistości i terenów zielonych w gminie;
- Rozwój turystyki przyjaznej środowisku;
- Wspieranie działań na rzecz edukacji ekologicznej;
- Tworzenie ścieżek dydaktyczno - przyrodniczych po ciekawych przyrodniczo terenach gminy;
- Wdrażanie i monitoring programów ochrony środowiska.

Efekty:

- Stworzenie systemu ochrony przyrody;
- Poprawa stanu przyrody;
- Zwiększenie lesistości i terenów zielonych w gminie;
- Zachowanie krajobrazu i cennych obiektów przyrodniczych;
- Redukcja zanieczyszczeń środowiska przyrodniczego;
- Wyłączenie z zagospodarowania obszarów o wysokich walorach środowiskowych.

Cel strategiczny nr III - ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARCZY

Najistotniejszym elementem programu rozwoju sfery gospodarczej na terenie gminy Kolno powinno być stworzenie optymalnych warunków dla rozwoju małych i średnich

przedsiębiorstw – przygotowanie terenów pod inwestycje, pozyskanie inwestorów, aktywizacja gospodarcza mieszkańców gminy. Nowe inwestycje gospodarcze nie mogą negatywnie wpływać na stan środowiska naturalnego – wiąże się to z planowanym unowocześnieniem rolnictwa, które w perspektywie lat powinno przynieść wzrost dochodów mieszkańców i nowe miejsca pracy w przetwórstwie i usługach. Możliwości rozwoju gospodarczego (nowe tereny pod inwestycje) wiążą się bezpośrednio z rozbudową sieci infrastruktury technicznej i poprawą funkcjonalności sieci drogowej. Dodatkowym atutem, który może zwiększyć napływ kapitału do gminy będzie opracowanie i wdrożenie gminnego systemu ulg i preferencji dla inwestorów. Szczególne poparcie gminy powinno dotyczyć tych przedsięwzięć, których realizacja zgodna jest z celami strategicznymi gminy.

Wykaz celów operacyjnych, priorytetów działania oraz efektów związanych z realizacją trzeciego celu strategicznego przedstawiono poniżej:

CEL STRATEGICZNY: ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARCZY

Cel operacyjny: Rozwój nowoczesnego rolnictwa i przetwórstwa

Priorytety:

- Wspieranie rozwoju i procesu modernizacji gospodarstw rolnych oraz przetwórstwa rolno – spożywczego;
- Różnicowanie działalności rolniczej jako alternatywne źródło dochodów np. agroturystyka i ekoturystyka;
- Organizowanie marketingu produktów rolno – spożywczych;
- Stwarzanie warunków dla realizacji inwestycji w gospodarstwach rolnych.
- Inicjowanie tworzenia grup producentów rolnych;
- Tworzenie nowych jednostek usługowo-rolniczych lub przetwórczych w oparciu o istniejące obiekty i instytucje;
- Działania na rzecz poprawy wiedzy fachowej rolników i ich rodzin;
- Wsparcie doradztwa rolniczego;
- Wdrażanie nowych, efektywnych technologii w rolnictwie i przetwórstwie rolno - spożywczym.

Efekty:

- Wzrost efektywności i konkurencyjności rolnictwa i sektora rolno –spożywczego;
- Podniesienie jakości wytwarzanych produktów;

- Dostosowanie sektora przetwórstwa rolno-spożywczego do wymogów Unii Europejskiej pod względem weterynaryjnym, sanitarnym i jakościowym;
- Przyspieszenie procesów integracji rolnictwa z przetwórstwem spożywczym,
- Rozwój grup produkcyjno - marketingowych, związków producentów oraz innych uczestników rynku;
- Zwiększenie efektywności obrotu surowcami i produktami rolno – spożywczymi.

Cel operacyjny: Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości

Priorytety:

- Wykorzystanie innych funkcji niż rolnictwo w rozwoju terenów wiejskich;
- Budowa niezbędnej infrastruktury technicznej, dzięki czemu powstaną warunki sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości;
- Rozwój sektora MSP, w tym również handlu i usług na rzecz rolnictwa;
- Tworzenie nowych miejsc pracy w produkcji pozarolniczej, usługach i handlu na obszarach wiejskich;
- Zwiększanie dostępnej dla inwestorów powierzchni terenów uzbromionych;
- Tworzenie sprzyjających warunków dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą;
- Szkolenia dla osób zakładających własny business;

Efekty:

- Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw w gminie;
- Promocja drobnej przedsiębiorczości;
- Przekwalifikowane zawodowe.

Cel strategiczny nr IV - ROZWÓJ FUNKCJI TURYSTYCZNEJ;

Rozwój turystyki w Gminie Kolno w dużym stopniu może opierać się na atrakcyjnym krajobrazowo – przyrodniczym środowisku i na zasobach dziedzictwa kultury z wyraźnym uwzględnieniem, iż ochrona tegoż środowiska powinna być traktowana priorytetowo, podobnie jak troska o zachowanie wszelkich dóbr kulturalnych.

Szansą dla rozwoju turystyki Gminie Kolno może być turystyka wiejska, czyli nieco odmienny sposób spędzania wolnego czasu (niekoniecznie w modnych kurortach, często

nadmiernie przeciążonych i zbyt drogie), w bezpośrednim kontakcie z przyrodą, z dala od miejskiego zgiełku i tłoku, w warunkach umożliwiających prawdziwy odpoczynek i relaks.

Kompleksowa organizacja turystyki wiejskiej jest wielką szansą dla gminy, ale też i ogromnym wyzwaniem, któremu niełatwo będzie sprostać. Bardzo ważnym i kosztownym zadaniem jest budowa odpowiedniej infrastruktury związanej z rekreacją i wypoczynkiem. Baza noclegowa i gastronomiczna w XXI wieku i po naszym wejściu do Unii Europejskiej musi spełniać określone normy międzynarodowe, dlatego stanowi poważne wyzwanie dla władz gminy.

Walory gminy sprzyjają do aktywnego wypoczynku i rekreacji zarówno mieszkańców jak i osób przyjezdnych. Celem projektu jest rozszerzenie oferty rekreacyjnej o nowe wartościowe elementy, odpowiadającej zapotrzebowaniom mieszkańców i turystów. Istotne znaczenie ma również stworzenie elementów spójnej i długofalowej polityki wykorzystania w gminie lokalnych zasobów w taki sposób, aby stanowiły bazę dla rozwoju rekreacji i turystyki, przy zachowaniu istniejących zasobów środowiska naturalnego. Istotnym elementem jest objęcie tych zasobów stałą ochroną tak, aby mogły stanowić odnawialny z punktu widzenia gospodarczego zasób gminy. Najbogatsze walory rekreacyjne nie przyciągną do gminy gości, jeśli pozostaną nieznanne i nierozpropagowane. Promocja i organizacja atrakcji są elementami rozwoju popytu na świadczone usługi turystyczne i rekreacyjne w gminie. Z uwagi na ograniczone zasoby finansowe gminy ważne jest współdziałanie z innymi podmiotami oraz wykorzystanie unijnych środków pomocowych. Poszerzenie oferty w zakresie istniejących szlaków turystycznych, ścieżki edukacyjnej zapewni nowe możliwości spędzenia wolnego czasu. Istotne jest położenie nacisku na różnorodność oferty w tym zakresie. Nowe trendy w rozwoju turystyki powodują konieczność zajęcia się rozwojem turystyki aktywnej w tym budowa ścieżek rowerowych.

Wykaz celów operacyjnych, priorytetów działania oraz efektów związanych z realizacją czwartego celu strategicznego przedstawiono poniżej:

CEL STRATEGICZNY: ROZWÓJ FUNKCJI TURYSTYCZNEJ

Cel operacyjny: Rozwój bazy i infrastruktury turystycznej

Priorytety:

- Poprawa dostępności komunikacyjnej do miejscowości i obszarów o charakterze turystyczno-rekreacyjnym;

- Rozbudowa bazy noclegowej i dostosowanie jej do standardów unijnych (obiekty noclegowe muszą posiadać odpowiednie wyposażenie, przeszkolony personel i atrakcyjną ofertę usług dodatkowych);
- Rozwój agroturystyki, ekoturystyki i turystyki leśnej i tzw. turystyki wędkarskiej;
- Adaptacja na cele turystyczne obiektów zabytkowych i innych;
- Wyznaczanie nowych terenów na cele turystyczno-rekreacyjne;
- Kreowanie i propagowanie masowych imprez turystycznych;
- Stworzenie punktu informacji turystycznej;
- Intensyfikacja działań promocyjnych w zakresie turystyki;
- Współdziałanie z samorządami sąsiednich miast i gmin oraz organizacjami społecznymi w celu wypracowania planu rozwoju infrastruktury turystycznej;
- Organizowanie systemów kształcenia kadr zajmujących się turystyką;
- Wyznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów przeznaczonych na rozwój bazy i infrastruktury turystycznej;
- Kształtowanie wizerunku wsi (poprawa estetyki wokół posesji, na ulicach i w obiektach publicznych, zwiększenie ilości nasadzeń zieleni);
- Rozbudowa bazy sportowo-rekreacyjnej (wypożyczalnia rowerów, siłownie, kluby fitness, sprzęt wodny itp.);
- Rozbudowa bazy gastronomicznej (istotne jest podkreślanie warmińskiego charakteru kuchni).

Efekty:

- Rozbudowa sieci szlaków turystycznych i ich oznakowanie;
- Stworzenie ścieżek przyrodniczo-dydaktycznych;
- Zwiększenie terenów przeznaczonych na cele turystyczne i rekreacyjne;
- Zwiększenie i poprawa standardów bazy turystycznej;
- Powstanie nowych miejsc parkingowych;
- Rozbudowa zaplecza turystyki wodnej;
- Powstanie sprawnego i efektywnego systemu informacji turystycznej;
- Wzrost liczby turystów;
- Powstawanie nowych miejsc pracy;
- Wzrost dochodu mieszkańców;

- Zwiększanie się dochodów w budżetach samorządów lokalnych.
- Opracowanie kalendarza imprez kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych;
- Wydawania materiałów szkoleniowych i informacyjnych dotyczących turystyki i ochrony środowiska w gminie;

Cel strategiczny nr V - ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ

Zaspokojenie podstawowych potrzeb z zakresu infrastruktury technicznej jest z pewnością najważniejszym oczekiwaniem mieszkańców pod adresem władz gminy. Na obecnym poziomie rozwoju społeczeństwa nie jest ono jednak wystarczające do zapewnienia życia i rozwoju na oczekiwanym poziomie. Równie istotna jest dostępność do usług społecznych takich jak opieka społeczna, oświata, czy też kultura, sport i rekreacja. Dla społeczności lokalnej bardzo ważny jest dialog z miejscowymi władzami samorządowymi, które powołane zostały po to, by reprezentować jej interesy. Społeczność lokalna oczekuje poszerzenia zakresu i poprawy poziomu świadczenia usług na własnym terenie. Świadczą o tym wyniki przeprowadzonych analiz, w ramach, których zidentyfikowano braki i problemy, których wyeliminowanie przewidziano w projektach strategicznych, zaproponowanych w niniejszym dokumencie. W gminie Kolno oprócz budowy i modernizacji obiektów oświatowych i sportowych konieczne są również działania organizatorskie pozwalające na włączenie się osób aktywnych społecznie w działania na rzecz gminy i jej mieszkańców. Niezbędne wydaje się podejmowanie działań zwalczających objawy społecznego marazmu. Umożliwienie uczestnictwa w życiu społecznym będzie więc również jednym z istotnych elementów tej strategii. Jednym z priorytetów w działalności samorządu gminnego powinno być wspieranie rozwoju działalności gospodarczej, jako bardzo istotnego elementu walki z bezrobociem. Fakt pozostawania bez pracy ma wpływ nie tylko na poziom dochodów mieszkańców, ale jest potencjalnym źródłem napięć społecznych, zarówno dla mieszkańców jak i gminy(alkoholizm, przestępczość, konflikty rodzinne, niższe wpływy do budżetu) Należy zdawać sobie sprawę z tego, że Urząd Gminy nie ma możliwości bezpośredniej walki z bezrobociem. Pełne wyposażenie w infrastrukturę techniczną o której mowa w celu strategicznym nr 1 to obecnie nie tylko jeden z podstawowych wymogów cywilizacyjnych, ale także kluczowy warunek prowadzenia działalności gospodarczej czy rozwoju turystyki.

Wykaz celów operacyjnych, priorytetów działania oraz efektów związanych z realizacją piątego celu strategicznego przedstawiono poniżej:

CEL STRATEGICZNY: ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ

Cel operacyjny: Rozwój oświaty i nauki

Priorytety:

- Rozszerzanie oferty edukacyjnej dla dzieci, młodzieży (również zajęcia pozalekcyjne);
- Unowocześnienie bazy edukacyjnej i poprawa wyposażenia szkół;
- Zakończenie budowy Gimnazjum,
- Monitoring poziomu jakości nauczania;
- Wspieranie najzdolniejszych uczniów (tworzenie systemu motywacyjnego np. fundusz stypendialny);
- Prowadzenie działań na rzecz doskonalenia zawodowego nauczycieli;
- Monitoring i przeciwdziałanie zjawiskom patologicznym wśród dzieci i młodzieży.

Efekty:

- Zwiększenie liczby pracowni przedmiotowych, informatycznych i internetowych, bibliotek, czytelní, sal gimnastycznych i obiektów sportowych;
- Umożliwienie wszystkim dzieciom nauki w szkołach podstawowych, ponadpodstawowych, niezależnie od sytuacji materialnej w rodzinie;
- Możliwość poszerzenia i pogłębiania wiedzy oraz doskonalenia umiejętności w wybranej dziedzinie;
- Podwyższenie standardów nauczania;
- Poprawa wyników w nauce wśród uczniów.

Cel operacyjny: Działania na rzecz wspierania inicjatyw w zakresie kultury i ochrony zabytków

Priorytety:

- Propagowanie i wspieranie imprez kulturalnych;
- Wspieranie i promowanie środowisk kultury;
- Organizowanie zajęć pozalekcyjnych (np. zespoły młodzieżowe);
- Rozwój istniejącej i budowa nowej infrastruktury kulturalnej;
- Rozwój czytelnictwa;
- Organizowanie wystaw prezentujących walory kulturowe gminy;
- Organizowanie wycieczek do miejsc związanych z dziedzictwem kulturowym regionu;

- Wspieranie lokalnych stowarzyszeń społeczno-kulturalnych;
- Organizowanie w ramach międzynarodowej wymiany warsztatów, plenerów, wymiany zespołów i twórców kultury;
- Utrzymanie i modernizacja istniejących sieci bibliotek oraz zakładanie ich w nowych miejscowościach, gdzie istnieje zapotrzebowanie w tym zakresie;
- Odrestaurowanie obiektów dziedzictwa kulturowego;
- Zwiększenie dostępności obiektów dziedzictwa kulturowego;
- Intensyfikacja działań promocyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego;
- Ograniczenie wandalizmu i rozgrabianie materialnego dziedzictwa kulturowego.

Efekty:

- Przeciwdziałanie rozpadaniu się tradycyjnych więzi społecznych;
- Kształtowanie świadomości poszanowania wszelkich kultur;
- Uaktywnienie lokalnej społeczności;
- Zwiększenie ilości zwiedzających muzea i okazjonalne wystawy;
- Wzajemne poznanie kultury i sztuki innych narodów;
- Integracja społeczności gminy;
- Kultywowanie i rozwijanie lokalnych wartości kulturowych;
- Zachowanie obiektów dziedzictwa kulturowego;
- Poprawa stanu technicznego obiektów dziedzictwa kulturowego;
- Rozwój turystyki.

Cel operacyjny: Wypracowanie optymalnego systemu ochrony zdrowia

Priorytety:

- Wdrożenie programu profilaktyki zdrowotnej i pomocy osobom uzależnionym;
- Likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej;
- Adaptacja i modernizacja do potrzeb opieki zdrowotnej istniejącej bazy lokalowej;
- Rozwijanie sieci gabinetów rodzinnych oraz środowiskowej opieki pielęgnierskiej;
- Intensyfikacja działań na rzecz profilaktyki i promocji zdrowia.

Efekty:

- Poprawa dostępności do świadczeń zdrowotnych;

- Poprawa stanu zdrowia mieszkańców gminy;
- Wzrost jakości usług;
- Wzrost zaufania do służby zdrowia i poczucia bezpieczeństwa wśród pacjentów;
- Równy dostęp do świadczeń zdrowotnych;
- Zmniejszenie kosztów związanych z ochroną zdrowia.

Cel operacyjny: Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego

Priorytety:

- Rozwój kadrowy i techniczny organów bezpieczeństwa publicznego;
- Rozwój współpracy organów bezpieczeństwa publicznego z samorządem gminnym;
- Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym;
- Edukacja dzieci i młodzieży w zakresie bezpieczeństwa publicznego;
- Szkolenie dzieci w zakresie pierwszej pomocy;
- Monitorowanie miejsc szczególnie niebezpiecznych;
- Doskonalenie istniejących systemów ochrony przeciwpożarowej i systemów reagowania kryzysowego;
- Prowadzenie akcji profilaktycznych w szkołach (np. bezpieczna szkoła, bezpieczny powrót do domu).

Efekty:

- Zwiększenie bezpieczeństwa;
- Poprawa infrastruktury bezpieczeństwa publicznego;
- Zwiększenie wykrywalności czynów przestępczych;
- Zmniejszenie ilości popełnianych czynów przestępczych.

Cel operacyjny: Stworzenie warunków dla rozwoju sportu i rekreacji

Priorytety:

- Budowa nowych obiektów i modernizacja istniejącej bazy sportowej;
- Stworzenie warunków do rehabilitacji osób niepełnosprawnych;
- Upowszechnienie aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia;
- Rozbudowa szkolnej bazy sportowej;
- Organizacja turniejów i imprez sportowych;

- Organizacja zajęć pozalekcyjnych (SKS-y);
- Organizacja szkoleń kadry.

Efekty:

- W wyniku rozwoju bazy sportowej nastąpi zwiększenie uczestnictwa społeczeństwa we wszystkich formach sportu i rekreacji;
- Podniesienie sprawności fizycznej wśród większej ilości społeczeństwa, w tym osób przyjezdnych;
- Zmniejszenie zachorowalności na choroby cywilizacyjne;
- Dostępność kultury fizycznej dla osób niepełnosprawnych;
- Zwiększenie działalności pozalekcyjnej w szkołach, organizowanej przez kluby sportowe, rady rodziców, rady osiedlowe i inne,
- Zwiększenie sportowo - rekreacyjnej działalności wśród lokalnej społeczności.

10. Monitorowanie strategii

Wspólny wysiłek wielu osób, które przyczyniły się najpierw do opracowania szczegółowej diagnozy stanu gminy, a następnie strategii jej rozwoju na następnych kilka lat, pójdzie na marne, jeżeli zaproponowane w niniejszym dokumencie projekty nie będą realizowane. Niestety, nierzadko zdarza się, że strategia po uchwaleniu przez Radę Gminy staje się martwym dokumentem, do którego nigdy więcej już się nie sięga. Strategia powinna być dokumentem żywym - powinna być po prostu podstawowym planem działania, wyznaczającym kluczowe kierunki przedsięwzięć samorządu lokalnego i wskazującym sposoby ich osiągnięcia. Właśnie po to w pracach nad opracowywaniem strategii wiele czasu poświęcono na rozpisanie każdego projektu strategicznego na zadania, czas wykonania, koszty, źródła finansowania i wykonawców.

Aby zaakceptowane przez Radę Gminy projekty były realizowane, potrzebny jest organ, który będzie odpowiedzialny za rozdzielanie zadań, śledzenie postępów w ich wdrażaniu, okresową ocenę, nanoszenie korekt i uzupełnień oraz wprowadzanie do dokumentu nowych propozycji. Najczęściej takim organem jest Wójt Gminy, a przy najważniejszych decyzjach – oczywiście Rada Gminy. Niekiedy do cyklicznej oceny realizacji zadań powołuje się specjalną komisję, w skład której wchodzi także przedstawiciele

społeczności wiejskiej, niezwiązani bezpośrednio z pracą Urzędu, ani Rady. Zapisane w strategii zadania nie powinny być zatwierdzone raz na zawsze - raz w roku powinny być one przeglądane i ewentualnie korygowane bądź uzupełniane stosownie do zmieniających się uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych. Równocześnie do dokumentu strategii powinny być wprowadzane nowe projekty, wynikające z pojawiających się możliwości (na przykład pozyskanie dodatkowych środków), bądź zgłaszanych potrzeb. Sam proces wdrażania strategii jest w swojego istocie oparty o zasady zarządzania projektem, system stworzony przez praktyków i teoretyków zarządzania w Stanach Zjednoczonych, który później został przeniesiony na grunt samorządów w innych krajach, w tym w Polsce. Poniżej zostały zaprezentowane podstawowe pojęcia związane z tą metodą – technikami wdrażania i monitorowania procesów strategicznych.

Monitorowanie jest procesem, który ma na celu analizowanie stanu zawansowania projektu i jego zgodności z postawionymi celami. Istotą monitorowania jest wyciąganie wniosków z tego, co zostało i nie zostało zrobione. Jest nią także modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby osiągnąć zakładany cel w przyszłości. Istotnym elementem monitorowania jest wypracowanie technik zbierania informacji oraz opracowanie odpowiednich wskaźników, które będą odzwierciedlały efektywność prowadzonych działań.

Zasady monitorowania

Ustalono, że monitorowanie, by stać się skutecznym narzędziem w procesie wdrażania strategii, powinno charakteryzować się następującymi zasadami:

Wiarygodność - Informacja musi być bardzo wiarygodna i musi opierać się na niepodważalnych danych. Niedokładne dane systemu monitorowania mogą spowodować podjęcie niewłaściwych działań korygujących.

Aktualność - Informacje muszą być zbierane, przekazywane i oceniane w sposób ciągły, który umożliwi podjęcie na czas działań korygujących oraz stosownych korekt w momencie aktualizacji strategii.

Obiektywność- Monitorowanie prowadzone w oparciu o analizę wskaźników porównawczych daje możliwość prowadzenia obiektywnej oceny, niezakłóconej subiektywnością, wynikającą z przywiązania do własnych pomysłów.

Skupienie się na strategicznych punktach - Monitorowanie koncentrować się będzie na dziedzinach, w których istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia największych odchyleń, mogących wywoływać zahamowania w realizacji projektu lub jego zatrzymanie.

Realizm - Monitorowanie musi być zgodne z realiami projektu. Wdrażający strategię powinien dostrzegać przede wszystkim te elementy procesu, które świadczą o wydajności i jakości dostarczanych produktów.

Koordinacja informacji - Monitorowanie musi być skoordynowane z tokiem pracy tak, aby nie wpływało na ich zahamowanie, ani też nie przeszkadzało w realizacji podejmowanych działań. Monitorowanie każdego z etapów projektu powinno wpływać na powodzenie całego projektu. Oceny, których dokonuje się w trakcie jego realizacji, powinny być znane członkom zespołu sterującego, a w przypadku ujawnienia uchybień, należy podjąć działania, których celem będzie naprawienie błędów oraz zapobieżenie powstaniu podobnych sytuacji w przyszłości. Informacje płynące z prowadzonego monitoringu powinny docierać do wszystkich członków zespołu tak, aby umożliwić im właściwe podejmowanie decyzji dotyczących realizacji projektu.

Elastyczność monitorowania - Mechanizm i sam proces monitorowania musi być na tyle elastyczny, aby mógł szybko reagować na zachodzące zmiany. Również w przypadku dokonywania zmian i korekt projektu należy dbać o to, aby modyfikować system oceny w sposób dostosowany do zmieniających się oczekiwań w późniejszych etapach projektu.

Normatywność i operacyjność monitorowania - Skuteczny system monitorowania w przypadku wykrycia uchybień i odchyleń od przyjętych norm powinien wskazywać, jakie należy podjąć działania korygujące. W sposobie raportowania powinno być zastrzeżone, jakie działania należy podjąć w przypadku, kiedy zakładane w projekcie rezultaty nie zostają osiągnięte bądź ich jakość budzić będzie wątpliwość. W każdym projekcie należy wskazać, jakie działanie może podjąć odbiorca projektu, aby wyrównać dysproporcje i doprowadzić do realizacji założonego celu.

W procesie monitorowania strategii przewidziano następujące fazy:

Kontrolę wstępną - Rozpoczęcie każdego programu i wchodzących w jego skład projektów poprzedzone będzie ustaleniem wszelkich parametrów ilościowych i jakościowych - wskaźniki określające wyniki realizowanych zadań. Przyjęte raz parametry powinny być stosowane przez cały czas realizacji programów i projektów.

Monitoring sterujący - Zadaniem tego rodzaju monitorowania będzie wykrycie wszelkich odchyleń, jakie mają miejsce w trakcie realizacji projektu. Dla skutecznej realizacji

monitoringu sterującego powinien zostać wyłoniony zespół składający się z radnych oraz przedstawicieli administracji samorządowej. Celem działania zespołu będzie ocena dotychczasowych rezultatów wdrażania strategii oraz rekomendowanie zarządowi niezbędnych działań modyfikujących

Zakończenie projektu - kontrola końcowa - ocena efektów. Ocena końcowa będzie dokonana w celu określenia, na ile zakładane w strategii cele zostały osiągnięte oraz ustalenia przyczyn wszelkich odchyień w realizacji strategii. Ocena posłuży za podstawę sprawdzenia, czy planowane efekty są zgodne z założonymi normami. W trakcie oceny zostanie również dokonana analiza podejmowanych działań korygujących. Wnioski z oceny zostaną wykorzystane w trakcie realizacji kolejnych, podobnych projektów w przyszłości. Są one również kluczowe dla prawidłowego planowania kolejnych edycji strategii rozwoju gminy.

Narzędzia służące zbieraniu informacji zaproponowane w czasie opracowania strategii rozwoju

Zapewnienie informacji zwrotnej jest jednym z kluczowych instrumentów zapewniających efektywne wdrażanie strategii. Również jego systematyczne zbieranie w istniejących bazach danych jest elementem ułatwiającym późniejsze prace zespołu monitorującego.

Miary wykonania projektów - W celu rzetelnego monitorowania wdrażania strategii potrzebne są dane ilościowe o charakterze statystycznym, które po przetworzeniu powinny zostać ujęte w serie wskaźników. Dzięki tym wskaźnikom zostanie określony poziom wyjściowy oraz stopień osiągnięcia zakładanych celów. Dla każdego z projektów zaproponowano odpowiednie miary wykonania. Pozwolą one w przyszłości ocenić stopień zaawansowania projektu i sukces w jego realizacji. Pomiar osiągniętych wyników pozwala odróżnić powodzenie od porażki. Wyniki zapisane w postaci wskaźników, czy bezwzględnych informacji statystycznych, mają także ważne znaczenie w procesie uzyskiwania poparcia społecznego dla prowadzonych zmian, czy świadczenia usług. Dają one czytelny i jednoznaczny obraz sytuacji. Należy jednak pamiętać, że muszą być one interpretowane łącznie. Pojedynczy wskaźnik czy liczba może dawać mylne, zbyt optymistyczne lub zbyt pesymistyczne wrażenie o stopniu zaawansowania wdrażania strategii. Analiza wartości poszczególnych wskaźników pozwala ocenić, na ile podejmowane działania zgodne są z zakładanymi celami. Zaproponowane miary umożliwiają bezstronną ocenę osiągniętych efektów.

Porównywanie wskaźników - Jednym z podstawowych narzędzi służących do oceny efektów realizowanej strategii jest również porównanie osiąganych wyników pomiędzy gminami. Porównywanie efektów odzwierciedlanych w różnego rodzaju wskaźnikach może prowadzić do zidentyfikowania najlepszych wzorów, których wspólnym mianownikiem jest wydajność.

Zagrożenia związane z oceną wdrażania strategii

Zaproponowane w strategii projekty zostały określone w czasie i zakresie merytorycznym zgodnie z dostępnymi aktualnie danymi. Informacje na temat kosztów danego projektu nie są jednak tutaj dokładne, są to koszty przybliżone, pokazujące tylko przewidywany koszt projektu w stosunku do możliwości finansowych samorządu. Strategia w swoim zarysie pokazuje w ten sposób wagę finansową poszczególnych projektów w stosunku do innych, również ważnych dla społeczności. Dlatego należy pamiętać, iż koszty realizacji projektu zapisane w dokumencie strategii nie mogą być podstawą do oceny jakości zarządzania zasobami finansowymi gminy w jakimkolwiek ujęciu. Całość kosztów związanych z realizacją strategii jest niemożliwa do określenia. Składają się na nią także budżety innych jednostek, fundusze zewnętrzne i praca osób zaangażowanych w rozwój gminy. Następnym ważnym elementem jest zakres rzeczowy projektów. Na etapie planowania strategii nie da się przewidzieć zarówno okoliczności sprzyjających realizacji danego zamierzenia, jak i przeszkód (zarówno finansowych, organizacyjnych, jak i formalnych), które utrudnią lub uniemożliwią prawidłowe jego wdrożenie. Dlatego właśnie wszystkie projekty należy traktować jako otwarte pomysły, które powinny być modyfikowane i zmieniane w oparciu o zmieniające się okoliczności i nowe pomysły, zrodzone przy kolejnej aktualizacji tego dokumentu.